Govor Dobrinja

Jelenović, Anita

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:518349

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
ODJEL ZA HUMANISTIČKE ZNANOSTI
ODSJEK ZA KROATISTIKU

ANITA JELENOVIĆ

GOVOR DOBRINJA

Diplomski rad

Pula, 2015.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

ODJEL ZA HUMANISTIČKE ZNANOSTI

ODSJEK ZA KROATISTIKU

ANITA JELENOVIĆ

GOVOR DOBRINJA

Diplomski rad

JMBAG: 0140010246, redoviti student

Smjer: Hrvatski jezik i književnost

Kolegij: Dijalektologija hrvatskoga jezika: Terenska istraživanja

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Lina Pliško

Pula, 22. svibnja 2015.

SADRŽAJ

1. UVOD 1
2. POVIJEST DOBRINJA 2
2.1. Dosadašnja istraživanja mjesnoga govora Dobrinja 3
3. Metodologija istraživanja 9
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA 11
4.1.FONOLOŠKE ZNAČAJKE 11
4.1.1. Zamjenica ča (<*čь) 11
4.2. Samoglasnički inventar 13
4.2.1. Vokalizacija slabog *šwa ə* 14
4.2.2. Refleks vъ > u/va 16
4.2.3. Refleks jata *ě* 18
4.2.4. Reflek vokala *ę* 21
4.2.5. Refleks slogotvornog *l̥* 21
4.2.6. Refleks slogotvornog *r̥* 22
4.2.7. Prijedlozi *kə* i *sə* 22
4.3. Akcentuacija 25
4.3.1. Inventar 25
4.3.2. Distribucija 26
4.3.3. Akcenatski razvoj 28
4.3.4. Neocirkumfleks 29
4.3.5. (Neo)akut 29
4.4. Zatvaranje kratkoga vokala *o* izvan akcenta, najčešće ispred akcenta 30
5. KONSONANTIZAM 32
5.1. Inventar i distribucija 32
5.1.1. Refleks jotirane skupine * *dj̨* 34
5.1.2. Rezultat jotovane konsonantskih skupina * *skj̨, *stj̨ > šć* 35
5.1.4. Starija konsonantska skupina **čr* 36
5.2. Slabljenje napetosti u finalnoj zoni sloga 37
5.2.1. Neprava konsonantska skupina *ht* 37
5.3. Zamjena finalnog nastavačnog *-m > -n* 38
5.4. Promjene konsonanata u rubnim zonama sloga 41

5.5. Konsonantske proteze i enklize 45
5.6. Disimilacija 46
5.7. Metateza 46
5.8. Kontrakcija 46
6. MORFONOLOŠKE ZNAČAJKE 48
6.1. Suglasnik *-l* na kraju sloga 48
6.1.2. Zamjena *a* > *e* u korjenskom morfemu riječi *kresti* i *resti* 49
6.1.3. Prezent s okrnjenom i neokrnjenom osnovom * gręd-/gr (gren, greš…) 49
6.2. Oblici osnove praslavenskog glagola *iti s konsonantskim skupom *-jt* i prezentske s konsonantskim skupom *-jd* (pojti, dojti; pojde dojde) 50
6.2.1. Oblici prezentske osnove praslavenskoga glagola **mogti* s rotacizmom 50
6.2.2. Izostajanje sibiralizacije 52
6.2.3. Oblici osnove s palataliziranim velarom 52
6.2.4. Oblici osnove pokaznih zamjenica bez sekundarnog naveska 52
6.2.5. Oblik glagolskog pridjeva radnog *iditi 53
6.2.6. Zanijekani oblici prezenta glagola imati: *niman, ni* i glagola *biti – nis* 53
6.3. Redukcije inicijalnoga vokala 54
6.3.1. Posvojna zamjenica ženskoga roda *njezin, njezina, njezino.*… 55
7. ZAKLJUČAK 56
8. SAŽETAK 58
9. LITERATURA 60
10. PRILOZI 62

1. UVOD

Gradić Dobrinj, tek nekoliko kilometara udaljen od istočne morske obale, smješten je na sjeveroistočnom dijelu otoka Krka. Srednjovjekovni se grad nalazi na brežuljku oko dvije stotine metara nad morem, sa svoje sjeverne strane spušta se prema Dobrinjskoj dragi, predjelu Solina, Melina i zaljevu Soline. Oko mjesta Dobrinja široki je prostor s mnogo sela i zaselaka, taj prostor poznat je kao Dobrinjsko područje ili Dobrinjština. Grad Dobrinj, a pojam grada se uzima u srednjovjekovnom smislu *castrum*, *castellum*, odnosno *kaštel*, *utvrda*, od davnih je vremena bio središte širega pripadajućeg okruženja, za razliku od ostalih sličnih srednjovjekovnih utvrđenih kaštela, nije imao gradskih zidina, već mu je niz poredanih rubnih kuća preuzeo obrambenu ulogu.

Govor Dobrinja, prema Brozovićevoj (Brozović, Ivić, 1988: 88) i Liščevoj (Lisac, 2009: 30) klasifikaciji dijalekata čakavskoga narječja, pripada srednjočakavskome dijalektu. Prema Brozoviću (Brozović, Ivić, 1988: 88) taj se dijalekt prostire „od otoka Krka i južnoga Lošinja do Ugljana i Dugog otoka, a na obali od Kraljevice do Novog Vinodolskog gdje zahvaća još i Senj. Pripadaju mu još i svi govori u unutrašnjosti, lički i pokupski, a također i najveći dio Gračišća.“

Iva Lukežić, koja je u svojoj monografiji ikavsko-ekavski dijalekt prema jezičnim značajkama podijelila u tri poddijalekta (primorski, kontinentalni i rubni), govor Dobrinja smješta u primorski (Lukežić, 1990: karta). U monografiji o govorima otoka Krka, Iva Lukežić i Marija Turk ovaj idiom uvrštavaju u arhaično-konzervativni model[1] starinačkih mikrosustava (Lukežić, Turk, 1998: 23).

Govor Dobrinja poznat je hrvatskim i stranim dijalektolozima. Vlastitim istraživanjima na fonološkoj razini u ovome radu želimo dati i svoj prinos boljemu poznavanju dobrinskoga idioma.

Rad smo podijelili u dva dijela: u prvome smo uz kratku povijest Dobrinja dali pregled dosadašnjih dijalektoloških istraživanja, a u drugome smo dijelu, nakon definiranja metodologije istraživanja, prikazali fonološke i morfonološke značajke.

Našim opisom dobrinjskoga govora na fonološkoj i morfonološkoj jezičnoj razini pokušali smo dati prilog boljem poznavanju ovoga govora te napraviti prvi korak u buduće opsežnije istraživanje.

[1] Uz omišaljski govor i vrbnički govor.

2. POVIJEST DOBRINJA

Dobrinj je smješten na otoku Krku. Uz susjedni otok Cres, Krk je najveći otok u Jadranskome moru s površinom od gotovo 406 km², najdulji je (38,4 km) od rta Počiti na sjeveroistoku do rta Bracol na jugozapadu. Najširi je (19 km) između Glavotoka na zapadu i rta Konjskog na istoku (Lukežić, Turk, 1998: 9). Iako je po svom prirodnom obilježju otok, funkcionalna povezivost mostom, a koji je uz izgradnju zračne luke 1970. godine, pridonijela je sve manjoj izoliranosti otoka s kopnom.

Dobrinj se smatra jednim od najstarijih naselja na Krku (općenito i na Jadranu) uz Omišalj, Vrbnik i Bašku. Dokazano je da su navedena naselja i njihovi stanovnici potomci prvih hrvatskih doseljenika još iz 5. i 6. stoljeća. Darovnica plemića Dragoslava, s nadnevkom 1. siječnja 1100. koja, doduše, nije sačuvana u izvorniku, već u prijepisu u staroj knjizi dobrinjskog kaptola iz 16. stoljeća, pohranjenog u župnom uredu u Dobrinju, najstariji je glagoljski pravni dokument s otoka Krka. U toj ispravi domaći plemić Dragoslav daruje: *vse svoje zemlje toliko oratne koliko pasišća i vse svoje kuće, ke ima…* novosagrađenoj crkvi sv. Vida koju je on podigao. Taj se dokument ne zaustavlja samo na spomenu Dobrinja već navodi značajne ustanove i osobe onoga vremena kao što su: *kapitul, crikva sv. Stipana od Dobrinja, gospodin plovan, sudac* i sl. Na kraju službenog zapisa autor spominje samoga sebe kao obnašatelja dužnosti, službe …*pisca od komuna Dobrinja*.

Upravo darovnica plemića Dragoslava dokazuje da su se Hrvati na Krku i prije knezova Frankopana, služili svojim jezikom i glagoljskim pismom i u poslovima koji zadiru u svakidašnji društveni i gospodarski život pojedinca i čitave zajednice.

Postoji više tumačenja imena Dobrinj, a oni koji su se bavili toponimima poput prof. Ive Jelenovića smatraju da: „Naziv Dobrinj potječe od staroga hrvatskog antroponima Dobroslav ili Dobromir, zapravo od njegova hipokoristika Dobre, te označuje mjesto ili naselje, koje je vjerojatno nekad pripadalo tome Dobri ili Dobrinji. To je, dakle, izvedenica od posvojnoga pridjeva…“ (Jelenović, 1973: 165).

Gradsku jezgru Dobrinja čine dva dijela: stariji dio, *Donji grad* i noviji dio koji je poprimio naziv *Gronji grad*. Sam grad Dobrinj nikada nije bio prenapučen, čak su ga i pojedina njegova sela brojčano nadjačala, ali je tijekom stoljeća ostao središte u političko-administrativnom, crkvenom i društvenom pogledu. Sva okolna sela stremila su i bila upućena

prema središtu, prema gradu Dobrinju, stoga je za sva dobrinjska naselja Dobrinj postao istoznačnica za *Grad*, njegovi stanovnici *Gradâri* i *Gradarȉce*, a svi oni koji stanuju izvan *Grada* zovu se *Vônjskari*.

2.1. Dosadašnja istraživanja mjesnoga govora Dobrinja

Dosad se istraživanjem dobrinjske čakavštine bavilo nekoliko dijalektologa. Snježana Hozjan u *Fonološkom prikazu mjesnog govora Krasa* 1990. godine napominje kako prave monografije o dobrinjskom govornom tipu još uvijek nema, premda je sam Dobrinj (kao punkt) obrađen u *Hrvatsko-srpskom dijalektološkom atlasu* (HsDA) te u *Općeslavenskom lingvističkom atlasu* (OLA) (Hozjan, 1990: 47).

Prvi je istraživanje proveo Ivan Milčetić u svojoj raspravi iz 1895. godine, pod naslovom *Čakavština Kvarnerskih otoka* (Rad JAZU, 121, Zagreb, str. 92-132.) gdje je naveo opće karakteristike govora Krka, Cresa, Lošinja, Silbe i Oliba, ali nije pokušavao detaljnije razgraničiti pojedine dijalektalne skupine i nije objasnio vladajući odnos srodstva među njima. Na temelju razvoja poluglasa u jakom položaju te na osnovi drugih gramatičkih obilježja podijelio je krčke govore u tri skupine. U prvu je skupinu ubrojio mjesne govore Vrbnika i Omišlja, u drugu govor Dobrinja, a u treću Dubašnicu, Bašku, Punat i Poljica. Milčetić se nije detaljnije bavio podjelom, već je obratio pozornost na to da stanovnici prve od navedenih skupina čine najstariji sloj stanovništva Kvarnerskih otoka te su možda nekada pripadali kajkavskom jezičnom području (Milčetić, 1985: 102).

Josip Vajs u raspravi o hrvatskoglagoljskim brevijarima dodaje kartu krčkih govora te dijalektalnu podjelu u tri dijalektske skupine: „sjeveroistočno narječje (Omišalj, Resika, Garica, Vrbnik i Kampelje), dobrinjsko „podrječje“ (Dobrinj, Polje, Sv. Ivan, Gabonjin, Kras) i jugozapadno narječje (Njivice, Sv. Vid, Malinska, Dubašnica, Poljica, Glavotok, Linardić, Vrh, Kornić, Sv. Fuska, Krk, Punat, Draga Bašćanska, Stara Baška i Baška)“

K. H. Meyer 1928. godine u svojoj raspravi *Untersuchungen zur Čakavština der Insel Krk (Veglia)*[2] prati rasprostranjenost deset fonoloških značajki na osnovi kojih razlikuje petnaest govornih tipova prikazujući pritom dijalektološku kartu. Navodi kako se „na osnovi znanstvenih kriterija drugačija podjela ne bi mogla izvesti jer drugačije povezivanje izdvojenih govora u veće dijalekatske skupine nije moguće“ (Meyer, 1996: 24).

Na temelju istraživanja dobrinjskoga govora utvrdio je da se „naglašeni poluglas u jakom položaju vokalizira te se pojavljuje kao otvoreno *o* u primjerima: *ot**o**c*, *don**o**s*, *st**o**klo*. Polazeći od svojega pravila u dobrinjskom govoru razlikuje ikavsko-ekavski refleks jata. Isto tako u govoru je prisutno vokalno *r̥* u primjerima: *vrt*, *prsa*, *prsti*, *črno*. Slogotvorno *l̥* pojavljuje se kao otvoreno *o* u primjerima: *soza*, *pon*, *boha*, *jaboko*. Završno *-l* je kod glagola nestalo u primjerima: *on je pono trpe*, ali se sačuvalo u imenicama *stol*, *bel*, *pakal* (= ʾpakaoʾ). Praslavensko *lj* je primarno, te se umjesto njega nailazi na *j* u primjerima: *poje*, *kjun*, *zdravje*. Praslavenski eksplozivni glas *g* razvio se u guturalni sprirant γ koji se na kraju riječi obezvučuje kao *-h* u primjerima *γlava*, *noγa*, isto tako nailazi na prijelaz *d* > *h* u primjerima *snih* i *duh.*

Prijedlog *vъ* pretežno se pojavljuje kao *va* i *v* što zavisi o sljedećem glasu u primjerima *va selo*, *vavik*, *vruku*. Unutar govora prisutan je razvoj praslavenskog *dj* > *j* u primjeru *rojen*. Na cijelom je području otoka prisutno završno *-m* promjenjeno u *-n*. Isto tako prisutna je realizacija *tj* > *t'* u primjerima *noć*, *svića* te objašnjava kako *t'* odgovara književnome *ć*. Skupine *stj* pojavljuju se kao *šć* u primjeru *γušćerica*. Glasovi *c*, *č*, *s*, *š*, *z*, *ž* su kao i u književnom jeziku. Naglasak smatra jedinstvenim i starim, svrstava ga u srednji tip[3]: *dušȁ**,** rikȁ*, *mlikȍ**,** ženȁ**,** crikî**,** zajîk*“ (Meyer, 1996: 27–28).

M. Małecki 1929. godine objavljuje raspravu pod naslovom *O podział gwar Krku (z mapą)*[4] u kojoj je sustavno obradio krčke govore. Prema jezičnim značajkama podijelio ih je u dvije skupine: jugozapadne i sjeveroistočne govore, gdje prva skupina čini presjek čakavskoga narječja, a druga pokazuje niz individualnih obilježja po kojima se ona razlikuje od velike većine čakavskih govora. Navodi kako je prije njega detaljno israživanje proveo i K. H. Meyer. Osim primjera koje je naveo Meyer dodaje još i gen. jd. ž. r. i nom. mn. ž. r. imenica s tvrdom osnovom gdje se sačuvao stari nastavak *-i (< -*y) lokî, krȕši menî, grozdovî, bočvî* . Naznačuje da ъ i ь i slogotvorno *l̥* prelaze u *o*.

[2] Knjiga je drugi put objavljena u prijevodu i popraćena komentarima prevoditeljice M. Turk pod naslovom *Čakavština otoka Krka*.
[3] Dugi je slog privukao iskodišni sljedeći akcent. (Meyer, 1996: 25)
[4] Rasprava je objavljena u prijevodu I. Jelenovića pod naslovom *O podjeli krčkih govora.*

Fonologiju, morfologiju te frazeologiju krčkih govora prikazale su Iva Lukežić i Marija Turk u knjizi *Govori otoka Krka*.

Autorice su uz neke općečakavske značajke, karakteristična arhaična obilježja, ali i novija jezična raslojavanja te unutarjezična i međujezična prožimanja, krčke govore svrstale u dvije skupine: *starinačke* i *doseljeničke mikrosustave* (Lukežić, Turk, 1998: 22). Starinački mikrosustav dijele u dva modela: *arhaično-konzervativni* i *konzervativno-inovativni*. Arhaično-konzervativnom modelu pripadaju: omišaljski, vrbnički i dobrinjski govorni tipovi s pripadajućim mjestima: Čižići, Gabonjin, Gostinjac, Hlapa, Klanice, Klimno, Kras, Polje, Rasopasno, Rudine, Soline, Sužan, Sv. Ivan, Sv. Vid, Šilo, Tribulje, Žestilac i Županje, a konzervativno-inovativnome modelu pripada skupina s interferenicijama arhaičnih izoglosa s mlađim jezičnim značajkama. U taj model ubrajaju se mjesni govori Punta i Baške s pripadajućim selima. Doseljenički mikrosustav objedinjuje govore koje pokrivaju zapadni otočki prostor od Njivica preko Sv. Vida (interferentni model), Dubašnice (konzervativniji model) i sela objedinjena nazivom Šotovento (inovativniji model), sve do Vrha i Kornića (Lukežić, Turk, 1998: 22).

Turk je u fonološkim osobitostima dobrinjskoga govora prikazala odraz staroga poluglasa kao čakavsku vokalizaciju s odrazom *o*: *čo, pos, bočva, otoc, petok* itd. Slogotvorno *r̥* ostvaruje se u primjerima: *držat, drvo, črv, trpin, trbuh, prč* i sl. Odraz ishodojezičnoga slogotvornog *l̥* nastao je tipičnom zamjenom poluglasa i utrnućem likvida u primjerima: *jaboko, kok, močat, obočete, tokli, soza, vona*. Nazalni samoglasnik *ę* ima dvojaku zamjenu: sa samoglasnicima *e* iza nepalatalnih i *a* iza palatalnih suglasnika. Navodi da svi krčki govori, pa tako i dobrinjski govor pripadaju „ikavsko-ekavskom čakavskom dijalektu u kojemu je zamjena samoglasnika *ě* tzv. jata, u osnovama riječi dvojaka i slijedi jezičnu zakonistost koju su nezavisno jedan od drugome utvrdila i pravilo uobličila dvojica stranih istraživača K. H. Meyer i L. Jakubinski“ (Lukežić, Turk, 1998: 24). Prijedlog *və > va* u primjerima: *vavik, vač, šla je va postiju*, zatim se pojavljuje kao *və > vo* u primjerima: *vožgati, Vozon*, potom *və > u*: *utorok*.

Kao tipičnu čakavsku pojavu navela je prijelaz *-m > -n* u primjerima: *smijen se, volin, čin, sedon, sran*. Suglasnik *-l* se na kraju sloga, u dobrinjskom govoru, čuva u kategorijama imenica, pridjeva i priloga u primjerima: *kotol, popel, posol, stril, zibel, cel, debel, kisel*, dok je u u glagolskom pridjevu radnom muškoga roda dočetno *-l* dokinuto: *bi, ču, vide, hode, kje*. Odraz starojezične sekvencije *sə > zo* ispred frikativa *s, š, z, ž* primjerima: *zo srpon, zo*

šugamanon, zo ženun, zatim *sə* > *z* i pozicijski uvjetovane inačince *s, š, ž* u primjerima: *z mužen, zbudit se, zlomi, s pirunon, s kobasicon, š njun*.

Odraz „starojezične sekvencije **izъ* ostvaruje se u funkciji prijedloga i prefiksa: *zletit, zvlić, zilet, stlić, spalit, z Gabonjina, z Omišja*. Navela je i suglasničke skupine koje su nastale redukcijom starohrvatskog poluglasa. Praslavenski skup **dj* > *j* primjerima: *meja, saje*, starohrvatski skup *dəj* > *j*: *mlaji, rojen, grozje*, a praslavenski skup **tj* ostvaruje se kao *ć*: *kuća, svića, srića*. Od ostalih skupova navedeni su još i stara skupina *čr* u primjerima: *čriva, črn, črv*, zatim skupovi **stj* i **skj* koji su se odrazili kao *šć*: *klišća, košćica, natašće*, a navodi i strani skup *st* primljen kao *št* u primjerima: *puneštra, štufat, škornje, škatula, šporko, rešpet* itd.“ (Lukežić, Turk, 1998: 28).

Naglasni je sustav dobrinjskoga govora stariji dvoakcenatski. Prema Lukežić i Turk „arhaičnost se ovog sustava očituje u starome mjestu naglaska i dobro očuvanim prednaglasnim i zanaglasnim duljinama. Primjećuju evolutivni pomak starohrvatskog akuta u dugosilazni naglasak, kojemu su tragovi još uvijek živi i potencijalna su kategorija u stilski obojenom diskursu“ (Lukežić, Turk, 1998: 55).

Iva Lukežić je u poglavlju *Morfološki sustav, mikrosustavi i modeli u krčkim govorima* prikazala morfološke značajke svih navedenih mikrosustava i govornih modela, a ovdje navodimo one morfološke značajke[5] karakteristične za arhaično-konzervativni model u koje spada i govor Dobrinja (Lukežić, Turk, 1998: 149).

- Imenice muškog roda u N jd. imaju ništični nastavački morfem Ø, kao i općenito u hrvatskome jeziku: *srâb*, *kolȁc*, *kotȁč*, *tȉć*, *nôs*, *vlâs* i sl.
- Srednji rod ima u N jd. nasavak -o, kao i općenito u hrvatskome jeziku: *ûho*, *òko*, *zlâto* i sl.
- Nasavak -e imaju imenice s osnovom na palatalni suglasnik: *pȍje*, *plȅćce*, *sûnce* i sl.
- Nastavak -a u N jd., kao i općenito u hrvatskome jeziku imaju im. ž. r.: *žȁba*, *kȕća*, *nogȁ*, *mȕha*.
- U G jd. i muški i srednji rod imaju isti nastavak, kao i općenito u hrvatskome jeziku a to je nastavak -a.
- G jd. te N mn. A mn. i V mn. ženskog roda imaju nastavak -e, a D jd. i L jd. imaju nastavak -i.

[5] Sintaktičke su značajke govora otoka Krka slabo istražene.

- D jd. i L jd. muškog i srednjeg roda imaju nastavak -u.
- A jd. muškoga roda može biti ili kao N jd. ili kao G jd. zavisno o tome imenuje li se biće ili stvar. Npr.: A jd. jednak je N jd. u primjeru: *vìdīn stôl*, *a na njemù vâž*. A jd. jednak je G jd.: *vìdin konjà i na njemû čovìka*.
- A jd. srednjeg roda jednak je obliku N jd.: *vôlin svojè selò*, *dozīvān dītè*.
- V jd. muškog roda ima nastavak -u a nastavak -e se javlja u neutralnom kontekstu: brȁte! Bȍže! Srednji rod ima oblik N jd.
- I jd. nastavak -ōn za nepalatalne suglasnike: *škȁfōn*, *rȍgōn* itd., nastavak -ēn za palatalne suglasnike: *kōlcen*, *vâžēn* itd.
- Što se tiče glagola, nastavci u 3. l. prezenta su: -u (reku) ili -ju (delaju).
- Nema ni aorista, ni imperfekta.
- Infinitiv je u svim ikavsko-ekavskim govorima apokopiran.
- Postojanje relikata glavnih i posebnih ishodičnojezičnih deklinacija:

    - supostojanje alomorfa [i] i [e] u Gsg. te NAVpl. Imenica ženskoga roda (*ženi, glavi* : *duše, nožice*).

    - uz iskonski morfem /i/ ustustavljenost i novijih alomorfa [e] i [a] u NAVpl. imenica muškoga roda (*stoli, krovi, grihi + nože, kjuče + klobuka, piruna*).

    - očuvanost relacijskog morfema /i/ u NVsg. ishodičnojezičnih v-osnova ženskoga roda te relacijskoga morfema /e/ u Gsg. takvih imenica i imenica starojezične r-deklinacije ženskoga roda (Nsg. *criki, muri* : Gsg. *crikve, murve*).

    - očuvanost relacijskih morfema ishodičnojezične dualne sklonidbe imenica *oči i uši.*
    -
- Oblik relacijskog morfema Isg. ženskoga roda /un/ (*z mojun sestrun*).

- Interferiranje starijega relacijskoga morfema /i/ s novijim relacijskim morfemom /u/ u Lsg. imenica muškoga i srednjega roda (*na stoli, va gradi* : *na stolu, va gradu*).

- Potpuna očuvanost paradigmi sa zasebnim relacijskim morfemima svih padeža.

- Postojanje triju složenih zamjenica s pojačanim pokaznim značenjem (*ovajsti*, *tajsti*, *onajsti*).

- Nepostojanje imperfekta u inventaru glagolskih oblika.

- Zadržavanje neizmijenjenoga /l/ na dočetku osnove u jednini muškoga roda pridjeva radnog.

Snježana Hozjan je opisala mjesni govor Krasa na fonolškoj i morfološkoj jezičnoj razini. Te se jezične značajke podudaraju s onima dobrinjskoga govora.

Mikrotoponimiju dobrinjskog područja na otoku Krku opisao je I. Jelenović koji uz povijest Dobrinja obrađuje etimologiju toponima na Dobrinjštini.

Pojavu i uzroke trojaka odraza starohrvatskog poluglasa na Krku opisuje Z. Junković u članku, *Kratki poluglas u krčkim govorima*. U dobrinjskome govoru objašnjava prijelaz kratkoga poluglasa u vokal *ö* te kasnije u vokal *o* utjecajem veljotskoga govora, koji se je održao na tom području do konca 19. stoljeća (Junković, 1982/83: 393).

Osim objavljenih priloga prikupljeni su dijalekatski podaci koji tek očekuju znanstvenu obradu. To su kvestionari za izradu dijalektoloških atlasa, pohranjeni u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu. Podatke su prikupili I. Jelenović za Dobrinj, Omišalj i Vrbnik, I. Lukežić za Dubašnicu i S. Hozjan za Njivice i Bašku.

3. Metodologija istraživanja

Ovaj je rad nastao na temelju terenskog istraživanja koje smo proveli u kolovozu 2014. godine. Budući da je jezik živ sustav u kojem se stalno događaju promjene, želja mi je bila zapisati svoj materinski idiom onakav kakav je on danas.

Zadatak i cilj istraživanja: opisati govor Dobrinja na fonološkoj i morfonološkoj jezičnoj razini.

Metode istraživanja:

1. Metoda anketiranja: koristili smo se posebno koncipiranim upitnikom
2. Metoda intervjua: razgovor s izvornim govornicama
3. Rad na dokumentaciji: za potrebe istraživanja koristili smo se starijom i recentnijom dijalektološkom literaturom.

Fonološke i morfonološke značajke ispitali smo koristeći se *Upitnikom za istraživanje srednjočakavskih govora* kojega smo sastavili uz pomoć mentorice dr. sc. Line Pliško. Upitnik se sastoji od tri poglavlja:

1. Podaci o punktu
2. Podaci o obavjesniku
3. Ispitivanje jezičnih činjenica (na fonološkoj i morfonološkoj razini).

Na fonološkoj smo razini istražili:

- vokalni sustav
- vokalizaciju slabih poluglasa
- upitnu i odnsosnu zamjenicu *ča* i njezine oblike
- prijedlog **vъ*
- refleks jata
- refleks prednjeg nazala */ę/*
- refleks slogotvornog *ļ*

- refleks slogotvornog *r̥*
- prijedloge *kə* i *sə*
- akcentuaciju
- zatvaranje kratkoga vokala *o* izvan akcenta, najčešće ispred akcenta
- konsonantski sustav
- konsonantske skupove
- slabljenje napetosti u finalnoj zoni sloga
- zamjenu finalnoga nastavačnoga *-m* > *-n*
- promjene konsonanata u rubnim zonama sloga
- konsonantske proteze i enklize
- metatezu, kontrakciju i disimilaciju
- suglasnik *-l* na kraju sloga
- prezent s okrnjenom i neokrnjenom osnovom * *gręd-/gr. (gren, greš…)*
- oblike osnove praslavenskog glagola **iti* s konsonantskim skupom *-jt* i prezentske s konsonantskim skupom *-jd* (pojti, dojti; pojde dojde)
- oblike prezentske osnove praslavenskoga glagola **mogti* s rotacizmom
- izostajanje sibiralizacije
- oblik glagolskog pridjeva radnog **iditi*
- redukcije vokala
- zanijekane oblike prezenta glagola imati: *niman, ni* i glagola *biti – nis.*

Iz snimljenoga razgovora s obavjesnicima izdvojili smo jezične značajke koje nismo istraživali upitnikom, a to su: naglasni sustav, refleks jata *ě* te debilabijalizacija nastavačnog *-m* > *-n* te fonološki i fonetski status fonema *ć.*

Obavjesnice:
Dinka Justinić (rođena 1934.)
Nada Simović (rođena 1962.)

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

4.1.FONOLOŠKE ZNAČAJKE

4.1.1. Zamjenica ča (<*čь)

Kao osnovna oznaka za čakavsko narječje zamjenica *ča* se uzima kao prvi čakavski kriterij jer se taj leksem javlja jedino u čakavskom narječju. Zbog karakteristične vokalizacije „šva“ u slabom položaju u dobrinjskom govoru može se reći da je ta upitno-odnosna zamjenica svojevrstan alijetet i u odnosu na ostale čakavske govore (čo:če:ča:ca). No refleks zajedničkog sthrv. poluglasa (<*ь, *ъ), kako napominje Snježana Hozjan u *Fonološkom prikazu mjesnog govora Krasa (reprezentatu dobrinjskog govornog tipa)*, uz kvantitetu na primjeru ove zamjenice ima u dobrinjskom govoru i leksičko-semantičku ulogu jer se u pojedinim situacijama poluglas reflektirao kao dugo a, pa uz *čo* u sistemu funkcionira i *ča*. (Hozjan, 1990: 51)

Kada se upotrebljava takav oblik zamjenice *ča* tada govorimo o značenju neodređenosti, odnosno *ča* = išta, nešto, štogod:

UP:
*Je **ča** dobroga?*

OG:
*Ma ni, ki je prneso **ča**. Soki put kad bi bi pasa bi mora poć nutor i popit gemišt, žmuj vina bilo **ča**.*

Ona glavna obilježja te zamjenice – upitnost i odnosnost – ostvaruju se u njezinu obliku *čo*, s kratkim *o* kao refleksom sthrv. „šva“:

a) upitnost (*čo* = ʼšto, zaštoʼ)
značenje „što“:

UP:
***Čo** delaš? **Čo** ti je to?*

OG:

***Čo** će ti donoska pir? **Čo** ću ja za obed? Ma **čo** će van te mustaće?*

značenje „zašto“:

OG:

***Čo**, donoska samo gjedaš va to? Ja ne znan **čo** njoj je bilo da ju je rasparala? **Čo** se ovako rano staje?*

b) odnosnost (*čo* = ’što’):

UP:

*Se **čo** ti srce želi.*

OG:

*Ne, ne, **čo** ja znan pri meni ni bilo. A **čo** ću ti reć. Osin to **čo** su bi ju bili zeli i te se je znalo dva, tri puti ju zet. Recimo sada **čo** muzika sope. A **čo** moreš.*

U govoru Dobrinja zamjenica *čo* je prisutna i u neodređenim zamjenicama u ogledu govora *čogod* (*čo+god*): *Ona bi mu bila **čogod** skuhala*, kao i riječi izvedene iz osnove *č-* (osnova upitno-odnosne zamjenice za „neživo“) kao što su:

- neodređena zamjenica *ničь < nič* (= ’nešto’): ***Nič** bin ti reko.* - „vlastita je unutarnja čakavska inovacija“ (Lukežić, 2012: 228) gdje dolazi do ispadanja završnog slabog poluglasa
- neodređena zamjenica *niš* (<*nič* = ’ništa’): *On se okrenu i **niš** ni reko meni ni ja njemu*. „inovacija koja je potvrđena i u kajkavskom kompleksu“ (Lukežić, 2012: 228).
- zamjenica *ča* u genitivu poprima oblik *česa* (= ’čega’): ***Česa** ni? **Česa**, ši za makaruni?*

Isto tako zamjenica se ostvaruje i u prilozima, odnosno sraslicama prijedloga s akuzativom zamjenice *ča*: *zač, nač, poč, vač* :

UP:

***Zač** me pitaš? **Nač** si to stavi? **Poč** si šo va butigu? Pazi **vač** se pačaš.*

Prisutan je također i veznik *aš* (< zaš< zač< za + ča = ʒer') u OG:

***Aš** su imeli dva prstena i te prsteni nisu dobili hćere. Priden ja kuću, **aš** son bila zvona, priden kuću totu su tri kompiri. Moran se fugat **aš** je kasno.*

4.2. Samoglasnički inventar

Dobrinjski govor posjeduje peteročlani monoftonški vokalni sustav *a, e, i, o, u* te slogotvorni fonem *r̥*, artikulacijiski neosobit i blizak štokavskom standardu. Svaki od navedenih pet fonema može biti dug i kratak te naglašen i nenaglašen. Distribucija im je uglavnom slobodna, tj. svaki se može ostvariti u početnom, središnjem i dočetnom položaju riječi, ispred i iza bilo kojeg konsonanata.

Tab. 1. Samoglasnički sustav dobrinjskog govora iz ogleda govora:

		NAGLAŠENI	NENAGLAŠENI
	a	m**à**t, tov**à**r	dȅl**a**t, k**a**d**a**gȍd
KRATKI	e	hćȅre, vičȅrnja	nj**e**gȍvo, j**e**nȏ
	i	crȉki, mamȉca	prȁv**i**t, **i**stȅšo
	o	sob**ȍ**ta,p**ȍ**nica	tȏn**o**c, k**o**nȍba
	u	**ù**mr, šk**ù**jice	**u**mrlȁ, m**u**škî

		NAGLAŠENI	NENAGLAŠENI
	a	v**â**nka, kunj**â**do	dȉž**ā**, dȅl**ā**
DUGI	e	ž**ê**nske, pedes**ê**t	zap**ō**dnê, hȍd**ē**
	i	št**î**rna, mušk**î**	b**ī**vȁla, p**ī**tȁt
	o	s**ô**nce, pok**ô**jni	pȁmet**ō**n, kȍk**ō**š
	u	p**û**nta, mažû**r**ka	makar**ū**nȉ, r**ū**kȉ

4.2.1. Vokalizacija slabog *šwa ə*

Kriterij za određivanje pripadnosti mjesnih govora čakavskom narječju, kojega su odredili Božidar Finka i Milan Moguš (1977: 99–104), samoglasnički je sustav krčkih govora, pa tako i dobrinjskoga govora na najvišem stupnju „čakavosti“ te se odlikuje „tendencijom jake vokalnosti“ koja je prisutna u svim južnoslavenskim jezicima, ali je njezina modifikacija u čakavskom narječju specifična i vrlo izrazita:

čo < *čə*[6] (= ʾštoʾ)
va < *və* (= ʾuʾ)
vavik < *vəvěkə* (= ʾuvijekʾ)
vožgat < *vəžgati* (= ʾužgatiʾ)
zomi < *vəzəmi* (= ʾuzmiʾ)
kadi < *kədě* (= ʾgdjeʾ)
katunja < *kətunja*[7] (= ʾdunjaʾ)
malin < *məlinə* (= ʾmlinʾ)
Isg. *s monun* < *mənojǫ* (= ʾsa mnomʾ).

Vokalizacija (u ovim primjerima) starohrvatskoga zajedničkog poluglasa u slaboj poziciji nije uvijek uvjetovana pravilima o distribuciji konsonanata u slogu. Starohrvatski se poluglas odražava kao svojevrstan alijetet u dobrinjskome govornom tipu u odnosu na ostale govorne modele i tipove na otoku Krku, pogotovo u čakavštini.

Kontinuata starohrvatskog „šwa“ u izvorno kratkom slogu ovdje je u pravilu vokal *o*[8] uz neka odstupanja. Tako je refleks starohrv. poluglasa (< prsl. *ь, *ъ) prva od nekoliko značajki razlikovnosti dobrinjskoga govora u odnosu na ostale krčke govore i općenito. Refleks *ə* u kratkom slogu u velikoj većini slučajeva je kratko *o*:

OG: *č**o**, v**o**s, p**o**s, p**o**k, b**o**čvi, v**o**srid, mešt**o**r, zv**o**na, pet**o**k, k**o**sno, ot**o**c, d**o**n**o**s, z**o**mi, k**o**sno, d**o**ska, m**o**nji, k**o**šnije, ton**o**c, d**o**n**o**ska, k**o**blača, st**o**kleno, d**o**n**o**šnji, pet**o**k.*

[6] Radi se o (nalašenom) poluglasu koji se nalazio u jakom položaju, stoga se vokalizirao – točnije stopio se je s nekim drugim samoglasnikom (Mandić, Pliško, 2011: 29) – u ovom slučaju sa samoglasnikom *o*.
[7] Riječ potječe iz romanskog jezika (lat. cydonia, tal. cotogno). Ovjde se poluglas, za razliku od štokavskog dunja, vokalizirao (*gdunja < *kъdunja).
[8] U ostalim govornim tipovima arhaično-konzervativnog modela, u omišaljskom i vrbničkom govornom tipu na Krku govorimo o vokalu *e*.

Ponekad se ne radi refleksu starohrvatskog poluglasa (< prsl. *ь, *ъ) jer se poluglas umetnuo naknadno, npr.:
UP: *og**o**nj* (*ognь), *sed**o**n* (*sedmь), *vet**o**r* (*větrъ), *os**o**n* (*osmь).

Vokal *o* duži se pred sonantom u zatvorenom slogu ili suglasničkih skupina na granici morfema kojoj je sonant prvi član:

OG: *nijed**o**n*, *vrid**o**n*, *dob**o**r*, *blagd**o**n*, *jed**o**n*, *nut**o**r*, *t**o**ncat*, *v**o**n*, *mok**o**r*, *s**o**n*, *žalost**o**n*, *pot**o**n*, *t**o**nka* (= ʼtankaʼ), *og**o**nj*, *vet**o**r*.

Sporadično se poluglas u kratkom slogu reflektira kao dugo *a*:
*v**a**, v**a**vik*, *l**a**žljivoc*, *l**a**gat*, *m**a**ša*, *m**a**lin*, *k**a**di*.

Zbog svoje dužine starohrvatski je poluglas u dobrinjskom govoru prešao u dugo *a* u genitivu plurala imenica muškog i ženskog roda s konsonantskom skupinom na završetku osnove:
*sest**a**r*, *dos**a**k*, *čav**a**l* (N sg. *čavol* = ʼčavaoʼ), *čen**a**c* (N sg. *čenoc* = ʼušʼ), *pol**a**k* (N sg. polka = ʼvrsta plesaʼ).

Dugo *a* ostvareno je također u još nekolicine leksema s poluglasom u izvorno dugom slogu: *st**a**blo*, *d**a**n* (ali *d**o**nos*, *blagd**o**n*), *l**a**ž*.

4.2.2. Refleks vъ > u/va

Prijedlog *vъ* (kao samostalan prijedlog i u složenicama) ostvaruje se u nekoliko varijanti:

a) vъ > va

- u izgovornim cjelinama pred šumnim suglasnicima i sonantima *j, m, ń (nj)*:

OG:

***Va M**alinu smo imeli vičeru. Skoro svaki muški je šo **va š**kolu. **Va d**omih se je najviše pirovalo. Kolet mi je dešvala, aš ga nosivala **va n**ošnji. **Va k**ući su dica. To je bilo **va s**vih bojah. Čo, samo gjedaš **va t**o? Naša mamica je imela dvi netjakinje **va T**aliji. Kad je mamica umrla ja son hodela **va p**rvi razred. Gjedan ja **va nj**ega, morda će me ujist. On je osta **va č**etrton razredu. Govorelo se je da su ih hitali **va j**amu. Kada bi ona rekla da remo na Goru kako da remo **va Z**agreb. Ona bi šla Poje **va b**utigu.*

- u leksemima vač (<və + čə), vavik (<və + věkə):

OG:

*Ja son hodela **vaviki** sama. Jena je bila **vaviki** tužna. Isto bin **vavik** bila šla i ko jenoj i ko drugoj. **Vavik** san ju Milena zvala. Ne znan **vač** ću ti dat bonboni.*

b) və > vo kao prefiks u morfološkim toničkim riječima:

OG:

*Toj ženskoj je pala proteza **vosrid** place. **Vosrid** dvora su dica. Jutro je **Vozon**. **Vozonski** ponedijok.*

c) və > v

- u izgovornim cjelinama pred sonantima *r, l, v, n* i samoglasnicima:

OG:

*On je šo delat **v** Riku na nagovor od matere. To mi je **v**nuka. Robu smo još prodavali **v** Resiku.*

d) və > u

- u leksikaliziranim strukturama:

OG:

umisit testo (<və + mẽšiti) uvik (< vavik <vəvẽkə)

- uz genitiv u značenju mjesta:

OG:

*Kada je bi rat smo imeli **u** Želki Piturice **u** noni školu. Otoc je dela va Košjuni u fratri. Mi smo **u** njih znali kantat.*

e) və > Ø

- uz akuzativ i genitiv u funkciji priložne oznake mjesta:

OG:

Kako da ren Meriki. Si su hodeli Grad školu. Ren kuću. Drugi su hodeli Poje školu.

4.2.3. Refleks jata *ě*

Praslavenski fonem jat (*ě)* je kroz stoljeća prošao različite preinake.[9] Moguš je napomenuo kako se refleks starog jata *ě* ponašao isto kao i refleks fonema *ę* odnosno i jedan i drugi su se iza palatala znali realizirati kao *a*, no nestabilna artikulacija *ě* počela se prilagođavati i suglasnicima iza njega te se ovisno o načinu izgovora (bio on mek ili tvrd) realizirao kao *e* i *i*, na zapadu i sjeverozapadu, te kao *e* i *je* na istoku i jugoistoku (Moguš, 1977: 37). Različita je artikulacija ostavila trag i na čakavcima, pa tako razlikujemo reflekse: *e*, *je*, *i-e* i *i* različito geografski rasprostranjene.

Refleks *i-e* zaintrigirao je strane istraživače L. Jakubinskog i K. H. Meyera koji su tu pojavu „objasnili zakonitošću, a ne slučajnošću“. Istraživajući su došli do različitih zaključaka te osmislili sljedeće pravilo:

a) „Ekavski odraz:

*ě + d / t / n / r / l / s / z / + a / o / u / y / ǫ / ъ = e (uz nadopunu i *ě* ispred st / zd)

b) Ikavski odraz:

ě + d /t / n / r / l / s / z + ostali samoglasnici = i
ě + bilo koji suglasnik + bilo koji samoglasnik = i.“ (Meyer, 1996: 40)

Dobrinjski govor kao i ostali krčki govori ima ikavsko-ekavski refleks jata *ě* koji slijedi pravilo Jakubinskog i Meyera, a koje određuje pozicije i fonološko okružje jata u vrijeme zamjene. Ikavsko-ekavski refleks jata odražava se u osnovama riječi dok je u gramatičkim morfemima, kao i na kraju riječi refleks ikavski.

[9] Do prijelaza vjerojatno dolazi u prahrvatskome razdoblju (razdoblje između 5. i 11. stoljeća) gdje dolazi do preoblike fonološkog sustava praslavenskoga jezika i gdje se uspostavljaju komponente novoga jezičnoga sustava (Lukežić, Turk, 1998: 25).

Ekavski ostvaraj u polaznim oblicima riječi pronalazimo u primjerima iz OG:

- ispred /t/: *vetor, leto, peteha, retko,*
- ispred /d/: *obed, suseda, sosed, zapoveda, beseda, sreda, sledovanje*
- ispred /n/: *stenah, koreni, koleno, seno, len, celo*
- ispred /l/: *zdela, delo, belo, telo, del,*

gl. pridjev radni sva tri roda: *ote, otela, otelo, vide, videla, videlo, vole, volela, volelo, bole, bolela, bolelo, živeli, živele, side, sidela, sidelo*

- ispred /r/: *vera, mera, verovat*
- ispred /s/ i /st/: *mesto, testo, nevesta, umesto, Brestova*
- ispred /z/ i /zd/: *zvezda, Zvezdana, železo.*

Ikavski ostvaraj pronalazimo u primjerima iz OG:

1. ě > i u osnovama riječi

a) pravilo glasi: ako je iza jata suglasnik t, d, l, n, s, z i iza njega samoglasnik prednjeg niza, no pojavljuje se izuzetak:

- u imeniciama, pridjevima, prilozima: v*ridon, dite, miron, misec, sprida, vosrid,*
- u gl. pridj. rad. u svima trima rodovima: *dili, dililo < dilila, dilile, misi-mislila-misilo, ji-jila-jilo, sidi/side-sidela/sidila-sidelo/sidilo*
- u infinitivu glagola: *mirit, hodit, mislit, umrit, živit, mlist* (*mlěsti)
- prezent glagola: *jin-jiš-ji*[10]

b) ispred suglasničkih skupina bez obzira na samoglasnik ispred njih:

- ispred /k/: *čovik, sikira, mliko, sikli*
- ispred /g/: *snig,*
- ispred /h/: *smihi, mih, grih*
- ispred /b/: *potriba*
- ispred /p/: *lipa, Stipanja, slip*
- ispred /m/: *brime, vrime, ciment, nevrime*
- ispred /v/: *divojka, polivat*

[10] Iza navedenih suglasnika javlja se samoglasnik stražnjeg niza što bi trebalo rezultirati ekavskim refleksom jata, no do takve pojave ne dolazi zbog analogije prema oblicima gdje je drugačiji nastavak kao što su: *vridni, dilili, misili.*

- ispred /j/: *postija*
- ispred /š/: *črišnja*
- ispred /ž/: *mriža*
- ispred /ć/: *srića*

2. *ě* > *i* u gramatičkim morfemima:

a) u imenicama:
- Dsg. ž. r. (-*ě* > - *i*): *sestri, teti, ženi*
- Lsg. sva tri roda: *na smeti, na Brestovi, na konobi, na Dobrinjštini, na Ogreni, va Poji, na franži, na Hlapi, na Gostinjci, na pol puti, va drmunih, na plećih, va vrtih*
- Lpl. m. i ž. r. (-*ěhъ* > -*i*): *po letih, va drmunih, po selih, va vrtih.*

Iako ih većina literatura navodi kao pravilo, iste primjere možemo pronaći i u govorima s jekavskim odrazom te je važno napomenuti kako se ne može sa sigurnošću znati je li navedno točno.

b) u komparativima pridjeva *(-ěji*[11] > - *iji*): *stariji*, *glavniji*, *tepliji*, *čovjeniji*, *črniji*

3. *ě* > *i* na apsolutnom kraju riječi:
- u prilozima: *gori, doli, kadi, ondi, nutri (nutor), ovdi*
- u brojeva: *dvi, obi.*

U dobrinjskom govoru možemo pronaći i hiperikavizam u obliku leksema: *vičera, vičeroska, vičernja.*

Isto tako govor poznaje i staru zamjenu *ě* karakterističnu za čakavske govore:
- prijeglas *ě* > *a* iza palatala: *njazlo, prama.*

[11] Zapravo se radi o odrazu *y* ili *i*, a ne jata (u nekim se govorima prikazuje uobliku jata), no to je analogija prema zamjenicama.

4.2.4. Reflek vokala *ę*

U govorima arhaično-konzervativnog modela kakav je i sam dobrinjski govor starojezični samoglasnik *ę* ima dvojaku zamjenu: *ę* > *e* iza nepalatalnih suglasnika i *ę* > *a* iza palatalnih suglasnika. „Potonji je odraz vrlo stara još praslavenska pojava, dok je još u sustavu postojao fonem *ę*. Pojava je nastala još u začecima čakavštine i pokazuje njezinu genetsku individualnost. Čakavska značajka prijelaza po formuli: *j, č, ž + ę > ja, ča, ža*“ (Lukežić, Turk, 1998: 40).

Navedena čakavska odlika samo je djelomice očuvana u samo dvama primjerima: *jašmik (< jačmik > ječəmykə* = 'ječmenac, apces na gornjem ili donjem rubu očne vjeđe koji ukazuje na infekciju očne žlijezde', za oznaku ječma upotrebljava se leksem *ozimoc*) i u *zajik (< jazik < języka)* dok je u svim ostalim primjerima (i iza palatala i nepalatala) fonem *ę* prešao u *e*:

UP:
*Prij**e** son pismo.* (= 'Primio sam pismo.') – *prij**e**t (< prijęti)*
*Posal vavik rabi poč**e**t.* (= 'Posao uvijek treba početi.') – *poč**e**t (počęti)*
*Ž**e**jon son.* (= 'Žedan sam.') – *ž**e**t (< žęti)*
*Iman p**e**t l**e**t.* (= 'Imam pet godina.') – *p**e**t (< pętə), let (< lęt)*
*Volin m**e**so.* (= 'Volim meso.') – *m**e**so (< męso)*

4.2.5. Refleks slogotvornog *l̥*

Refleks slogotvornog *l̥*[12] u dobrinjskom govoru ostvario se kao vokal *o* tj. govori se o specifičnom ostvaraju u odnosu na većinu čakavskih govora gdje je prvotni ostvaraj vjerojatno bio sekvencija *ol* koja se je prema Turk i Lukežić razrješavala na četiri načina:

- „redukcijom poluglasa i zadržavanjem samo slogotvornog likvida
- zamjenom poluglasa odgovarajućim poluglasom prema modelim tipičnim za pojedine skupine govora (*ə = e / o*) uz zadržavanje likvida
- iščezavanjem likvida uz tipičan refleks pluglasa i konačno
- refleksom sa samoglasnikom *u*“ (Lukežić, Turk, 1998: 38).

[12] Izgubljenog u 13. stoljeću, danas se u hrvatskom jeziku odrazilo kao *u*.

U govoru Dobrinja zabilježeni su sljedeći primjeri:

OG:

- l̥ > o: *jabok, pono, močin, obočen, ponica, sonce, žoto, dogo, toku, vona, pon, mozen, točen, vočen, soza.*

4.2.6. Refleks slogotvornog *r̥*

Marija Turk navodi kako se slogotvorno *r̥* u arhaično-konzervativnom modelu ostvaruje:

a) „s popratnim samoglasnikom ***e*** (prisutno je u omišaljskom i vrbničkom govoru)
b) s popratnim poluglasom ***ə*** (prisutno je u omišaljskom govoru)
c) bez popratnog samoglasnika“ (Lukežić, Turk: 1998: 37).

Staro slogotvorno *r̥* se u dobrinjskom govoru reflektiralo bez popratnog vokala *r̥* > Ør te se ostvaruje u početnoj, središnjoj i dočetnoj poziciji:

*OG: p**r**st, t**r**si, d**r**vo, b**r**zo, t**r**do, d**r**žat, č**r**čok, čet**r**tok, č**r**v, um**r**, um**r**la, op**r**, t**r.***

4.2.7. Prijedlozi *kə* i *sə*

Prijedlog *kə* često ima dvojak ostvaraj *kə* > *ko, k.*

Ostvaruje se s popratnim vokalom *o* uobičajenim refleksom *ə* za dobrinjski govor bez obzira na to započinje li sljedeća riječ na *k* ili *g*:

OG:

*Prišla je s ocen **ko** ponici i tastu.*

*Ja bin bila isto šla i **ko** jednoj i **ko** drugoj.*

*A po mliko **ko** Pepici ki će poć?*

*Hodi po žmuj vodi **ko** Zori.*

*V Riku smo šli samo **ko** dohtoru.*

*Remo **ko** Gordani.*

Struktura ***sə*** kao odraz starojezične sekvenicije ***sə*** i ***sə*** ostvaruje se kao prijedlog i kao prefiks, a u govorima arhaično konzervativnog modela kao što je dobrinjski govor nailazimo na nekoliko evolutivnih inačica:

a) ***sə > so***

OG:

*Okrenu se je **so** celin telon*. (= 'Okrenuo se s cijelim tijelom.')

*Hodeli smo **so** štafetun*. (= 'Išli smo sa štafetom.')

*Hodela je **so** barkun na Crikvenicu*. (= 'Išla s brodom u Crikvenicu.')

*Toncalo bi se **so** roditejima*. (= 'Plesalo bi se s roditeljima.')

*Šla je Vrbnik **so** črišnjan*. (= 'Išla je u Vrbnik s trešnjama.')

b) ***sə > zo*** ispred frikativa *s, š, z i ž*

OG:

*Prišo je **zo** školi*. (= 'Došao je iz škole.')

*Domišjan se pokojnoga staroga **zo** Županj*. (= 'Sjećam se pokojnoga djeda iz Županja.')

*To mi je dala mamica **zo** Solin*. (= 'To mi je dala nona iz Solina.')

*Ona mi je obećala **zo**šit gaće*. (= 'Ona mi je obećala sašiti hlače')

*Zgrizo ga je **zo** zubi*. (= 'Izgrizao ga je zubima.')

c) ***sə > z*** i pozicijski uvjetovane inačice *s, š, ž*

UP:

*Nosit **s** kuće*. (= 'Nositi iz kuće.')

*Vino **s** konobi*. (= 'Vino iz konobe.')

*Soza **z** oka*. (= 'Suza iz oka.')

*Mladić **s** klobukom*. (= 'Mladić sa šeširom.')

*Prišla **s** Poli*. (= 'Došla je iz Pule.')

*Tuga **z** njega re von*. (= 'Tuga iz njega ide van.')

*Prišo je **z** Riki*. (= 'Došao je iz Rijeke.')

*Remo **z** Grada*. (= 'Idemo iz Grada (Dobrinja).')

*Prišo je **z** Merik.* (= ʼDošao je iz Amerike.ʼ)

***Z**gubi son šoldi*. (= ʼIzgubio sam novac.ʼ)
***Z**lome je kruh*. (= ʼIzlomio je kruh.ʼ)
***S**pone son obećanje*. (ʼIspunio sam obećanje.ʼ)
*Ren **š** njin v Riku*. (= ʼIdem s njim u Rijeku.ʼ)
*Hodi **š** njun po vodu*. (= ʼIdi s njom po vodu.ʼ)

U dobrinjskom je govoru prijedlog *kədě* ovjeren u ovim oblicima:

UP:
***Kaj** si bi?* (= ʼGdje si bio?ʼ)
***Kaj** je to?* (= ʼGdje je to?ʼ)
*Ren tamo **kadi** mi je boje.* (= ʼIdem tamo gdje mi je bolje.ʼ)
***Nigdire** ni tako dobro.* (= ʼNigdje nije tako dobro.ʼ)
***Sogdi** je neba.* (= ʼSvugdje ima neba.ʼ)

4.3. Akcentuacija

U proučavanju nekoga mjesnoga govora i njegovih eventualnih jezičnih promjena najbolji je pokazatelj trenutnoga jezičnog stanja zasigurno akcentuacija.

4.3.1. Inventar

Kada govorimo o prozodijskom sustavu starinačkoga govora arhaično-konzervativnog modela (kojem pripada dobrinjski govor) razlikujemo tri prozodijske jedinice:

- naglasak (kratki silazni i dugi silazni)
- dužinu (prednaglasnu i zanaglasnu)
- kračinu (prednaglasnu i zanaglasnu)

Navedeni se prozodijski inventar odnosi na pet vokala, naglašeni je slog uvijek silazan dok je slogotvorno *r̥*, bilo ono naglašeno ili nenaglašeno, uvijek kratko.
Raspodjela inventara naoko je slobodna, a naglasak može stajati bilo gdje u riječi (neovisno o dužini). Dužina može biti zanaglasna, obično je jedna te nije bitno koliko je udaljena od naglašenoga sloga, najčešće je prednaglasna dužina odmah ispred naglaska.

U starinačkim govorima arhaično-konzervativnog modela, pa tako i dobrinjskoga govora prema M. Turk djeluju dvije opreke:

- „opreka po silini (naglašenost/nenaglašenost) postoji među dugim i kratkim samoglasnicima
- opreka po kvantiteti (dužina/kračina) postoji između naglašenih i između nenaglašenih samoglasnika“ (Lukežić, Turk, 1998: 50).

Opreka po intonaciji (silaznost/uzlaznost) nije ostvariva kao razlikovno obilježje, ali su naglašeni slogovi u pravilu silazni.

4.3.2. Distribucija

Kao što smo prije naveli raspodjela svih četiriju prozodijskih jedinica u dobrinjskom je govoru slobodna.

Iz ogleda govora primjećujemo da se kratki akcent ostvaruje se na:

a) početnom slogu:

lèta, škùjice, vȓt, màt, ùmr, brȁt, bȍčve, ùjoc, pȍnica, pȓsten, dvȁ, hćȅre, slȁba, pȁmetin, dȁva, vȁviki, Mȅriki, škȁtulica, čȓna, (s) nàmi, mȅštrica, smȅla, pȍščat, finila, pȍlela, jȅna, pȁsaj, pùpa, prȁvit, nȉki, nànka, čùda, dȅlat, vȁje, crȉki, mȍnji, mȍrete, gȍvori, dȍkla, kȍšnije, ȍkolo, hȉtili, škȍda, nȍšnja, jȉgračke, tȍnoc, pȍšneli

b) središnjem slogu:

volȅli, besȅda, udrȉla, bolȅlo, zaborȁvit, jedȉno, čovȉk, siromȁšon, sikȉra, pokȍjni otȍc, ganȁli, nevȅsta, (so) sinȍn, tovȁr, imȅla, mustȁće, otȅla, sidȅla, nacȓtat, četȓtoga, stolarȉja, ležȁli, oštarȉja, črčȍki, vičȅrnja, pitȁlo, čovjȅna, kafȅna, armȍnika, sobȍta, mamȉca, famȅja, donȍšnji, istȅšo, zelȅno, pitȁla, crȉki, njegȍvo, vičȅra, ženȉli

c) dočetnom slogu:

postolȉ, prišȍ, umrlȁ, mojȅ, onȁ, govorȉ, pustȉt, bilȍ, dobrȉ, menȅ, samȁ, onȉ, jednȁ, muži, umrlȉ, bilȁ, mornarȁ, petehȁ, dalȁ, igrȁt, čovȉk, drhtȁt, dobrȍ, reklȁ, krugȉ, (ne) vajȁ, pasȁt, ondrȁt, rekȍ, ukrȁst, pustȉt, onȍ, obočenȉ, čogȍd, (na) pirȕ, sadȁ, oprȁt, ondȓ, dicȁ, takȍ, nismȍ, prašcȁ, tetȁ, hodȅ, sestrȁ, prneslȁ, jadnȁ, obȅd, moglȍ, kominȉ, pečenȍ,

Dugi se akcent ostvaruje na:

a) početnom slogu:

*jûdi, štîrna, pôl, vânka, mâla, stâri (= djed), pârtila, sônce, žôto, môre, zâhodi, pârtili, rêmo, pûti, tûžila, ôn, nûtor, vrîme, môrda, pûnta (Šìla), šôldi, zêli, žênske, dômih, nâjprve, pôlka, gôri, bêli, bôjah, Tâlija, dvâjset, knêdli, nîgd*a.

b) središnjem slogu:

dopôdne, domîšjan, zapôdne, (u) nôni, komêdiju, toncîvalo, žurnâda, balatûrun, mažûrka, kunjâdo, kotîgu, ogônj, marêndi, kaštrôlica, Dolînje (Hlȁpē), Žestîloc, pokôjni, ovûda, vičêrnja.

c) dočetnom slogu:

meštôr, otê, muškî, imê, štajûn, parân, sedondesêt, korâl, peružîn, komîn, pedesêt, Sužân, (zo) Župânj, prišô, s ocên, stolôn, jutrôn, ovâ, neznân, govorîn, razumîn.

Zanaglasna se duljina ostvaruje iza:

a) kratkog akcenta:

mȁterūn, brȁćūn, hȍdē, ȉspā, Mȅrīk, sprȁvī, koblȁčāh, Sȍlīn, gjȅdā, kȕhān, rȉbī, dȍbōr, žȅnī, kȍkōš, kȕšnūt, drȕgī, Hlȁpē, Žuapȁnjāh, stȁvī, pȁmetōn, govȍrī, hȍdē, Sȍlināh, nȁprīd, gjȅdān, vȉdīn, dȅlā, vȁvikī, pȍnavār, nȁprīd, tȓpīn, dȓžā, vȍlīn, nȉkīn, pȁmetīn, ȁutōn, kȕćāh, nȉkakōve,vȅtōr, tȍbūn

b) dugog akcenta:

dômīh, kûpīš, vrâtī, šûrlīc, knêdlīc, bêbūn, bârkūn.

Prednaglasna se duljina ostvaruje ispred:

a) kratkog akcenta:

(v) Rīkù, vīnò, pōdnè, (v) Rēsìku, trējsčetȓto, sōplà, makarūnì, pētȍk, nagānjȁt, zdōlù, Klānìce, kjēčȁla, prāvjȁla, sōkakȍvoga, nīsù, sāmà, bīvȁla, pītȁt, pīlà, pozdrāvjȁt, tōtù, vājȁt, rūkì

b) dugog akcenta:

zapovēdâ, jīzdêć, zapōdnê.

4.3.3. Akcenatski razvoj

Marija Turk u knjizi *Govori otoka Krka* smatra kako dolazi do evolutivnog pomaka akcentuacije te da najstariji akcenatski tročlani inventar, s prednaglasnim i zanaglasnim duljinama i s obzirom na staro akcenatsko mjesto starosjedilačke govore arhaično-konzervativnog tipa, karakterizira nekoliko čimbenika:

1. „gubljenje starohrvatskog akuta
2. čuvanje starog akcenatskog mjesta
3. čuvanje zanaglasnih i prednaglasnih duljina
4. neocirkumfleks
5. sporadične pojave metatonije, dezoksinoteze (premještanje naglasaka s posljednjeg sloga na prethodni) i prebacivanja siline na proklitiku“ (Lukežić,Turk, 1998 53).

4.3.4. Neocirkumfleks

U dobrinjskom govoru dolazi do izražaja duljenje kratkoga naglaska (neocirkumfleks)[13] i to samo u prezentu glagola:

UP:
sȅst – sêde
čȕt - čûje
pȁst – pâde
lȅć - lêgne.

Objašnjenje za neocirkumfleks dao je Mate Kapović u svome radu *Razvoj hrvatske akcentucije*: „U sln., kajk. i sčak. se na mjestu staroga akuta u nekim položajima razvio neocirkumfleks (koji ima jednak odraz kao i »obični« cirkumfleks, ali naglasak s njega ne preskače na prednaglasnicu, usp. hrv. *òd vrānā)* Tradicionalno se smatra da neocirkumfleks nastaje od akuta prije zanaglasne duljine (usp. sln. *gâvran* i hrv. *gȁvrān*), no to je u nekim slučajevima sporno“ (Kapović, 2008: 21–22).
Isto tako navod kako je podrijetlo neocirkumfleksa nepoznato, a u slovenskom i kajkavskom postoje mnoge razlike, a koje se tiču razvitka neocirkumfleksa u pojedinim kategorijama.

4.3.5. (Neo)akut

M. Hraste, B. Finka i M. Moguš mišljenja su da se općenito u govorima kvarnerskog otočja funkcionira dvočlani akcenatski sustav, uspostavljen prijelazom tzv. čakavskog akuta u dugosilazni naglasak.

U dobrinjskom govoru možemo potvrditi kako u neutralnome iskazu govornika i u samostalno izgovorenim riječima akut izostaje, a na njegovom mjestu uvijek dolazi silazni naglasak.

[13] Tzv. sjevernočakavska metatonija.

OG:

u imenica: *crîkva (< crĩkva), luzâr (< luzãr), žmûj (< žmũj), dvôr (< dvõr), divôjka (< divõjka), pôlka (< põlka), sônce (< sõnce)*

u pridjeva: *mlâdi (< mlãdi), domâći (< domãći)*

u brojeva: *dvâjset (< dvãjset), trêjset (< trẽjset)*

u glagola: *prîde (< prĩde), hôj (< hõj).*

Ako govorimo o afektivnom obojenom govoru moguće je da se pojavi akut upravo na onim mjestima i u onim kategorijama u kojima mu je i mjesto, osim na apsolutnom kraju iskaza gdje je promjena uzlaznosti u silaznosti obvezna zbog silaznosti rečenične intonacije.

Dobrinjski govor, možemo zaključiti, pripada starijem dvoakcenatskom sustavu[14]. Njegova arhaičnost očituje se u starome mjestu naglaska i dobro očuvanim prednaglasnim i zanaglasnim duljinama. Evolutivni se pomak odnosi na prijelaz (neo)akuta u dugosilazni naglasak.

4.4. Zatvaranje kratkoga vokala *o* izvan akcenta, najčešće ispred akcenta

Navedena jezična osobitost različito je dispanzirana u svim idiomima hrvatskoga jezika gdje dolazi do zatvaranje kratkoga vokala *o* < *u* ispred akcenta: **onaj, ona, ono, onoga, ovaj, (pokazna zamjenica)… unaj, una, uno, unega, uvaj.**

Prilikom istraživanja dobrinjskog govora dolazimo do rezultata kako navedena jezična osobitost u dobrinjskom govoru izostaje te se pokazne zamjenice (navedene u upitniku) kao i neke imenice i glagoli ostvaruju ovako:

UP:

onajsti, onajsta, onajsto (= ’onaj, ona, ono’)

onoga, onimi (= ’onoga, onima’)

[14] Akcenatska klasifikacija opisana je prema M. Mogušu (1967: 130).

ovajsti, ovajsta ovojsto (= ’ovaj, ova, ovo’)

ovoga, ovin (= ’ovoga, ovima’)

ostat (= ’ostati’)

oprostit (= ’oprostiti’)

obeća, obećala, obećalo (= ’obećao, obećala, obećalo’)

otoc (= ’otac’)

onako

ognjišće (= ’ognjište’)

ovdi (= ’ovdje’).

5. KONSONANTIZAM

5.1. Inventar i distribucija

Suglasnički sustav dobrinjskog govora razlikuje 22 fonema koje prikazuje tablica razvrstane prema njihovim artikulacijskim i akustičkim svojstvima:

SUGLASNIK	OKLUZIV				FRIKATIV				AFRIKATA		SONANT						
ZVUČNI	b	d	g		z	ž											
BEZVUČNI	p	t	k	ť	s	š	h	f	c	č							
NEUTRALNI											m	n	ń	v	r	j	l

U dobrinjskome govoru, kao i u većini čakavskih govora, izostaje fonem *ǯ* (dž) i *ǵ* (đ) te naknadno fonem *ľ (lj)* te se ti fonemi stapaju s drugim fonemima.

a) Fonem *ǯ* (dž) zamijenjen je fonemom ž u riječima:
žep, svedožba.

b) Fonem *ǵ* (đ), ujedno i predstavnik refleksa skupine **dį > j* u dobrinjskom je govoru ostvaren kao fonem j, ostvaruje se na primjerima:
mlaji (= ʼmlađiʼ), *saje* (= ʼčađaʼ), *rojen* (= ʼrođenʼ), *žeja* (= ʼžeđaʼ).

Leksemi posuđeni iz romanskih jezika kao što su: *jaketa* (= tal. giacchetta), *jušto* (= tal. giusto), *Jovana* (= tal. Giovanna) lako nas mogu navesti da se radi o refleksu skupine **dį > j*, no romanski jezici nisu poznavali tu skupinu te se tako može reći da standardni talijanski fonem *đ* odgovara fonemu *j*.

c) Prvotni prajezični, a dijelom i sekundarni starojezični fonem *l'* (lj) je supstituiran fonemima *j i l*

- *l' > j*:

- u etimološkoj poziciji: *češoj* (= 'češalj'), *kašoj* (= 'kašalj'), *košuja* (često se za ovaj primjer upotrebljava i leksem stomanja), *kraj*, *nedija*, *Poje*, *vajat*, *vaje* (= 'odmah'), i sl.
- u poziciji epentezom stvorenoga fonema /l'/ bəj, pəj, məj, vəj > bj, pj, mj, vj u primjerima: *di**bj**i* (= 'divlji'), *de**bj**i* (= 'deblji'), ***pj**uvala* (= 'pljuvala'), *ze**mj**a* (= 'zemlja'), *piro**vj**ani* (= 'pirovljani'), *sta**vj**ali* (= 'stavljali'), *popra**vj**ali* (= 'popravljali'), *pra**vj**a* (= 'pričao, ispričao priču'), *pozdra**vj**at* (= 'pozdravljati')
- u skupu *kl, gl > klj, glj > kj, gj* u primjerima: ***kj**ečala* (= 'klečala'), *za**kj**učivali* (= 'zaključivali'), ***kj**et* (= 'kleti nekoga, psovati'), ***gj**edan* (= 'gledam'), *po**gj**edala* (= 'pogledala'), ***gj**edaš* (= 'gledaš').

U primjeru kao što je *veseľe* jotovanje l+j nije provedeno pa se i ne javlja fonem *lj* nego je izgovor jedinica *l* i *j* nesliven.

Osim navedenog unutar dobrinjskog govora ostvaruje se i konsonant *ć* kao tipična čakavska umekšana varijanta, sliveni glas *t'*. [15] Ostvaruje se kao kontinuanta primarne i sekudarne skupine *tj* i *təj* u primljenicama na mjestu izvorno mekog suglasnika */ḱ/*:

OG:

- *t' < tj*: *kuća, gaće, ćeš, jizdeć, smućen, poć, uć*
- *t' < təj*: *treći, braća,*
- *t' < *kt+i, e*: *noć, postrić, reć, hćere*
- primljenice: *ćapat, ćakulat, zaćakulali.*

[15] „Kod čakavskog ć vrh jezika se upire u donje alveole ne dodirujući donje zube. Mjesto dodira jezika s nepcem je gotovo palatalno. U tvorbi okluzije i tjesnaca učestvuje srednji dio jezika. Neznatno je slabija zračna struja i još labavija opća artikulacija“ (Moguš, 1977: 65).

5.1.1. Refleks jotirane skupine **dj̯*

U dobrinjskome govoru je refleks jotirane skupine **dj̯* fonem *j̯* - *j* < **dj̯:*

UP:
*tu**j**i*, *tu**j**a*, *tu**j**ina* (= ʾtuđi, tuđa, tuđinaʾ)
*gra**j**anski*, *gra**j**anka*, *gra**j**anin* (= ʾgrađanski, građanka, građaninʾ, uz imenicu građanin množina građani ostvaruju se u dobrinjskom govoru kao *judi*)
*tvr**j**i*, *tvr**j**a* (= ʾtvrđi, tvrđaʾ)
*me**j*** (= ʾmeđuʾ), *me**j**u* (= ʾizmeđuʾ), *me**j**a* (= ʾmeđaʾ)
*sla**j**i*, *sla**j**a*, *gla**j**i* (= ʾslađi, slađa, glađiʾ)
*ro**j**enje* (= ʾrođenjeʾ).

Primjeri kao što su *netjak* (= ʾnećakʾ) i *netjakinja* (= ʾnećakinjaʾ) nije došlo do prijelaza *təj* > *ť*, već se ta skupina izgovara nesliveno: *tj*.

Sonant *ń* u dobrinjskom govoru sliveni je glas i izgovara se uvijek jednako iako je različitoga porijekla:

OG:
- */ń/* < *nəj*: *naslanjat, monji, njegov, njega, ogon,j zelenje*
- *Øń-* < *gń* < *gn-: njazlo, njilo, njavit.*

U leksemima *anjel* i *evanjeli* izgovor je nesliven: *nj̯*
Ispred afrikata *ń* se depalatalizira: *janca* (N sg. janoc), *jančić*, *Dobrinoc* (= stanovnik Dobrinja), *Gostinčar* (= stanovnik Gosinjca).

5.1.2. Rezultat jotovanih konsonantskih skupina *skj̯, *stj̯ > šć

UP:

a)

*ognji**šć**e* (= ʾognjišteʾ), ***šć**ucat* (= ʾštucatiʾ), ***šć**ipat* (= ʾštipatiʾ), *kli**šć**a* (= ʾkliještaʾ), ***šć**ap* (= ʾštapʾ), *nato**šć**e* (= ʾnatašteʾ), *u**šć**ipnut* (= ʾuštipnutiʾ), *dvori**šć**e* (= ʾdvorišteʾ).

b) prezent glagola:

UP:

iskat (= ʾiskatiʾ): *i**šć**en*, *i**šć**eš*, *i**šć**e*, *i**šć**emo*, *i**šć**ete*, *i**šć**u*

stiskat (= ʾstiskatiʾ): *sti**šć**en*, *sti**šć**eš*, *sti**šć**e*, *sti**šć**emo*, *sti**šć**ete*, *sti**šć**u*

prezent glagola šuškati (šuškat) ostvaruje se: *šuškan*, *šuškaš*, *šuška*, *šuškamo*, *šuškate*, *šuškaju*

Iako se daje zaključiti da dobrinjskom govornom tipu nije poznata skupina **stj̯ > št* to ne znači da ga dobrinjski govor ne poznaje, skup *št* ostvaruje se kroz primjere:

OG:

- *po**št**en*, *po**št**enje*, *po**št**ovati* (< *počten*) – od starog skupa *čt*
- ***št**ajon* (= ʾgodišnje doba), ***št**orija* (= ʾpriča, pripovijestʾ), ***št**ramac* (= ʾmadracʾ), ***št**ufa* (= ʾumorna, zasićenaʾ), ***št**umin* (= ʾželudacʾ) – od skupa *st* u posuđenicama.

5.1.3. Konsonatske skupine ****zgj̯ *zdj̯ > ž, žj*** **ostvaruju se u primjerima**:

*zdj̯ > ž, žj:

UP:

*Donos pada do**ž**.* (= ʾDanas pada kiša.ʾ)

*Donos do**žj**i*. (= ʾDanas kiši.ʾ)

*Dva miseca ni do**žj**a*. (= ʾVeć dva mjeseca nema kiše.ʾ)

***zgj̯:**

UP:

*Va glavi su mo**ž**i**ž**eni*. (= ʾU glavi je mozak.ʾ)

5.1.4. Starija konsonantska skupina **čr*

U dobrinjskom govoru ostvaruje se:

UP:
*Ova sir je **čr**vljiv*. (= 'Ovaj sir je crvljiv.')
***Čr**n je koti ugjev*. (= 'Crn je kao ugljen.')
***Čr**nije ne more bit*. (= 'Crnje ne može biti.')
***Čr**čok **čr**či*. (= 'Cvrčak cvrči.')
*Ovo su svinjske **čr**iva*. (= 'Ovo su svinjska crijeva.')
*Va jaboku je **čr**v*. (= 'U jabuci je crv/crvić.')
Kao što vidimo iz primjera dobrinjski govor čuva navedenu konsonantsku skupinu osim u primjeru: *Zemja čovjenica* (= 'Zemlja crvenica') - gdje upotrebljava svoj znakoviti poluglas.

Osim starih konsonantskih skupina u dobrinjskom govoru ostvaruju se i još neke skupine značajne za prikaz njegove fonologije i fonoloških promjena:

fonem *lj* > *j* ostvaruje se u primjerima:

OG:
***j**udi* (= 'ljudi')
***j**ubav* (= 'ljubav')
*prok**j**et* (= 'proklet')
*p**j**uvati* (= 'pljuvati')
*k**j**uka* (= 'kvaka')
*zem**j**a* (= 'zemlja')
*roditej**i*** (= 'roditelji')
pirovjani (= 'pirovljani/svatovi').

5.2. Slabljenje napetosti u finalnoj zoni sloga

Jedna je od karakteristika čakavskoga narječja slabljenje šumnika na dočetku zatvorena sloga. „Ako iza posljednjeg ili jedinog vokala slijede dva završna konsonanta koji pripadaju istom stupnju napetosti, reducira se onaj konsonant koji je dalje od vokala.
Budući da konsonanti završnog skupa *-st* u primjerima kao *milost*, *žalost*, *radost*, *jedanajst* (sic!) pripadaju istom stupnju napetosti (oba bezvučna), slabi napetost daljeg vokala sve do te mjere da se može izgubiti. Zato se govori *milos*, *žalos*, *rados*, *jedanajs* i sl.“ (Moguš, 1977: 86–87).

Iako je navedena kao karakteristika čakavskoga narječja, ova jezična značajka u dobrinjskom govoru postaje specifičnost gdje do slabljenja napetosti u finalnoj zoni sloga uopće ne dolazi, a ogleda se u primjerima:

UP:
*Ni te **nigdire***. (= 'Nema te nigdje.')
*On ima **dvajset** let*. (= 'On ima dvadeset godina.')
*Ona ima **trejset** ovac*. (= 'Ona ima trideset ovaca.')
*Ivan ima **petnajst** let*. (= 'Ivan ima petnaest godina.')

5.2.1. Neprava konsonantska skupina *ht*

U dobrinjskom govoru dolazi do slabljenja neprave konsonantske skuine *ht* u obliku imenice *kći* > *hći*:

UP:
To je moja hći. (= 'To je moja kći.')
Niman hćere (= 'Nemam kćeri.')
Dajen hćeri. (= 'Dajen kćeri.')
Moje su hćere najboje. (= 'Moje su kćeri najbolje.')
Niman hćeri za ženidbu.(= 'Nemam kćeri za udaju.')
Si lipo govore o mojin hćeran.(= 'Svi lijepo govore o mojim kćerima.')

Soku nediju ren va crikvu so svojin hćeran. (= 'Svaku nedjelju idem u crkvu sa svojim kćerima.')

OG:
… aš su imeli dva prstena i te prstenini nisu dobili ***hćere****, jer ta moj pokojni stari je ime dva sina i dvi* ***hćere****.* (= 'Jer su imali dva prstena i ti prsteni nisu dobile kćeri, jer je taj moj pokoji djed imao dva sina i dvije kćeri.')
Jedanput bi bi kod moje matere i oca, drugi put kod druge ***hćere*** *na Solinah*. (= 'Jednom bi bio kod moje majke i oca, drugi put kod druge kćeri u Solinama.')

5.3. Zamjena finalnog nastavačnog *-m* > *-n*

Prijelaz finalnog nastavačnog *-m* u *-n* poznat je u čakavskim dijalektološkim krugovima veoma dugo. Na njega je upozorio još Antun Mažuranić u prikazu vinodolskog govora gdje se „*m*" uvijek na kraju riječi pretvori u „*n*" kao: iden, velin, pišen, rukun, nogon i sl.

Otada se ova pojava prikazuje kao čakavska izoglosa, a pridjevu završni/finalni dodaje se „nastavačni". Da to nije samo mediteranska i općečakavska pojava već se proširila i na unutrašnojst, pa ju susrećemo i u govorima sinjskog, kninskog i imotskog kraja upozorio nas je Mate Hraste, koji se između ostaloga, bavio i odgovaranjem, odnosno pronalaženjem odgovora na tri pitanja:

1. kada počinje -m prelaziti u -n
2. koji su uzroci tomu prijelazu
3. radi li se o autohtonoj izoglosi ili ne (Hraste, 1970: 72).

Proučavanjem starijih djela iz 15., 16., 17. i 18. stoljeća dolazi do odgovora na prvo pitanje u kojem pronalazi da prijelaz *-m* u *-n* iznimno nalazi krajem 15. stoljeća, dok je u 16. stoljeću ta pojava vrlo rijetka, krajem 16. stoljeća i početkom 17. stoljeća postaje sve „običnija", dok je u 17. i 18. stoljeću potpuno završena i zahvatila je sve primorske krajeve. Kada se postavlja drugo pitanje bez prevelikog razmišljanja daje odgovor kako se radi o jednostavnijem izgovoru pojedinih konsonanata ili konsonantskih skupova, jer je lakše

izgovoriti, umjesto glasa m, glas n jer za njegov izgovor nema nikakvog napora. Odgovor na treće pitanje povezuje se s drugim pitanjem. Naime, neki autori su smatrali kako do ovog prijelaza dolazi zbog utjecaja veljotskog (romanskog) jezika kao što je i pod njegovim utjecajem nastao cakavizam, Hraste je upozorio da on na takvo nešto nije naišao te napominje kako ta crta nije svojstvena ni mletačkom dijalektu kao i tršćansko-riječko-dalmatinskom talijanskom govoru. Napominje kako je, po njemu, do ovog prijelaza došlo iz fonetskih razloga, jer je pojava *-m* > *-n* romanskog podrijetla kad ga nema venecijanski dijalekt. S tom se tvrdnjom nikako ne slaže Milan Moguš objašnjavajući kako se ne može raditi o jednostavnijem izgovoru jer *m* ne prelazi u *n* u primjerima: *najam*, *zajam*, *sam*, *dim*, *Rim*, *lakom*, *ekonom*, *grom*, *pitom*, *grm*, *kum*, *razum* i *šum*. Moguš napominje kako su *b* i *p*, kao i m konsonanti kod kojih je još teži izgovor, pa ne nailazimo ni na kakav prijelaz.

Mogušev zaključak je da do takve pojave dolazi zbog neutralizacije tih dvaju fonema, odnosno označavalo se ono što je spomenutim fonemima bilo zajedničko, a to je nazalnost. „Sve ostalo, dakle ono što će se fonetski ostvariti pored obavezne nazalnosti zavisilo je od slijedećeg fonema. Fonetska realizacija postaje irelevantna u odnosu na značenje kad se povezuje s morfološkim konstantama, kao što su nastavci ili nepromjenjive riječi. U takvim slučajevima fonemi *-m* i *-n* prestaju oponirati.“ Prema tome, značenjski je sasvim svejedno kako će se fonetski ostvariti: *pop – popom* ili *popon*. Kod završetka leksičog morfema ne može doći do neutralizacije fonema *-m* i *-n* jer od njihova izbora ovisi ili može ovisiti značenje. U takvim situacijama *-m* i *-n* oponiraju te se zato završno *-m* u primjerima: *sram*, *sam*, *dim*, *grom*, *kum* i sl. ne može zamjenjivati sa *-n* jer je ostvarena razlika između *sram* i *sran*, *sam* i *san*, *dim* i *din*, *grom* i *gron*, *kum* i *kun* i sl.

U dobrinjskom govornom tipu nastavačno *-m* prelazi u *-n* u ogledu govora:

a) u imenicama:

*Vozo**n**, sra**n**, (pod) kostanje**n***
I sg. *s matero**n**, z bratu**n**, z bebu**n**, s Ivico**n**, s pupo**n**, z nevestu**n**, z jutro**n** (rano stat se), z nevesta**n**, zo slebro**n**, zo (celin) telo**n**, z mliko**n**, zo hlabro**n**, so barku**n**, so štafetu**n**, s materu**n**, s braću**n**, s pogaču**n**, so črišnja**n**, z bukaleto**n**, s jaje**n***

b) u pridjeva:

*miro**n**, (u) lipo**n** (sjećanju), sa**n*** (u značenju ’sam’), *so črni**n** (hlabron)* (u značenju ’s crnim grabrom’)

c) u zamjenica

I sg. *s tobu**n**, z va**n**, š nji**n**, š nju**n**, zo monu**n**, s na**n**, s ti**n** (mlikon)*; *ono**n**, sobu**n**, nji**n**, na**n***

d) u brojeva:

*oso**n**deset, drugi**n**, prvi**n**, sedo**n**deset, jedonajsto**n**, dvanajsto**n**, šesto**n**, sedo**n***

e) u 1. l. jd. prezenta glagola:

*domišja**n**, zna**n**, so**n**, gjeda**n**, pameti**n**, misli**n**, r**en**, govori**n**, more**n**, bi**n**, trpi**n**, mora**n**, gana**n**, vidi**n**, hiti**n**, žmiri**n**, ima**n**, ne priede**n**, zakosni**n**, voli**n**, reče**n**, ide**n**, razumi**n**, kupi**n**, ne smi**n**, nisa**n**, pride**n**, skuha**n***

f) u nepromjenjivih riječi:

*či**n**, bare**n.***

5.4. Promjene konsonanata u rubnim zonama sloga

U čakavskim govorima, pa tako i dobrinjskom govoru nailazimo na konsonantske skupove u kojima dolazi do sustavnih pojava izmjene u rubnim zonama sloga. Marija Turk ih dijeli na općehrvatske i općečakavske izmjene (Lukežić, Turk, 1998: 30). Općehrvatske se odnose na promjenu u inicijalnoj poziciji u riječi kao rasterećenje atipičnih suglasničkih skupina, a općečakavske se promjene događaju u sekundarnim suglasničkim skupinama šumnika. Do promjene sloga može doći u početnoj zoni sloga (promjena suglasnika u netipičnim suglasničkim skupinama na početku riječi), ali i u dočetnoj zoni sloga (promjena završnoga šumnika u untrašnjem i vanjskom zatvorenom slogu) koja je i češća.

Takve promjene uvjetuje tendencija slabljenja faktora fonetske napetosti unutar sloga, koja je u odnosu na druge dijasisteme, u čakvskom narječju naročito izražena. „Linija fonetske napetosti sloga u razmjeru je s napetošću glasova što ga sačinjavaju, pa se rasterećivanje sloga u smislu smanjena napetosti u njegovim rubnim zonama vrši ili zamjenom ili redukcijom onog elementa (konsonanta) koji je u slogu najnapetiji“ (Hozjan, 1990: 59).

O fonetskoj napetosti sloga bilo je riječi u Moguševoj knjizi *Čakavsko narječje* gdje donosi jedno od temeljnih fonetskih pravila, a to je da se u „istom slogu slabi napetost onih konsonanata koji su dalje od vokala, ako uzmemo u obzir to da nisu svi naši glasovi jednako napeti, stupanj povećanja napetosti možemo promatrati u smjeru:

vokali
poluvokali
sonanti
nazali + v
zvučni/bezvučni konsonanti“ (Moguš, 1977: 86).

U dobrinjskom se govoru takve promjene događaju u početnom i dočetnom rubnom slogu. Najčešće su promjene završnog suglasnika u unutrašnjem zatvorenom slogu, a taj je suglasnik ujedno i prvi član sekundarne suglasničke skupine koja se ostvaruje na granici slogova unutar riječi.

Promjene zahvaćaju fonetski najnapetije šumnike koji zatvaraju slog, a najčešće su zahvaćene najnapetije afrikate i okluzivi koje se zamjenjuju manje napetim frikativima:

OG

c > s: *octa* > *o**s**ta* (N sg. ocot)

č > š: *počne* > *po**š**ne (> počet)*

počeli > *po**šn**eli*

točno > *to**š**no*

mučite > *m**oš**te (> muč* > *moč)*

nič > *ni**š*** (= ʾništaʾ), *ni**č*** (= ʾnešto ʾ)

zač > *za**š*** (= ʾzašto ʾ), > ***aš*** (= ʾjer ʾ)

jačmik > *ja**š**mik*

mačka > *ma**š**ka* (G pl. mačak)

kačka > *ka**š**ka*

ť > j: *sinoć* > *sino**j**ka*

naći ćeš > *na**j** ćeš*

uć ćeš > *u**j**deš*

U unutrašnjem slogu zatvorenom okluzivom napetost se razrješava njegovom zamjenom suglasnikom manje napetosti ili dokidanjem fonetski vrlo napetog okluziva:

OG:

a) zamjena okluziva frikativom:

doktor > *do**h**tor*

lakti > *la**h**ti*

nokti > *no**h**ti*

drukčija > *dru**h**čija*

kći > ***h**ći*

lako > *lo**h**ko*

b) dokidanje okluziva:

*ot+prit > **op**rit*
*nasljedstvo > nas**l**edstvo > nasle**c**tvo > nasle**s**tvo*
*jedna, jedno > je**n**a, je**n**o*
*nijednome > nije**n**ome*
*nijedno > nije**n**o*
*grepst > gre**s**t*
*svejedno > svej**e**no*
*svirati sopelu > sopst > so**s**t*
*zajedno > zaj**en**o*
*hodmo > homo, hodte > h**ot**e*

c) dokidanje dočetnoga -*l* u jednini muškoga roda glagolskog pridjeva radnog:

*čuo: čul > č**u***
*bio: bil > b**i***
*hodao: hodel > hod**e***
*pio: pil > p**i***
*prolazio: pasival > pasiv**a***
*htio > otel > ot**e***
*imao: imel > im**e***
*plakao: plakal > plak**a***
*vratio: vrnul > vrn**u***
*želio: želel > žel**e***
*prolazio: pasival > pasiv**a***
*prekinuo: prekinul > prekin**u.***

Ukoliko se sonant *v* unutar riječi u suglasničkim skupinama nalazi ispred ili iza sonanta *r* u višečlanim skupinama riječi redovito se dokida:

OG:
*svrab > s**r**ab*
*četvrti > čet**r**ti*
*cvrčiti > c**r**čiti*
*cvrčak > c**r**čok.*

Za riječi kao što su: *vrabac, čvrsto, čvršće* i *svekrva* upotrebljavaju se izrazi: *pinkuz, jako, jače* i *ponica.*

U dobrinjskom govoru, osim navedenih primjera izmjene i redukcije suglasnika u finalnoj rubnoj zoni sloga, nalazimo primjere izmjene i redukcije početnog suglasnika u inicijalnoj rubnoj zoni sloga, odnosno u inicijalnoj suglasničkoj skupini atipične strukture:

a) okluziv + okluziv:

UP: *ptica > **t**ica*

b) okluziv + afrikata

UP:
*pčela > **č**ela*
*pšenica > **š**enica*

c) okluziv + sonant/vokal

OG:
*krasta > **h**rasta*
*hotel > **o**te*
*htio, htjela, htjelo > **o**te, **o**tela, **o**telo*
*gren > **r**en*
*gnjaviti > **nj**avi*

gnjilo > ***nj****ilo*
gnjezdo > ***nj****azlo.*

5.5. Konsonantske proteze i enklize

Protetsko *j* javlja se u G/A pl. nenaglašenog oblika lične zamjenice oni: *jih*

UP:
*Ni **jih** doma*. (= 'Nema ih kući.')
*Nećemo **jih** vit*. (= 'Nećemo ih vidjeti.')

te u imenici:

OG:
*Donoska ne čuvaju ni **jigračke***. (= 'Danas ne čuvaju ni igračke.')

Isto tako možemo ga pronaći u primjerima priloga opet: *jopet*

UP:
***Jopet** nisi ja*. (= 'Opet nisi jeo.')
*Ote bin vas **jopet** vit*. (= 'Htio bih vas opet vidjeti')

U dobrinjskom govoru možemo primijetiti i dometke *-a*, *-ka*, *-re* u priloga i neodređenih zamjenica: *zgora*, *zdola*, *sprida*, *zada*, *nazada*, *gorika*, *dolika*, *vičeroska*, *donoska*, *sinojka*, *ničesare*, *nigdire*, *nikamore* (*nikamor* ne reš), *čogodare* koji su nastali od čestica (re i ka) ili padežnih nastavaka i sl.

U dobrinjskom govoru pronalazimo primjere i za prilog tu koji se ostvaruje kao *totu*, te za veznik kao koji se ostvaruje kao *koti*.

5.6. Disimilacija

U dobrinjskom govoru u suglasničkim skupinama dolazi do disimilacijskih pojava u dvjema kategorijama:

a) disimilacija nazala u sonantskoj skupini: *gumno > guvno,*
sedomnajst > sedovnajst, Klimno > Kivni, dimnjak > dimljak
b) disimilacija likvida: *luzar* (= ʼružarijʼ), *slebro* (= ʼsrebroʼ), *lebro* (= ʼrebroʼ), *lusmarin* (= ʼružmarinʼ).

5.7. Metateza

Pronalazimo je u nekoliko primjera: *jezik > zajik, sajam > somonj*.
Inicijalna skupina vəs- u neodređenim je zamjenicama i prilozima izvorno ostala bez metateze (osim gubitka početnog *v-*), premda su potvrđeni i neki metatizirani oblici u: *s(v)i, s(v)ega, s(v)emu, svin, sva, svo, svi, soki, s(v)ejeno* mi je, *sočemu, sve ženi, svi dica, sokako, sokamo, sokuda.*

5.8. Kontrakcija

Do kontrakcije u dobrinjskom govoru dolazi zbog susjedstva dvaju vokala od kojih se realizirao fonetski veoma slab alofon koji je ostavljao mjesta slivanju dvaju vokala u jedan:
valjda da > valjda > vada, gospoja > gospa, lajala > lala.
Osim navedenih primjera pronalazimo još i primjere: *viš* (vidiš), *vit* (vidjeti) do kojih je također došlo zbog fonetski slabog izgovara zvučnog okluziva u poziciji između dva vokala.

Isto tako u dobrinjskom govoru kontrakciju izaziva prijelaz starog sufiksa **-ьje > -i* u glagolskim i zbirnim imenicama:
glagolske imenice: *pošteni, pisani, kršćeni*
zbirne imenice: *kameni, trni, grozdovi, trsi, zeli, uli, smeti.*

Kontrakcija je zabilježena i u obliku upitno-odnosne zamjenice *koji*: *ki* (= 'koji, kojega'), *ka* (= 'koja'), *ke* (= 'koje'); *komu* (= 'kojemu'), *koga* (= 'koga'), *kin* (= 'kojim'), *ku/kujstu* (ku+istu = 'koju')

UP:

***Koga** ni doma*? (= 'Koga nema kući?')

***Ki** je donoska dan*? (= 'Koji je danas dan?')

***Ka** je to ženska*? (= 'Koja je to žena?')

***Ke** su te divojki*? (= 'Koje su to djevojke?')

***Ki** je to dan*? (= 'Kojega je to dana?')

***Komu** fantinu reš*? (= 'Kojemu dječaku ideš?')

*S **kin** se sapunon pereš*? (= 'S kojim se sapunom pereš?')

*Neka plati onajsti **ki** je popi*. (= 'Neka plati onaj koji je popio.')

*To je divojka za **ku** ti pravajan*/*To je divojka za **kujstu** ti pravjan*. (= 'To je djevojka o kojoj ti govorim.')

6. MORFONOLOŠKE ZNAČAJKE

6.1. Suglasnik *-l* na kraju sloga

Navođenje završnog ***-l*** kao kriterija za određivanje čakavskoga narječja započinje još s Mažuranićem koji ga je prikazao oponentom vinodolskom govoru i koji je postavljen kao novoštokavski standard. Milan Moguš u svojoj knjizi *Čakavsko narječje* govori o tome kako se očito nije vodio račun o tome da se i u štokavskim govorima ostvaruje završno ***-l***, npr. u Posavini: *dal, kopal, rekal, mislil* i sl. Time zaključujemo kako završno ***-l*** nije osobina vezana samo uz čakavsko narječje, ali je na svoj način karakteristična i kao takva se treba promatrati na dva načina.

Jednu grupu čine imenice s pridjevima, a drugu grupu čini glagolski pridjev radni muškoga roda.

U dobrinjskom govoru suglasnik ***-l*** čuva se na kraju sloga u kategorijama imenica i pridjeva u OG*:*

*so**l**, bo**l**, vo**l**, sto**l**, anje**l**, koto**l**, posto**l**, debe**l**, vese**l**, go**l**, kise**l**, ce**l**, tepo**l*** (često se uz ovaj pridjev upotrebljava leksem *poton* u značenju znojan).

U glagolskom pridjevu radnom u muškom rodu dočetno ***-l*** je dokinuto:[16]

UP*: ču* (= ʾčuo’), *vrnu* (= ʾvratio’), *pasiva* (= ʾprolazio’), *pi* (= ʾpio’), *misle*, *bi*, *plaka*, *drža*, *vole* (= ʾvolio’), *hode* (= ʾhodao’), *side*, *gore* (= ʾgorio’), *ote* (= ʾhtio’), *žele*, *ime*, *darova* (= ʾdarovao’), *kupi*, *zna*, *toko* (= ʾtukao’), *prneso* (= ʾdonio’), *sopo* (= ʾsvirao’), *umr* (= ʾumro’), *ušo* (= ʾpobjegao’), *opr* (= ʾotvorio’), *prekinu*, *sme* (= ʾsmio’ i ʾsmijao’).

[16] U vrbničkom govornom tipu, kao i u drugim krčkim govorima nailazimo na drugačije realizacije – dočetno –l glagoskog pridjeva radnog u muškome rodu se ne gubi, ostaje očuvano. (Lukežić, Turk, 1988: 45).

6.1.2. Zamjena *a* > *e* u korjenskom morfemu riječi *kresti* i *resti*

Ova jezična značajka, karakteristična za mnoge čakavske govore, u dobrinjskom govoru izostaje. Javljaju se oblici s okrnjenim nastavkom: *krast* i *rast*.

UP:
*On će **krast** koti i prvo*. (= 'On će krasti kao i prije.')
*On je **ukra***. (= 'On je ukrao.')
*Trava će brzo **narast***. (= 'Trava će brzo narasti.')
*Poče je **rast***. (= 'Počeo je rasti.')
Naraso**, **narasla**, **naraslo (= 'On/ona/ono je naraslo.')

U primjeru iz upitnika *'Vrabac cvrkuće'* u dobrinjskom govoru imenica vrabac ne postoji, već se za taj primjer upotrebljava leksem *pinkuz* (pinkuzić = 'vrapčić').

6.1.3. Prezent s okrnjenom i neokrnjenom osnovom * gręd-/gr (gren, greš…)

U dobrinjskom govoru pronalazimo potvrde za jezičnu značajku * *gręd-/gr. (gren, greš…)* u prezentu u obliku okrnjene osnove u značenju ići, kretati se: *ren*, *reš*, *re*, *remo*, *reste* (umeće se -s- po uzoru na atematske glagole npr. *daste, *jeste isl.), *redu*.

UP:
***Ren** va poje*. (= 'Idem na njivu.') – ukoliko se radi o mjestu[17] izbacuje se prijedlog *va*

OG:
*Pitali su ju kamo **reste**, a ona govori: „Doma **ren**."*
*Sjećan se da san bila prestrašena kako da **ren** ne znan, Meriki*.

[17] Unutar općine Dobrinj nalazi se mjesto Polje, nekada najveće mjesto u dobrinjštini.

Za izvođenje ostalih oblika koristi se osnova hodi-/hode-:

OG:

Hodi *evamo, aš ju ja ne ren dosegat.* (= ʼDođi ovdje, jer ju ja ne idem dosegnut.ʼ)

Mi smo ***hodeli*** *skupa školu.* (= ʼMi smo skupa išli u školu.ʼ)

Kada je mamica umrla ja son ***hodela*** *va prvi razred.* (= ʼKad mi je nona umrla išla sam u prvi razred.ʼ)

Teta Marija i ona su ***hodeli*** *do pokojne mi mamice.* (= ʼTeta Marija i ona su skupa išle do pokojne mi none.ʼ)

6.2. Oblici osnove praslavenskog glagola *iti s konsonantskim skupom *-jt* i prezentske s konsonantskim skupom *-jd* (pojti, dojti; pojde dojde)

U ovome govoru javlja se samo skupina *-jd* u prezentskoj osnovi, ali samo u ponekim glagolima te tako potvrđuje ono što je Josip Lisac rekao kako je skupina *-jd* (kao i *-jt*) zastupljenija u govoru čakavaca nego u štokavaca iako nije uvijek redovita.
Konsonantska skupina *-jt* prešla je u *-ć*: *nać, obać, zić, poć* i sl.

Konsonantska skupina *-jd* u prezentu ostvaruje se:

UP: obajde (= ʼobićeʼ), *najde* (= ʼnaćeʼ), *zijde* (= ʼizićeʼ), *unijde* (= ʼućeʼ), *pojde* (= ʼpućeʼ).

6.2.1. Oblici prezentske osnove praslavenskoga glagola ****mogti*** s rotacizmom

U govorima čakavskoga narječja, kajkavskoga i u mnogim štokavskim organskim govorima prezentska osnova glagola *moći* (< *mogti*) rotacirana je, odnosno u njoj je glas *ž* zamijenjen sa *r*, kao što je i u dobrinjskom govoru:

UP:

Ja ***moren*** *skakat*. (= ʼJa mogu skakati.ʼ)

Ti ***moreš*** *kantat*. (= ʼTi možeš pjevati.ʼ)

*On **more** set*. (= 'On može sijati.')
*Mi **moremo** toncat*. (= 'Mi možemo plesati.')
*Vi **morete** jist*. (= 'Vi možete jesti.')
*Oni **moru** putovat*. (= 'Oni mogu putovati.')
***Pomori** mi*! (= 'Pomogni mi!')
*Oni mi vavik **pomoru***. (= 'Oni mi uvijek pomognu.')

Unutar dobrinjskog govora pronalazimo i oblik *morda* (= 'možda') te ga isto tako možemo promatrati kao osnovu glagola moći koja je rotacirana. Ovakav oblik (morda) često se pronalazi u slobodnom razgovoru i kod starije populacije i kod mlađe populacije.

OG:
*I hodelo je kako re i sada, sledovanje hrana, ali je kumpar hode reć sada **morete.***
*Ondrat sedon i tri ne **moru** jenako živit.*
*Ja ću van malo postrić te mustaće.. „**Moreš**“, govori „ali ne previše, nego malo“*
*Mogo je pasat **morda** vol i pol.*

Rotacizam možemo pronaći i u još nekim primjerima (najčešće kod starije obavijesnice) kao što su *nigdir(e)* (= 'nigdje'), *sogdir* (= 'svakamo', iako se može pojaviti i oblik sokuda), *nikamor(e)* (= 'nikamo') i *nikakore* ('nikako'):

OG:
*Ondrat sedon i tri ne moru jenako živit, **nikakore**.*
***Nigdire** ni tako dobro.*
***Sogdir** je blato.*
***Nikamor** ne hoj.*

6.2.2. Izostajanje sibiralizacije

U dobrinjskom govoru dolazi i do izostajanja sibiralizacije u primjerima:

UP:

Svedoki *su te videli*. (= ʼSvjedoci su te vidjeli.ʼ)

To su ***vragi***. (= ʼTo su vrazi.ʼ)

Orihi *su zdravi*. (= ʼOrasi su zdravi.ʼ)

Kozi su narasli ***rogi***. (= ʼKozi su narasli rogovi.ʼ)

Na ***ruki*** *mi je ura*. (= ʼNa ruci mi je sat.ʼ)

Na ***nogi*** *su mu kopice*. (= ʼNa nozi su mu papuče.ʼ)

6.2.3. Oblici osnove s palataliziranim velarom

U govoru Dobrinja osnova s analoški palataliziranim finalnim veralom: *reci* > *reči*, *speci* > *speči* se ne provodi, osim u imenici posijeci > *posiči.*

6.2.4. Oblici osnove pokaznih zamjenica bez sekundarnog naveska

Pokaznim zamjenicama je vokaliziran poluglas[18] te se one ostvaruju kao **tъ* (naglašen) te **ovъ* i ** onъ* (analogijom prema *tъ*):

UP:

Ta stol je susedov. (= ʼTaj stol je susjedov.ʼ)

Ova vol je lip. (= ʼOvaj vol je lijep.ʼ)

Ona vrt ni naš. (= ʼOnaj vrt nije naš.ʼ)

OG:

… i onda isto ***ta*** *Želko je hode od Hlape školu Grad.*

[18] Isto kao i kod zamjenice *ča*.

6.2.5. Oblik glagolskog pridjeva radnog *iditi

U dobrinjskom govoru ne postoji analogijsko *i-* u tom gl. pridjevu, nego se čuva stariji oblik:

UP:

On je šo po vodu. (= 'On je išao po vodu.')

Marija je šla doma. (= 'Marija je išla kući.')

Dite je šlo s nami. (= 'Dijete je išlo s nama.')

OG:

Ženska ni šla nanka jena, a muški su šli. (= 'Ženska nije išla niti jedna, a muški su išli.')

… ni šo nijedon s place ća da ni osta ćakulajuć. (= … 'nije išao niti jedan'…)

6.2.6. Zanijekani oblici prezenta glagola imati: *niman, ni* i glagola *biti – nis*

Zanijekani oblici prezenta glagola *biti* u dobrinjskom govoru imaju sjevernočakavski odraz, neokrnjenoga su oblika i glase: *nisan (nis), nisi, ni; nismo, niste, nisu,* dok je oblik zanijekanoga prezenta glagola *imati* glasi: *niman, nima, nimaš; nimamo, nimate, nimaju.*

OG:

Niš ***nisan*** *mislila niki bi reko*. (= 'Ništa nisam mislila rekao bi netko.')

Nis *te videla*. (= 'Nisam te vidjela.')

Nis *ga spekla*. (= 'Nisam ga ispekla.')

Brzo su se skuhali, ***nisu*** *se raspali*. (= 'Brzo su se skuhali, nisu se raspali.')

Te prsteni ***nisu*** *dobili hćere*. (= 'To prstenje nisu dobile kćeri.')

Nismo *hodeli skupa školu*. (= 'Nismo skupa išli u školu.')

Si ili ***nisi*** *jaje ću ti omišat*. (= 'Jesi ili nisi jaje ću ti speći.')

On je siromašniji od njega i ***nima*** *nikakovoga alata*. (= 'On je siromašniji i nema nikakovoga alata.')

Niman *ti ča dat za jist*. (= 'Nemam ti što dati za jesti.')

*Nikada **nimaju** vrimena*. (= ʼNikad nemaju vremena.ʼ)

6.3. Redukcije inicijalnoga vokala

Prijedlog *izъ*[19] je nakon redukcije početnog vokala i finalnog poluglasa preuzeo lik *z*, o čemu svjedoči njegova distribucija ispred vokala, sonanata i zvučnih konsonanata:

***z** mora*, ***z** kuće*, ***z** konobi*, ***z** rani*, ***z** vina*, ***z** igli*, ***z** Riki*, ***z** oka*, ***z**grist*, ***z** doma*

UP:

***Z**gubi son šoldi*. (= ʼIzgubio sam novac.ʼ)

***Z**gora krova je pinkuz*. (= ʼIznad krova je ptica.ʼ)

***Z**lome je kruh*. (= ʼIzlomio je kruh.ʼ)

Ispred bezvučnih konsonanata u akcenatskoj riječi *z* se u govoru jednači po zvučnosti *z* > *s*:

***s**frigat*, ***s**peć*, ***s** Poja*, ***s**pod stola*, ***s**prazni*, ***s**lić*, ***st**lić*, ***s**trpit*, ***s**kopat*

UP:

***S**pone son obećanje*. (= ʼIspunio sam obećanje.ʼ)

*Prit **s** Poli*. (= ʼDoći iz Pule.ʼ)

*Mladić **s** klobukon*. (= ʼMladić sa šeširom.ʼ)

Ispred palatala *z* se u govoru jednači po mjestu tvorebe *z* > *ž*:

***ž** njega*, ***ž** njin*, ***ž**njavit.*

U glagolskim se složenicama staro * *izъ* realizira kao metatiziran lik *iz-* > *zi-* u primjerima:

***z**ikopa*, ***z**ilet*, ***z**igjeda*, ***z**inet*, ***z**ić*, ***z**imat*, ***z**ihitat*, ***z**iteknut*, ***z**itočit*, ***z**ipejat*, ***z**ignat*, ***z**itegnut.*

[19] Prijedlog **izъ* proizlazi iz psl. **jьz*, a uz njega javljao se još i prefiks **vy-* koji se je čuvao u sjevernijim čakavskim govorima kao *vi-*, a negdje mu se je pridodalo *z-* odatle prefiks *zi-*.

Kod novijih riječi stranoga podrijetla dolazi do redukcije početnoga vokala u primjerima:
Talija, *Merika*, *Polinarova*, *letrika*, *njekcija*, *šugaman* (tal. asciugamano).

6.3.1. Posvojna zamjenica ženskoga roda *njezin, njezina, njezino…*

U dobrinjskom govoru se umjesto posvojne zamjenice u ž. r. koristi genitiv zamjenice ona:

UP:
*Ni **nje** muža*. (= 'Nema njezinoga muža.')
*Ovo je **nje***. (= 'Ovo je njezino.')
*Ovo je **nje** muž*. (= 'Ovo je njezin muž.')
*Ovo je **nje** facol*. (= 'Ovo je njezina marama.')

OG:
*Meštrica ima takov, **nje** mamice je to*. (= 'Učiteljica ima takav, to je od njezine none.')
*A **nje** pokojni brat je bi dosta pameton čov*ik. (= 'A njezin pokojni brat je bio dosta pametan čovjek.')
*Šla je smonun, znači od **nje** kuće do Brestovic tamo kadi je prazna jama.* (= 'Išla je sa mnom, znači od njezine kuće do Brestovice, tamo gdje je prazna jama.')

7. ZAKLJUČAK

Dalibor Brozović i Josip Lisac mjesni govor Dobrinja uvrštavaju u ikavsko-ekavski, odnosno srednjočakavski dijalekt, a Iva Lukežić, koja je opisala ikavsko-ekavski dijalekt i odredila njegove poddijalekte, uvrštava ga u primorski.

Iva Lukežić i Marija Turk opisale su i klasificirale govore otoka Krka. One dobrinjski govor uvrštavaju u starosjedilački tip arhaično-konzervativnog modela kojega karakteriziraju čuvanje starina, mjesto naglasaka te čuvanje prednaglasnih i zanaglasnih duljina.

Cilj je ovoga rada bio opisati fonologiju mjesnoga govora Dobrinja. Jezični je korpus prikupljen pomoću posebno koncipiranog upitnika te ekscerpiranjem iz snimljenoga razgovorom s dvjema, generacijski različitim, obavjesnicama.

U opisu fonologije mjesnoga govora Dobrinja krenuli smo, kao i mnogi dosadašnji istraživači, od zamjenice *čo* – nastale kada se naglašeni poluglas u jakome položaju stopio s vokalom *o*. Navedeno se ostvaruje samo kada ona ima značenje upitno-odnosne zamjenice, dok se kod neodređene te u ostalim slučajevima ostvaruje kao *ča*.

Glas se jat ostvaruje prema pravilu Jakubinskog i Meyera. Ikavsko-ekavski refleks odražava se u osnovama riječi dok je u gramatičkim morfemima, kao i na kraju riječi refleks ikavski, no ikavski refleks jata pojavljuje se kao izuzetak jer se iza suglasnika *t, d, l, n, s* i *z* javlja samoglasnik stražnjeg niza što bi trebalo rezultirati ekavskim refleksom jata. Do takve pojave ne dolazi zbog analogije prema oblicima gdje je drugačiji nastavak kao što su: *vridni, dilili, misili.* U dobrinjskome govoru možemo pronaći i hiperikavizam u primjerima: *vičera, vičeroska, vičernja.* Staro se slogotvorno *ŗ* reflektiralo bez popratnoga vokala *ŗ* > *Ør*: *č**r**v, um**r**, op**r**, t**r***. Prijedlog *kədě* ostvaruje se kao *kaj* i *kadi.*

Naglasni je sustav ovoga idioma stariji dvoakcenatski. Uspoređivanjem naglaska dviju obavjesnica, zaključujemo da se u ovom segmentu zrcale manje generacijske razlike. Naime kod mlađe obavjesnice češće izostaju duljine, vjerojatno zbog brzine u izgovaranju ili zbog činjenice što mlađa obavjesnica radi kao službenica u javnoj ustanovi te se služi standardnim jezikom. U ogledima govora pronalazimo tri prozodijske jedinice: naglasak (kratki silazni i dugi silazni), dužinu (prednaglasnu i zanaglasnu) te kračinu (prednaglasnu i zanaglasnu), a naglašeni je slog uvijek silazan. U mjesnom govoru Dobrinja dolazi do duljenje kratkoga naglaska i to samo u prezentu glagola *sȅst – sêde*, akut u neutralnome iskazu govornika i u samostalno izgovorenim riječima izostaje, a na njegovo mjesto uvijek dolazi silazni naglasak. Jezična osobitost poput zatvaranja kratkoga vokala *o* izvan akcenta, najčešće ispred akcenta izostaje u dobrinjskome govoru.

Konsonantske skupine poput: **dj* > *j*, **tj* > *ć*, stara skupina *čr* te skupovi **stj* i **skj* > *šć* (koje su mnogi autori naveli) i dalje su očuvane u današnjem izgovoru, dok do slabljenja napetosti u finalnoj zoni sloga uopće ne dolazi. Zamjena finalnog nastavačnog *-m* u *-n* očuvana je u promjenjivim i nepromjenjivim riječima. U dobrinjskome govoru najčešće su promjene završnog suglasnika u unutrašnjem zatvorenom slogu, a taj je suglasnik ujedno i prvi član sekundarne suglasničke skupine koja se ostvaruje na granici slogova unutar riječi. Dobrinjski govor bilježi i dometke -a, -ka, -re u priloga i neodređenih zamjenica: *zgora*, *zdola*, *sprida*, *zada*, koji su nastali od čestica (re i ka) ili padežnih nastavaka.

Kontrakciju izaziva prijelaz starog sufiksa **-ьje* > *-i* u glagolskim i zbirnim imenicama: *pošteni, grozdovi,* kao i upitno odnosna zamjenica koji realizira se kao: *ki* (= ʼkoji, kojegaʼ), *ka* (= ʼkojaʼ), *ke* (= ʼkojeʼ); *komu* (= ʼkojemuʼ), *koga* (= ʼkogaʼ), *kin* (= ʼkojimʼ), *ku/kujstu* (ku+istu = ʼkojuʼ).

Suglasnik *-l* čuva se na kraju sloga u imenicama i pridjevima dok je u glagolskom pridjevu radnom u muškome rodu dokinuto. Zamjena *a* > *e* u korjenskom morfemu riječi *kresti* i *resti* u dobrinjskom govoru izostaje, a glagol se ostvaruje s okrnjenim oblikom infinitiva. Prezent glagola *gren* pojavljuje se u obliku okrnjene osnove gdje se u 2. l. mn. *reste* umeće *-s-* po uzoru na atematske glagole npr. **daste, *jeste*. Rotacizam pronalazimo u primjerima *nigdir(e)*, *sogdir*, *nikamor(e)*i *nikakore*.

Pokaznim zamjenicama je vokaliziran poluglas te se one ostvaruju kao **tъ* (naglašen) te **ovъ* i * *onъ* (analogijom prema *tъ*), a umjesto posvojne zamjenice koristi se genitiv zamjenice *ona*.

Oblik prezenta glagola biti u dobrinjskome govoru je *son*, a zanijekani *nisan*.

Na koncu, možemo zaključiti da ovjerene fonološke i morfonološke jezične značajke mjesnoga govora Dobrinja potvrđuju pripadnost ovoga idioma primorskome poddijalektu čakavskoga ikavsko-ekavskoga dijalekta, odnosno arhaično-konzervativnom modelu starinačkih mikrosustava.

Iako zadatak ovoga istraživanja nije bio usporediti govor dviju generacija Dobrinjaca, iz rezultata možemo zaključiti da u tom idiomu još uvijek nije došlo do generacijskoga raslojavanja jezika. Jedina je razlika zapažena u naglasnome sustavu, što je vjerojatno uvjetovano utjecajem standardnoga jezika posredstvom različitih medija. Na pitanje kako uspjevaju (pogotovo mlađa obavjesnica) održati govor „živim“ odgovaraju jednostavno: „*Volin ganat po domaću, moraš ganat zo svojimi, ne smiš to pustiti, ne smiš pustit da se domaći zajik zatore*.“

8. SAŽETAK

Mjesni govor Dobrinja pripada srednjočakavskim ili ikavsko–ekavskim govorima te starosjedilačkom govoru smještenom u arhaično-konzervativni model kojega karakteriziraju čuvanje starina, mjesto naglasaka kao i čuvanje prednaglasnih i zanaglasnih duljina. Dobrinjskom se čakavštinom bavilo nekoliko dijalektologa. Prave monografije o dobrinjskom govornom tipu još uvijek nema, premda je sam Dobrinj (kao punk) obrađen u *Hrvatsko-srpskom dijalektološkom atlasu* te u *Općeslavenskom lingvističkom atlasu*.

Ovaj je rad nastao na temelju provedenoga terenskog istraživanja u kolovozu 2014. godine. Zadatak i cilj istraživanja bio je opisati govor Dobrinja na fonološkoj i morfonološkoj jezičnoj razini. Fonološke značajke mjesnoga govora Dobrinja prikupljene su pomoću posebno koncipiranog upitnika te razgovorom s dvjema, generacijski različitim, obavjesnicama kako bi se izdvojile jezične značajke koje nisu istraživane upitnikom, kao što su: naglasni sustav, refleks jata *ě* , debilabijalizacija nastavačnog *-m* > *-n* te fonološki i fonetski status fonema *ć*. Iz dobivenih rezultata zaključujemo da se, neovisno o generacijskoj pripadnosti, istraživane fonološke i morfonološke značajke jednako čuvaju u njihovu govoru. Jedina se razlika primjećuje u akcentuaciji gdje izostaju duljine (kod mlađe obavjesnice). U ogledima govora pronalazimo tri prozodijske jedinice: naglasak (kratki silazni i dugi silazni), dužinu (prednaglasnu i zanaglasnu) te kračinu (prednaglasnu i zanaglasnu), a naglašeni je slog uvijek silazan. U mjesnom govoru Dobrinja dolazi do duljenje kratkoga naglaska i to samo u prezentu glagola. Akut u neutralnome iskazu govornika i u samostalno izgovorenim riječima izostaje, a na njegovo mjesto uvijek dolazi silazni naglasak.

Opisom dobrinjskoga govora na fonološkoj i morfonološkoj jezičnoj razini pokušali smo dati prilog boljem poznavanju ovoga govora te napraviti prvi korak u buduće opsežnije istraživanje.

Ključne riječi: Dobrinj, govor Dobrinja, srednjočakavski govori, ikavsko–ekavski govori, fonologija, morfonologija.

SUMMARY

The local speech of Dobrinj belongs to the middlechakavian or the ikavian–ekavian speeches and the indigenous speech located in the archaic-conservative model which is characterized by preservation of old slavic forms, the placement of the accent, just as by keeping the pre-and post-accentual lenght. Even though a few dialectologist did write about the chakavian speech of Dobrinj, there is no real monograph about the speech type. Dobrinj as local speech was discussed in the *Hrvatsko-srpskom dijalektološkom atlasu* and the *Općeslavenskom lingvističkom atlasu*.

This study is based on a field research conducted in August 2014. The aim of this research was to describe the speech of Dobrinj on a phonological and morphonological level. The phonological features of the local speech of Dobrinj were collected using a special conceived questionnaire and interviewing two responent from different generations, in order to isolate the language features that are not investigated by this questionnaire, such as: the system of accents, old Croatian *ě* and the tranzition fom *-m>* (namam blage veze kako se ovo kaze na engleskom) *-n* and the phonological and phonetic status of the phonem *ht*. The results show that, regardless the generational gap, the investigated phonological and morphonological features are preserved in the speech.

The only noticeable difference is in the accentuation where the length is absent (with the younger responent). In the speech we find three prosodic units: accent (short and long downward), length (pre-and post-accentual) and shortness (pre-and post-accentual) and the accentuated syllable is always downward.

In the local speech of Dobrinj the short accent is lenghtened, but only in the present tense of a verb. The Akut is missing in a neutral statement of the speaker. It is always replaced by a downward accent.

By describing the speech of Dobrinj on a phonological and morphonological level, we tried to make a contribution to a better understanding of this speech and to make the first step for a more extensive research in the future.

Keywords: Krk, the speech of Dobrinj, middle-chakavian speech, ikavian-ekavian speech, phonology, morphonology.

9. LITERATURA

1. Anić, Vladimir. 1998. *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb.
2. Barić, Eugenija. i dr. 1995. *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb.
3. Brozović, Dalibor. 1960. „Tri razdoblja u razvitku naše dijalektologije“, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 1, Zadar, str. 51 – 65.
4. Brozović, Dalibor. 1970. „Dijalekatska slika hrvatskoga jezičnoga prostora“, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 8, Zadar, str. 5 – 30.
5. Brozović, Dalibor. Ivić, Pavle. 1988. *Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb.
6. Brozović, Dalibor. 2004. „O dijalektologiji kao jezikoslovnoj disciplini“, *Suvremena lingvistika*, 30, 1 – 2 (57/58), Zagreb, str. 1 – 12.
7. Brozović, Dalibor. 2008. *Povijest hrvatskoga književnog i standardnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb.
8. Damjanić, Stjepan. 2000. *Staroslavenski glasovi i oblici*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
9. Finka, Božidar. 1971. „Čakavsko narječje“, *Čakavska rič* 1, Split, str. 11 – 72.
10. Hozjan, Snježana. 1990. „Fonološki prikaz mjesnog govora Krasa (reprezentata dobrinjskog govornog tipa)“, *Rasprave ZJ*, SV 16, str. 45 – 66.
11. Hozjan, Snježana. 1992. „Govor Krasa na otoku Krku (deklinacija)“, *Rasprave ZJ*, SV 18, str. 43 – 55.
12. Hozjan, Snježana. 1993. „Govor Krasa na otoku Krku (glagolski oblici)“, *Rasprave ZJ*, SV 19, str. 113 – 125.
13. Hraste, Mate. 1970. „O prijelazu glasa -m u –n (-n < -m)“, *Filologija* 6, Zagreb, str. 69 – 75.
14. Jelenović, Ive. 1973. *Mikrotoponimija dobrinjskog područja na otoku Krku*, Hrvatski dijalektološki zbornik 3, Zagreb.
15. Jonke, Ljudevit. Finka, Božidar. 1989. *Dijalekatski fenomen*, Dijalektološki zbornik 19, Zagreb.
16. Junković, Zvonimir. 1981 – 1982. „Kratki poluglas u krčkim govorima“, *Filologija* 11, str. 393 – 403.
17. Kapović, Mate. 2008. „Razvoj hrvatske akcentuacije“, *Filologija* 51, Zagreb, str. 21-22.

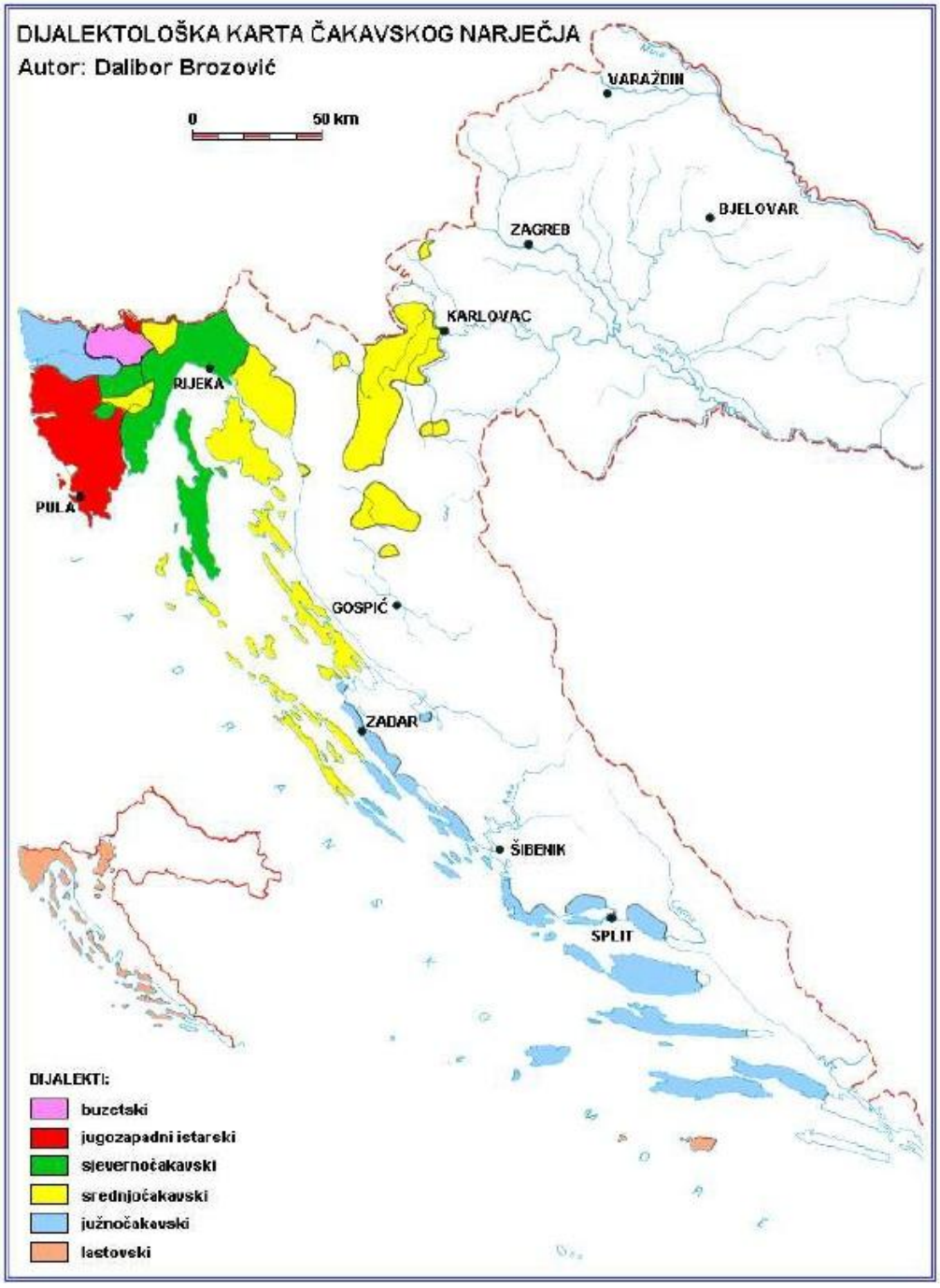
18. Kapović, Mate. 2009. „O „pravilnostima“ u jeziku“, *Kolo* 3 – 4, godište XIX, Zagreb, str. 167 – 175.
19. Lisac, Josip. 2002. „Glasovi srednjočakavskog dijalekta“, *Čakavska rič* 30, 1- 2, Split, str. 79 – 90.
20. Lisac, Josip. 1996. *Hrvatski dijalekti i jezična povijest*, Matica hrvatska, Zagreb, 1996.
21. Lisac, Josip. 1998. „Leksička norma i hrvatska narječja“, *Kolo* 1, Zagreb, str. 31 – 40.
22. Lisac, Josip. 1998. „Čakavština i njena proučavanja“, *Kolo* 3, Zagreb, str. 24 – 30.
23. Lisac, Josip. 2009. *Hrvatska dijalektologija 2*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.
24. Lukežić, Iva. 1990. *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka.
25. Lukežić, Iva. Turk, Marija. 1998. *Govori otoka Krka*, Libellus, Crikvenica.
26. Lukežić, Iva. 2001. „Odnosno – upitne i neodređene zamjenice za značenje ʾneživo' i ʾživo' u čakavskome narječju“, *Čakavska rič* 1, Split, str. 21 – 35.
27. Lukežić, Iva. 2012. *Zajednička povijest hrvatskih narječja*, *Fonologija 1*., Hrvatska sveučilišna naklada, Rijeka.
28. Malecki, Mieczyslaw. 1963. „O podjeli krčkih govora“, *Filologija* 4, Zagreb, str. 223 – 242.
29. Malecki, Mieczyslaw. 2007. *Čakavske studije*, Maveda, Rijeka.
30. Meyer, H., Karl. 1996. *Čakavština otoka Krka*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka.
31. Moguš, Milan. 1977. *Čakavsko narječje: fonologija*, Školska knjiga, Zagreb.
32. Milčetić, Ivan. 1895. „Čakavština kvarnerskih otoka“, *RAD* 121, str. 92 – 132.
33. Moguš, Milan. 1967. *Za novu akcenatsku klasifikaciju u dijalektologiji*, Zbornik za filologiju i lingvistiku, X, Novi Sad.
34. Pliško, Lina. 2000. *Govori Barbanštine*, Filozofski fakultet u Puli, Pula.
35. Pliško, Lina. Lukežić, Iva. 2003. „Fonološki i morfonološki opis mjesnoga govora Krnice“, *Čakavska rič* 1 – 2, Split, str. 61 – 69.
36. Pliško, Lina. Mandić, David. 2007. „Dijalektološki povratak Marčani“, *Čakavska rič* 2, Split, str. 323 – 338.
37. Pliško, Lina. Mandić, David. 2011. *Govori općine Ližnjan*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula.
38. Turčić, Branko. 2002. *Sedmoškojani – prvi čokavski rječnik*, Rijeka.
39. Vajs, Josip. 1948. *Najstariji hrvatskoglagoljski misal*, Djela Jugoslavenske Akademije, knjiga 38, Zagreb, str. 47 – 55.

40. Vulić, Sanja. 2002. „Vrbnička čakavština kao jezik prevođenja“, *Čakavska rič* 3, Split, str. 529 – 533.

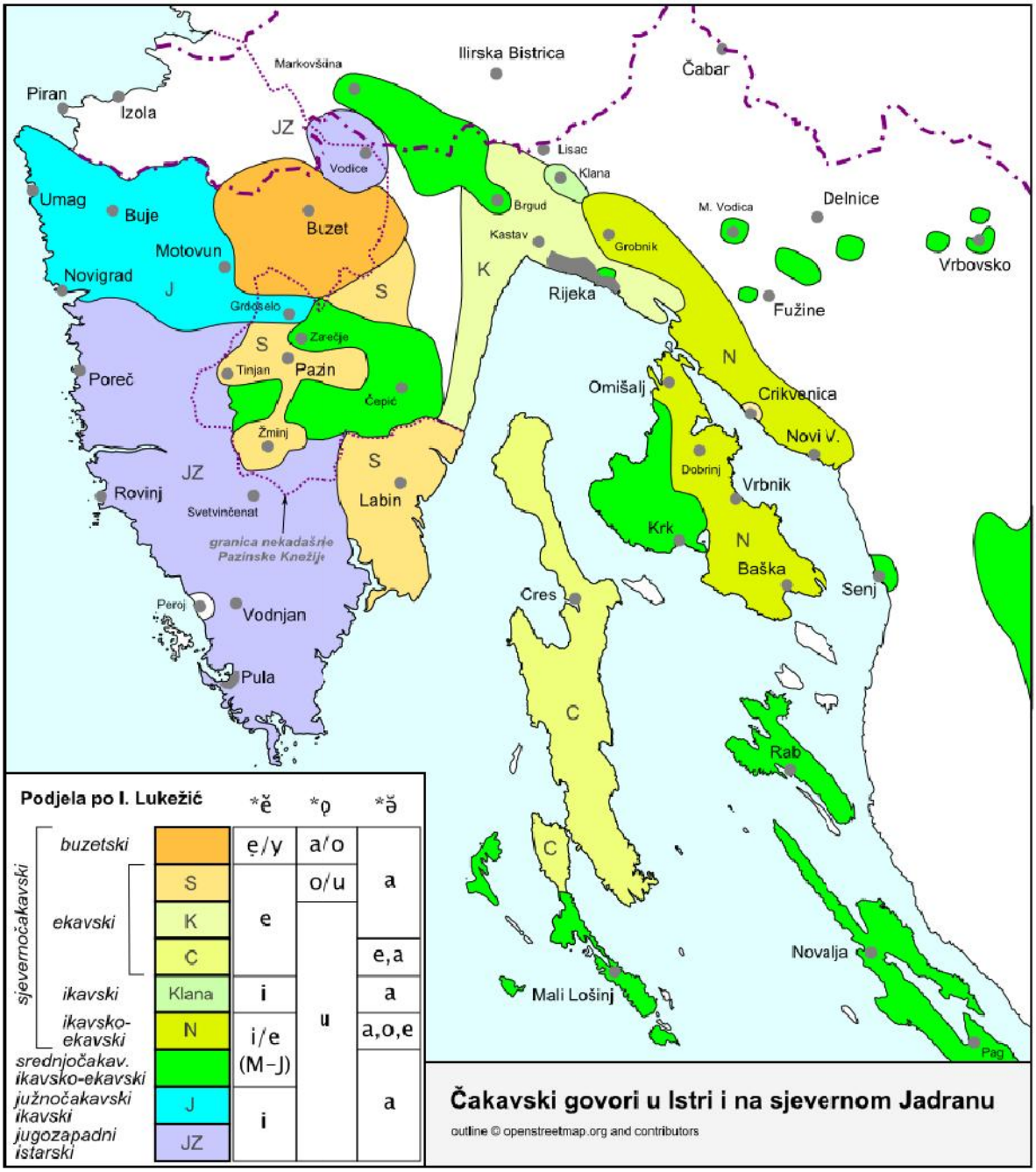
10. PRILOZI

1. Dijalektološka karta čakavskoga narječja (Autor: Dalibor Brozović).
2. Čakavski govori u Istri i na sjevernom Jadranu (prema Ivi Lukežić).
3. Dobrinj (slike mjesta).
4. Upitnik za terensko istraživanje srednjočakavskih ili ikavsko-ekavskih govora sastavljen uz pomoć mentorice dr. sc. Line Pliško.
5. Transkripcija govora.

DIJALEKTOLOŠKA KARTA ČAKAVSKOGA NARJEČJA (Autor: Dalibor Brozović)
(Izvor za kartu: L. Pliško, Govor Barbanštine, 2000.)

ČAKAVSKI GOVORI U ISTRI I NA SJEVERNOM JADRANU (prema Ivi Lukežić)

GRADIĆ DOBRINJ

Slika 1: Pogled na Dobrinj[20]

[20] http://www.dobrinj.hr, preuzeto 1. 5. 2015.

TERENSKI UPITNIK ZA ISPITIVANJE
SREDNJOČAKAVSKOGA ILI IKAVSKO–EKAVSKOGA
DIJALEKTA

MJESNI GOVOR DOBRINJA

PODACI O ISTRAŽIVAČU

ISPITIVAČICA: ANITA JELENOVIĆ
E-POŠTA: anitajelenovic@yahoo.com
TELEFON: 091 890 6105
OBAVJESNICA: DINKA JUSTINIĆ (1934.)
DATUM ISTRAŽIVANJA: 5. 8. 2014.

1. PODACI O PUNKTU

1. Ime mjesta: Dobrinj.
2. Broj stanovnika: stodvadeset i dva.
3. Imena susjednih mjesta: Kras, Gabonjin, Sv. Vid, Gostinjac, Hlapa
4. Koji grad služi kao neposredni centar okoline (privredni, administrativni itd.)?
   Krk.
5. U koju školu djeca odlaze?

U OŠ Frana Krste Frankopana, Dobrinj.

6. Kojim se zanimanjem bavi većina stanovništva?
   Većina se stanovništva bavi turizmom. Ostalo su umirovljenici.
7. Naziv stanovnika (etnik) za punkt u kojem se ispituje.
   Muški: Dobrinjoc (Gradar).
   Ženski: Dobrinjka (Gradarica).
8. Pridjev od imena mjesta u kojem se ispituje.
   Dobrinjski.
9. Prezimena raširena u mjestu
   Kirinčić, Fugošić, Gržetić, Crnčić, Fanuko, Strčić, Brusić, Barbalić, Crvić .
10. Najčešća muška i ženska imena.
    Muška: Ivan, Anton, Anđelko, Branko, Josip, Mladen.
    Ženska: Ana, Marija, Marica, Nada, Stanka.
11. Koja su sela u blizini za koja vam se čini da imaju isti govor?
    Kras, Gostinjac, Hlapa.
12. Koja su sela u blizini za koja vam se čini da govore drukčije? U čemu je razlika?
    Šilo – ima zamjenicu ča, za razliku od ostalih mjesta koji imaju zamjenicu čo.

2. PODACI O OBAVJESNICI

1. Ime i prezime (porodični nadimak):

Dinka Justinić

2. Godina rođenja:

1934.

3. Mjesto rođenja:

Gostinjac

4.Očevo mjesto rođenja:

Gostinjac

5. Majčino mjesto rođenja:

Gostinjac

6. Broj predaka rođenih u obavjesničinom mjestu rođenja:

Osam predaka.

7. Mjesto iz kojega je bračni drug.

Polje.

8. Gdje je i koliko dugo obavjesnica živjela izvan svoga mjesta

Nije živjela izvan svoga mjesta.

9. Je li pismena?

Da.

10. Školovanje

Završena osnovna škola.

3. ISPITIVANJE JEZIČNIH ZNAČAJKI

- **FONOLOŠKE OSOBITOSTI**

1. Refleks jata (iz ogleda govora).

Ikavski-ekavski refleks jata: koreni, koleno, seno, len, vridon, dite, miron, misec, sprida.

2. Trojak rezultat jotacije primarne (praslavenske) konsonantske skupine:

/*dj/ > /j/ž/đ/

tuđi – tuji
tuđa – tuja
tuđina – tujina
građani – judi
građanski – grajanski
građanka – grajanka
građanin – grajan
mlađi – mlaji
tvrđi – trdiji
tvrđa – tvrja
anđeo – anjel
među – mej
između – meju
slađi – slaji
rođenje – rojenje
glađi – glaji
međa – meja

vlastita imena romanskoga podrijetla – Anjela, Anjelo, Anjelina, Ejidio…

3. Dvojak rezultat jotovanja konsonantske skupine /*skj/, /*stj/ > /št/šć/.

ognjište – ognjišće
natašte – natošće
štucati – šćucat
uštipnuti – ušćipnut
štipati – šćipat
dvorište – dvorišće
kliješta – klišća
grožđe – grozdovi
iskati – iskat
stiskati – stiskat.
štap – šćap

Prezent glagola (konjugirati glagol kroz sva tri lica jd. i mn.):

iskati – išćeni, išćeš, išće, išćemo, išćete, išću

stiskati – stišćen, stišćeš, stišće, stišćemo, stišćete, stišću

šuškati – šuškan, šuškaš, šuška, šuškamo, šuškate, šuškaju.

4. Rezultat jotovanja konsonantske skupine /*zgj/ > /žd/.

Danas pada *kiša*. Donos pada dož.

Danas *kiši*. Donos dožji.

Već dva mjeseca nema *kiše*. Dva miseca ni dožja.

Ovoj *kiši* nema kraja. Ovon dožju ni kraja.

U glavi je *mozak*. Va glavi su možnjeni.

On nema *mozga*! On nima pameti.

5. Dvojak razvoj staroga prijedloga *vъ > u/va:

a) *vъ >u kao samostalan prijedlog:

sg. Idem u kuću. Gren kuću.

Idem u šumu. Gren va drmun.

U kući su djeca. Va kući su dica.

U šumi rastu gljive. Va drmunu rastu pečurvi.

pl. U kućama je toplo. Va kućah je teplo.

U šumama nema vukova. Va drmuni ni vuki.

b) u složenicama

Moram rano ustati. Moran se rano stat.

To mi je unuka. To mi je vnuka.

Ona je udovica. Ona je dovica.

c) *vъ > va:

uvijek – vavik

uskrsni – vozonski

Uskrs – Vozon.

d) Reducirano prefiksalno *vъ > /ǿ/

Ova je telad dobro *uzgojena*. Ove telci su dobro vazgojeni.

Ustali su jutros rano. Stali su se jutros rano.

Uvečer je svježije. Navečer je friškije.

Usred dvorišta. Vosrid dvora.

6. Dvojaki refleks prednjeg nazalnog vokala /ę/ kao /a/ iza palatala, a kao /e/ u ostalim pozicijama.

Primio sam pismo. Prije son list.
Posao uvijek valja početi. Delo vavik rabi počet.
Najljepši je domaći jezik. Najlipši je domaći govor.
Ječam je dobar za maneštru. Ozimoc je dobar za maneštru.
Pileća jetra. Pileća žigerica.
Žedan sam. Žejon son.
Volim meso. Volin meso.
Imam pet godina. Iman pet let.
Deset prstiju. Deset prsti.
U staji je govedo. Va štaji je vol.

7. Oblik upitne i odnosne zamjenice ča (<*čь), te oblika čega/česa, ništo i niš.
Što radiš? Čo delaš?
Čega nema? Česa ni?
Hoćeš li što popiti? Ćeš čogod popit?
Što ti je to? Čo ti je to?
Ništa ne znam. Niš ne znan.
Nešto bih ti rekao. Nič bin ti reko.
Zašto pitaš? Zač pitaš?
Na što si to stavio? Nač si to stavi?
Sve što ti srce želi. Se čo ti srce želi.
Po *što* si otišao u trgovinu? Poč si šo va butigu?
Čiji je on? Čiji je on?
Čija je to kći? Čija je to hći?
Čije je ovo dijete? Čije je ovo dite?
Čiji je ovo muž? Čiji je ov muž?
Čija su to polja? Čija su to poja?
To nije ničije. To ni ničije.
To nije ničija briga. To ni ničija briga.
To je svačija briga. To je svačija briga.
Moram žuriti jer je kasno. Moran se fugat aš je kosno.

8. Dvojaki oblik prijedloga *kъde > kadi/di

Gdje si bio/bila? Kaj si bi?
Nigdje nije tako dobro. Nigdire ni tako dobro.
Gdje je to? Kaj je to?
Idem tamo gdje mi je bolje. Gren tamo kadi mi je boje.
Svugdje ima neba. Sogdi je neba.
Posvud je blato. Sokuda je blato.

9. Praslavenska konsonantska skupina /*čr/

Ovaj sir je crvljiv. Ta sir je črvljiv.
Crn kao ugljen. Črn koti ugjev.
Crno vino. Črno vino.
Crnje ne može biti. Črnije ne more bit.
Crveno cvijeće. Čovjene rožice.
Cvrčak cvrči. Črčok črči.
Ovo je svinjsko crijevo. Ovo su svinjska čriva.
Zemlja crvenica. Zemja čovjenica.
U jabuci je crv/crvić. Va jaboku je črv.

10. Akcentuacija (iz ogleda govora).

Stariji dvonaglasni sustav. Akut izostaje.

11. Status fonema /lʲ/

ljudi – judi	zemlja – zemja
ljubav – jubav	proklet – prokjet
kvaka – kjuka	pljuvati – pjuvat
prosjačiti – prosit	prijatelj – prijatel

12. Vokalizacija „slaboga šwa“

mlin – malin
mlinar – malinar
gdje – kadi
(ideš) sa mnom – reš smonun
reci meni – recimi.

13. Tendencija za rasterećenjem napetih rubnih zona sloga

a) početne:

ptica – tica/tić
pčela – čela
pšenica – čenica
gdje – kadi
nigdje – nigdire

b) dočetne:

kiša – dož G (nema) kiše – ni dožja
jedan – jedan, jedna – jedna, jedno – jedno
nijedan – nijedon, nijedna – nijena, nijedno – nijeno
svejedno – sejeno, sejednako
odmah – vaje
nikome – nijenomu.

14. Preinaka nepravih konsonantskih skupina /šć/ i /ht/

sg.
To je moja kći. To je moja hći.
Nemam kćeri. Niman hćere.
Dajem kćeri. Dajen hćeri.
Vidim kćer. Vidin hćer.
Moja kćeri! Moja hćeri!
Govorim o mojoj kćeri. Govorin o svojoj hćeri.
Idem s kćeri. Rren zo hćerun.

pl.

Moje kćeri su najbolje . Moje hćere su najboje.

Nemam kćeri za udaju. Niman hćeri za ženidbu.

Svojim kćerima dajem večeru. Svojin hćeran dajen vičeru.

Jedanput tjedno vidim svoje tri kćeri. Jedanput na šetemanu vidin svoje tri hćere.

O kćeri moje! O hćere moje!

Svi lijepo govore o mojim kćerima. Svi lipo ganaju o mojin hćeran.

Svake nedjelje idem u crkvu sa svojim kćerima. Soku nediju ren crikvu zo svojimi hćerami.

Htjeti: htjela sam, htjelo je, htio sam…

Otela san, otelo je, ote son.

15. Ograničenje distribucije fonema /v/ ispred slogotvornoga /r/

svraka – šoja/pinkuz/sraka

četvrti – četrti

četvrtak – četrtok

svrab – srab

svekrva – ponica

čvrsto – jako

čvršće – jače

tvrd/-a/-o – tvrd, tvrda, tvrdo

stvrdnuti – stvrdnut

cvrčak – črčok

cvrčiti – črčat

vrabac – pinkuz.

16. Zatvaranje kratkih vokala /e/ i /o/ izvan akcenta, najčešće ispred akcenta

onaj/ona/ono – onajsti, onajsta, onajsto

onoga – onoga, onima – onimi

ovaj/ova/ovo – ovajsti, ovajsta, ovojsto

ovoga, ovima – ovoga, ovin

obećao/obećala/obećalo – obeća, obećala, obećalo

ostati – ostat

onako – onako

oprostiti – oprostit

otac – otoc

ognjište – ognjišće

ovdje – ovdi.

17. Zamjena finalnoga nastavačnoga /-m/ > /-n/

(Iz ogleda govora).

u imenica: hćeron, materun

u pridjeva: lipon, črnin

u zamjenica: s manun, š njin

u brojeva: sedan, oson.

u glagola: domišjan, znan

u nepromjenjivih riječi: baren, čin

2. MORFONOLOŠKE POJAVE

1. Zamjena finalnoga /-l/ vokalom /-a/

a) Na završetku unutrašnjeg sloga:

dolci – dolci

bolestan/bolesna/bolesno – slab, slaba, slabo

podne – podne

telci, telca – telci, telca

mulci, mulca – mulci, mulca

palci, palca – palci, palca

kolac, kolca, kolci – koloc, kolca, kolcu.

b) Na kraju riječi:

- u imenica:

sol – sol bol – bol

vol – vol stol – stol

anđeo – anjel cipela – postol

kotao – kotol

- u pridjeva:

debeo – debel veseo – vesel

gol – gol topao – tepol

cio – cel kiseo – kisel

- u jednini muškoga roda glagolskih pridjeva radnih:

čuo – ču vratio – vrnu

prolazio – pasiva orao – ora

mislio – misle pio – pi

bio – bi plakao – plaka

držao – drža volio – vole

hodao – hode sjedio – side

gorio – gore htio – ote

želio – žele imao – ime

darovao – darova kupio – kupi

znao – zna tukao – toko.

2. Zamjena /a/ > /e/ u korijenskom morfemu riječi kresti i resti

On će opet krasti kao i prije. On će krast koti i prvo.
On je ukrao. On je ukra.
Ona je ukrala. Ona je ukrala.
Trava će brzo narasti. To će brzo narast.
Počeo je rasti. Poče je rast.
Dijete raste. Dite raste.
On/ona/ono je naraslo. Narasa, narasla, naraslo.
Prsti su srasli. Prsti su srasli.
Rana je zarasla. Rana je zacelela.
Vrabac cvrkuće. Pinkuz kanta.

3. Upitna i odnosna zamjenica u značenju „koji“

Koji je danas dan? Ki je donos dan?
Koja je to ženska? Ka je to ženska?
Koga nema doma? Koga ni doma?
Kojega je to dana? Ki je to dan?
Kojemu dječaku ideš? Komu fantinu reš?
S kojim se sapunom pereš? S kin se sapunon pereš?
Neka plati onaj koji je popio. Neka plati onajsti ki je popi.
To je djevojka o kojoj ti pričam. To je divojka za ku/kujstu ti ganan.

4. Prezent s okrnjenom i neokrnjenom osnovom * gręd-/gr-

Ja idem na njivu. Ja ren va poje.
Ti ideš na njivu. Ti reš va poje.
On ide na njivu. On re va poje.
Mi idemo na njivu. Mi remo va poje.
Vi idete na njivu. Vi reste va poje.
Oni idu na njivu. Oni redu va poje.

5. Oblici osnove praslavenskoga glagola *idti s konsonantskom skupinom /-jt/, i prezentske s konsonantskom skupinom /-jd/

a) Infinitiv:

doći – prit obići – obać

naći – nać proći – pasat

izići – zić ući – uć

poći – poć.

b) Prezent:

dođe – pride obiđe – obajde nađe – najde

prođe – pasa iziđe – zijde, uđe – unijde

pođe – parti pobjegne – pobigne.

6. Odraz praslavenske skupine /*vьs-/ u osnovi neodređene zamjenice kao vas i sv-

Vidim vas. Vidin vas.

Svi su ovdje. Svi su ovdi.

Svatko voli sunce. Soki voli sonce.

Svaki dan pada kiša. Soki dan pada dož.

Svejedno mi je. Sejeno mi je.

Svoj teret nosim sam. Svoje brime nosin san.

Svu noć sam bdio. Svu noć son bdi.

Svega mi je dosta. Svega mi je dosta.

Svemu se veseli. Sočemu/sočen se veseli.

Sa svima je dobar. Zo svimi je dobor.

Od svih se boji. Od svih se boji.

Sve žene su lijepe. Sve ženi su lipe.

Sva se djeca igraju. Svi se dica igraju.

7. Oblik osnove s otvrdlom /-j/ protezom u prilogu jopet

Želim vas opet vidjeti. Želin vas jopet vit.

Opet nisi jeo. Jopet nisi ja.

8. Oblici osnova pokaznih zamjenica bez sekundarnog naveska

Taj je stol susjedov. Ta sol je od suseda.
Ovaj vol je lijep. Ova vol je lip.
Onaj vrt nije naš. Ona vrt ni naš.

9. Oblici prezentske osnove praslavenskoga glagola *mogti s rotacizmom

Ja mogu skakati. Ja moren skakat.
Ti možeš pjevati. Ti mores kantat.
On može sijati. On more set.
Mi možemo plesati. Mi moremo toncat.
Vi možete jesti. Vi morete jis.
Oni mogu putovati. Uni moru putovat.
Pomogni mi. Pomori mi.
Oni mi uvijek pomognu. Oni mi vavik pomoru.

10. Oblici osnove s analoški palataliziranim finalnim velarom

Reci glasno. Reci naglas.
Recite glasno. Recite naglas.
Ispeci mi jednu kobasicu. Sfrigaj mi jenu kobasicu.
Posijeci šumu. Posiči drmun.

11. Izostajanje sibilarizacije

Svjedoci su te vidjeli. Svedoki su te videli.
To su vrazi. To su vragi.
Orasi su zdravi. Orihi su zdravi.
Narasli su kozi rozi. Kozi su narasli rogi.
Na ruci mu je sat. Na ruki mu je ura.
Na nozi su mu papuče. Na nogi su mu kopice.

12. Oblici osnova nekih riječi s reduciranim početnim vokalom

Uzimam iz ormara. Ziman zo bikabita.
Nositi iz kuće. Nosit z kuće.
Vino iz konobe. Vino z konobi.
Dolaziti iz Pule. Prit s Poli.
Veslati s veslom. Veslat z veslon.
Mladić sa šeširom. Mladić s klobukon.
Sjekao je s kosirom. Siko je s kosiron.
Suza iz oka. Suza z oka.
Gnoj iz rane. Gnjoj z rani.
Školjka iz mora. Čančara z mora.
Radost iz vina. Veselje z vina.
Tuga iz njega izlazi. Tuga ž njega re von.
Bježi mi konac iz igle. Biži mi konac z igli.
Izgubio sam novac. Zgubi son šoldi.
Iskopao sam krumpir. Zikopa son kumpir.
Palo je ispod stola. Palo je spod stola.
Iznad krova je ptica. Zgora krova je tić.
Ispunio sam obećanje. Spone son čo son obeća.
Bila sam između dvije vatre. Bila son mej dva ognja.
Izmlatio je magarca. Natoko je osla.
Ispraznio mi je džepove. Sprazni mi je žepi.
Izlomio je kruh. Zlome je kruh.

13. Oblik glagolskoga pridjeva radnoga *idti

On je išao po vodu. On je šo po vodu.
Marija je išla kući. Marija je šla doma.
Dijete je išlo s nama. Dite je šlo s nami.

14. Gpl. osobne zamjenice oni : hi < ih

Nema ih kod kuće. Ni jih doma.
Nećemo ih vidjeti. Nećemo jih vit.

15. Zanijekani oblici prezenta glagola „imati : nimam, ni i glagola „biti“ – nis.

Nemam, nemaš, nema, nemamo, nemate, nemaju vremena.
Niman, nimaš, nima, nimamo, nimate, nimaju vrimena.

16. Slabljenje napetosti u finalnoj zoni sloga.

Nema te nigdje. Ni te nigdire.
Naći ćeš jabuku. Naj ćeš jaboko.
On ima dvadeset godina. On ima dvajset let.
Ona ima trideset ovaca. Ona ima trejset ovac.
Ivan ima petnaest godina. Ivan ima petnajst let.

17. Posvojna zamjenica ž.r. njeje, njejega

Nema njezinoga muža. Ni nje muža.
Ovo je njezino. Ovo je nje.
Ovo je njezin muž. Ovo je nje muž.
Ovo je njezina marama. Ovo je nje facol.

TERENSKI UPITNIK ZA ISPITIVANJE
SREDNJOČAKAVSKOGA ILI IKAVSKO–EKAVSKOGA
DIJALEKTA

MJESNI GOVOR DOBRINJA

PODACI O ISTRAŽIVAČU

ISPITIVAČICA: ANITA JELENOVIĆ
E-POŠTA: anitajelenovic@yahoo.com
TELEFON: 091 890 6105
OBAVJESNICA: NADA SIMOVIĆ (1962.)
DATUM ISTAŽIVANJA: 6. 8. 2014.

1. PODACI O PUNKTU

1. Ime mjesta: Dobrinj.
2. Broj stanovnika: stodvadeset i dva.
3. Imena susjednih mjesta: Kras, Gabonjin, Sv. Vid, Gostinjac, Hlapa
4. Koji grad služi kao neposredni centar okoline (privredni, administrativni itd.)?
   Krk.
5. U koju školu djeca odlaze?

U OŠ Frana Krste Frankopana, Dobrinj.

6. Kojim se zanimanjem bavi većina stanovništva?
   Većina se stanovništva bavi turizmom. Ostalo su umirovljenici.
7. Naziv stanovnika (etnik) za punkt u kojem se ispituje.
   Muški: Dobrinjoc (Gradar).
   Ženski: Dobrinjka (Gradarica).
8. Pridjev od imena mjesta u kojem se ispituje.
   Dobrinjski.
9. Prezimena raširena u mjestu
   Kirinčić, Fugošić, Gržetić, Crnčić, Fanuko, Strčić, Brusić, Barbalić, Crvić .
10. Najčešća muška i ženska imena.
    Muška: Ivan, Anton, Anđelko, Branko, Josip, Mladen.
    Ženska: Ana, Marija, Marica, Nada, Stanka.
11. Koja su sela u blizini za koja vam se čini da imaju isti govor?
    Kras, Gostinjac, Hlapa.
12. Koja su sela u blizini za koja vam se čini da govore drukčije? U čemu je razlika?
    Šilo – ima zamjenicu ča, za razliku od ostalih mjesta koji imaju zamjenicu čo.

2. PODACI O OBAVJESNICI

1. Ime i prezime (porodični nadimak):

Nada Simović

2. Godina rođenja:

1962.

3. Mjesto rođenja:

Rijeka

4.Očevo mjesto rođenja:

Županje

5. Majčino mjesto rođenja:

Hlapa

6. Broj predaka rođenih u obavjesničinom mjestu rođenja:

Osam predaka.

7. Mjesto iz kojega je bračni drug.

Viča (Srbija).

8. Gdje je i koliko dugo obavjesnica živjela izvan svoga mjesta

Nije živjela izvan svoga mjesta.

9. Je li pismena?

Da.

10. Školovanje

Završena srednja škola.

11. Zanimanje

Računovodstveno-financijski djelatnik.

3. ISPITIVANJE JEZIČNIH ZNAČAJKI

- **FONOLOŠKE OSOBITOSTI**

1. Refleks jata (iz ogleda govora).

Ikavski-ekavski refleks jata: vetor, del, verovat, čovik, lipa, slip, divojka, Stipanja.

2. Trojak rezultat jotacije primarne (praslavenske) konsonantske skupine:

/*dj/ > /j/ž/đ’/

tuđi – tuji
tuđa – tuja
tuđina – tujina
građani – judi
građanski – grajanski
građanka – grajanka
građanin – grajan
mlađi – mlaji
tvrđi – trdiji
tvrđa – tvrja
anđeo – anjel
među – mej
između – meju
slađi – slaji
rođenje – rojenje
glađi – glaji
međa – meja

vlastita imena romanskoga podrijetla – Anjela, Anjelo, Anjelina, Ejidio…

3. Dvojak rezultat jotovanja konsonantske skupine /*skj/, /*stj/ > /št/šć/.

ognjište – ognjišće
natašte – natošće
štucati – šćucat
uštipnuti – ušćipnut
štipati – šćipat
dvorište – dvorišće
kliješta – klišća
grožđe – grozdovi
iskati – iskat
stiskati – stiskat.
štap – šćap

Prezent glagola (konjugirati glagol kroz sva tri lica jd. i mn.):

iskati – išćeni, išćeš, išće, išćemo, išćete, išću

stiskati – stišćen, stišćeš, stišće, stišćemo, stišćete, stišću

šuškati – šuškan, šuškaš, šuška, šuškamo, šuškate, šuškaju.

4. Rezultat jotovanja konsonantske skupine /*zgj/ > /žd/.

Danas pada *kiša*. Donos pada dož.

Danas *kiši*. Donos dožji.

Već dva mjeseca nema *kiše*. Dva miseca ni dožja.

Ovoj *kiši* nema kraja. Ovon dožju ni kraja.

U glavi je *mozak*. Va glavi su možnjeni.

On nema *mozga*! On nima pameti.

5. Dvojak razvoj staroga prijedloga *vъ > u/va:

e) *vъ >u kao samostalan prijedlog:

sg. Idem u kuću. Gren kuću.

Idem u šumu. Gren va drmun.

U kući su djeca. Va kući su dica.

U šumi rastu gljive. Va drmunu rastu pečurvi.

pl. U kućama je toplo. Va kućah je teplo.

U šumama nema vukova. Va drmuni ni vuki.

f) u složenicama

Moram rano ustati. Moran se rano stat.

To mi je unuka. To mi je vnuka.

Ona je udovica. Ona je dovica.

g) *vъ > va:

uvijek – vavik

uskrsni – vozonski

Uskrs – Vozon.

h) Reducirano prefiksalno *vъ > /ø/

Ova je telad dobro *uzgojena*. Ove telci su dobro vazgojeni.

Ustali su jutros rano. Stali su se jutros rano.

Uvečer je svježije. Navečer je friškije.

Usred dvorišta. Vosrid dvora.

6. Dvojaki refleks prednjeg nazalnog vokala /ę/ kao /a/ iza palatala, a kao /e/ u ostalim pozicijama.

Primio sam pismo. Prije son list.
Posao uvijek valja početi. Delo vavik rabi počet.
Najljepši je domaći jezik. Najlipši je domaći govor.
Ječam je dobar za maneštru. Ozimoc je dobar za maneštru.
Pileća jetra. Pileća žigerica.
Žedan sam. Žejon son.
Volim meso. Volin meso.
Imam pet godina. Iman pet let.
Deset prstiju. Deset prsti.
U staji je govedo. Va štaji je vol.

7. Oblik upitne i odnosne zamjenice ča (<*čь), te oblika čega/česa, ništo i niš.
Što radiš? Čo delaš?
Čega nema? Česa ni?
Hoćeš li što popiti? Ćeš čogod popit?
Što ti je to? Čo ti je to?
Ništa ne znam. Niš ne znan.
Nešto bih ti rekao. Nič bin ti reko.
Zašto pitaš? Zač pitaš?
Na što si to stavio? Nač si to stavi?
Sve što ti srce želi. Se čo ti srce želi.
Po *što* si otišao u trgovinu? Poč si šo va butigu?
Čiji je on? Čiji je on?
Čija je to kći? Čija je to hći?
Čije je ovo dijete? Čije je ovo dite?
Čiji je ovo muž? Čiji je ov muž?
Čija su to polja? Čija su to poja?
To nije ničije. To ni ničije.
To nije ničija briga. To ni ničija briga.
To je svačija briga. To je svačija briga.
Moram žuriti jer je kasno. Moran se fugat aš je kosno.

8. Dvojaki oblik prijedloga *kъde > kadi/di

Gdje si bio/bila? Kaj si bi?
Nigdje nije tako dobro. Nigdire ni tako dobro.
Gdje je to? Kaj je to?
Idem tamo gdje mi je bolje. Gren tamo kadi mi je boje.
Svugdje ima neba. Sogdi je neba.
Posvud je blato. Sokuda je blato.

9. Praslavenska konsonantska skupina /*čr/

Ovaj sir je crvljiv. Ta sir je črvljiv.
Crn kao ugljen. Črn koti ugjev.
Crno vino. Črno vino.
Crnje ne može biti. Črnije ne more bit.
Crveno cvijeće. Čovjene rožice.
Cvrčak cvrči. Črčok črči.
Ovo je svinjsko crijevo. Ovo su svinjska čriva.
Zemlja crvenica. Zemja čovjenica.
U jabuci je crv/crvić. Va jaboku je črv.

10. Akcentuacija (iz ogleda govora).

Stariji dvonaglasni sustav. Akut izostaje.

11. Status fonema /lʲ/

ljudi – judi	zemlja – zemja
ljubav – jubav	proklet – prokjet
kvaka – kjuka	pljuvati – pjuvat
prosjačiti – prosit	prijatelj – prijatel

12. Vokalizacija „slaboga šwa“

mlin – malin
mlinar – malinar
gdje – kadi
(ideš) sa mnom – reš smonun
reci meni – recimi.

13. Tendencija za rasterećenjem napetih rubnih zona sloga

c) početne:

ptica – tica/tić
pčela – čela
pšenica – čenica
gdje – kadi
nigdje – nigdire

d) dočetne:

kiša – dož G (nema) kiše – ni dožja
jedan – jedan, jedna – jedna, jedno – jedno
nijedan – nijedon, nijedna – nijena, nijedno – nijeno
svejedno – sejeno, sejednako
odmah – vaje
nikome – nijenomu.

14. Preinaka nepravih konsonantskih skupina /šć/ i /ht/

sg.
To je moja kći. To je moja hći.
Nemam kćeri. Niman hćere.
Dajem kćeri. Dajen hćeri.
Vidim kćer. Vidin hćer.
Moja kćeri! Moja hćeri!
Govorim o mojoj kćeri. Govorin o svojoj hćeri.
Idem s kćeri. Rren zo hćerun.

pl.

Moje kćeri su najbolje . Moje hćere su najboje.

Nemam kćeri za udaju. Niman hćeri za ženidbu.

Svojim kćerima dajem večeru. Svojin hćeran dajen vičeru.

Jedanput tjedno vidim svoje tri kćeri. Jedanput na šetemanu vidin svoje tri hćere.

O kćeri moje! O hćere moje!

Svi lijepo govore o mojim kćerima. Svi lipo ganaju o mojin hćeran.

Svake nedjelje idem u crkvu sa svojim kćerima. Soku nediju ren crikvu zo svojimi hćerami.

Htjeti: htjela sam, htjelo je, htio sam…

Otela san, otelo je, ote son.

15. Ograničenje distribucije fonema /v/ ispred slogotvornoga /r/

svraka – šoja/pinkuz/sraka

četvrti – četrti

četvrtak – četrtok

svrab – srab

svekrva – ponica

čvrsto – jako

čvršće – jače

tvrd/-a/-o – tvrd, tvrda, tvrdo

stvrdnuti – stvrdnut

cvrčak – črčok

cvrčiti – črčat

vrabac – pinkuz.

16. Zatvaranje kratkih vokala /e/ i /o/ izvan akcenta, najčešće ispred akcenta

Kako se kod vas kaže:

onaj/ona/ono – onajsti, onajsta, onajsto

onoga – onoga, onima – onimi

ovaj/ova/ovo – ovajsti, ovajsta, ovojsto

ovoga, ovima – ovoga, ovin

obećao/obećala/obećalo – obeća, obećala, obećalo

ostati – ostat

onako – onako

oprostiti – oprostit

otac – otoc

ognjište – ognjišće

ovdje – ovdi.

17. Zamjena finalnoga nastavačnoga /-m/ > /-n/

(Iz ogleda govora).

u imenica: hćeron, materun

u pridjeva: lipon, črnin

u zamjenica: s manun, š njin

u brojeva: sedan, oson.

u glagola: domišjan, znan

u nepromjenjivih riječi: baren, čin

2. MORFONOLOŠKE POJAVE

1. Zamjena finalnoga /-l/ vokalom /-a/

c) Na završetku unutrašnjeg sloga:

dolci – dolci

bolestan/bolesna/bolesno – slab, slaba, slabo

podne – podne

telci, telca – telci, telca

mulci, mulca – mulci, mulca

palci, palca – palci, palca

kolac, kolca, kolci – koloc, kolca, kolcu.

d) Na kraju riječi:

- u imenica:

sol – sol bol – bol

vol – vol stol – stol

anđeo – anjel cipela – postol

kotao – kotol

- u pridjeva:

debeo – debel veseo – vesel

gol – gol topao – tepol

cio – cel kiseo – kisel

- u jednini muškoga roda glagolskih pridjeva radnih:

čuo – ču vratio – vrnu

prolazio – pasiva orao – ora

mislio – misle pio – pi

bio – bi plakao – plaka

držao – drža volio – vole

hodao – hode sjedio – side

gorio – gore htio – ote

želio – žele imao – ime

darovao – darova kupio – kupi

znao – zna tukao – toko.

2. Zamjena /a/ > /e/ u korijenskom morfemu riječi kresti i resti

On će opet krasti kao i prije. On će krast koti i prvo.
On je ukrao. On je ukra.
Ona je ukrala. Ona je ukrala.
Trava će brzo narasti. To će brzo narast.
Počeo je rasti. Poče je rast.
Dijete raste. Dite raste.
On/ona/ono je naraslo. Narasa, narasla, naraslo.
Prsti su srasli. Prsti su srasli.
Rana je zarasla. Rana je zacelela.
Vrabac cvrkuće. Pinkuz kanta.

3. Upitna i odnosna zamjenica u značenju „koji“

Koji je danas dan? Ki je donos dan?
Koja je to ženska? Ka je to ženska?
Koga nema doma? Koga ni doma?
Kojega je to dana? Ki je to dan?
Kojemu dječaku ideš? Komu fantinu reš?
S kojim se sapunom pereš? S kin se sapunon pereš?
Neka plati onaj koji je popio. Neka plati onajsti ki je popi.
To je djevojka o kojoj ti pričam. To je divojka za ku/kujstu ti ganan.

4. Prezent s okrnjenom i neokrnjenom osnovom * gręd-/gr-

Ja idem na njivu. Ja ren va poje.
Ti ideš na njivu. Ti reš va poje.
On ide na njivu. On re va poje.
Mi idemo na njivu. Mi remo va poje.
Vi idete na njivu. Vi reste va poje.
Oni idu na njivu. Oni redu va poje.

5. Oblici osnove praslavenskoga glagola *idti s konsonantskom skupinom /-jt/, i prezentske s konsonantskom skupinom /-jd/

c) Infinitiv:

doći – prit obići – obać

naći – nać proći – pasat

izići – zić ući – uć

poći – poć.

d) Prezent:

dođe – pride obiđe – obajde nađe – najde

prođe – pasa iziđe – zijde, uđe – unijde

pođe – parti pobjegne – pobigne.

6. Odraz praslavenske skupine /*vьs-/ u osnovi neodređene zamjenice kao vas i sv-

Vidim vas. Vidin vas.

Svi su ovdje. Svi su ovdi.

Svatko voli sunce. Soki voli sonce.

Svaki dan pada kiša. Soki dan pada dož.

Svejedno mi je. Sejeno mi je.

Svoj teret nosim sam. Svoje brime nosin san.

Svu noć sam bdio. Svu noć son bdi.

Svega mi je dosta. Svega mi je dosta.

Svemu se veseli. Sočemu/sočen se veseli.

Sa svima je dobar. Zo svimi je dobor.

Od svih se boji. Od svih se boji.

Sve žene su lijepe. Sve ženi su lipe.

Sva se djeca igraju. Svi se dica igraju.

7. Oblik osnove s otvrdlom /-j/ protezom u prilogu jopet

Želim vas opet vidjeti. Želin vas opet vit.

Opet nisi jeo. Opet nisi ja.

8. Oblici osnova pokaznih zamjenica bez sekundarnog naveska

Taj je stol susjedov. Ta sol je od suseda.
Ovaj vol je lijep. Ova vol je lip.
Onaj vrt nije naš. Ona vrt ni naš.

9. Oblici prezentske osnove praslavenskoga glagola *mogti s rotacizmom

Ja mogu skakati. Ja moren skakat.
Ti možeš pjevati. Ti mores kantat.
On može sijati. On more set.
Mi možemo plesati. Mi moremo toncat.
Vi možete jesti. Vi morete jis.
Oni mogu putovati. Uni moru putovat.
Pomogni mi. Pomori mi.
Oni mi uvijek pomognu. Oni mi vavik pomoru.

10. Oblici osnove s analoški palataliziranim finalnim velarom

Reci glasno. Reci naglas.
Recite glasno. Recite naglas.
Ispeci mi jednu kobasicu. Sfrigaj mi jenu kobasicu.
Posijeci šumu. Posiči drmun.

11. Izostajanje sibilarizacije

Svjedoci su te vidjeli. Svedoki su te videli.
To su vrazi. To su vragi.
Orasi su zdravi. Orihi su zdravi.
Narasli su kozi rozi. Kozi su narasli rogi.
Na ruci mu je sat. Na ruki mu je ura.
Na nozi su mu papuče. Na nogi su mu kopice.

12. Oblici osnova nekih riječi s reduciranim početnim vokalom

Uzimam iz ormara. Ziman zo bikabita.
Nositi iz kuće. Nosit z kuće.
Vino iz konobe. Vino z konobi.
Dolaziti iz Pule. Prit s Poli.
Veslati s veslom. Veslat z veslon.
Mladić sa šeširom. Mladić s klobukon.
Sjekao je s kosirom. Siko je s kosiron.
Suza iz oka. Suza z oka.
Gnoj iz rane. Gnjoj z rani.
Školjka iz mora. Čančara z mora.
Radost iz vina. Veselje z vina.
Tuga iz njega izlazi. Tuga ž njega re von.
Bježi mi konac iz igle. Biži mi konac z igli.
Izgubio sam novac. Zgubi son šoldi.
Iskopao sam krumpir. Zikopa son kumpir.
Palo je ispod stola. Palo je spod stola.
Iznad krova je ptica. Zgora krova je tić.
Ispunio sam obećanje. Spone son čo son obeća.
Bila sam između dvije vatre. Bila son mej dva ognja.
Izmlatio je magarca. Natoko je osla.
Ispraznio mi je džepove. Sprazni mi je žepi.
Izlomio je kruh. Zlome je kruh.

13. Oblik glagolskoga pridjeva radnoga *idti

On je išao po vodu. On je šo po vodu.
Marija je išla kući. Marija je šla doma.
Dijete je išlo s nama. Dite je šlo s nami.

14. Gpl. osobne zamjenice oni : hi < ih

Nema ih kod kuće. Ni jih doma.
Nećemo ih vidjeti. Nećemo jih vit.

15. Zanijekani oblici prezenta glagola „imati : nimam, ni i glagola „biti“ – nis.

Nemam, nemaš, nema, nemamo, nemate, nemaju vremena.
Niman, nimaš, nima, nimamo, nimate, nimaju vrimena.

16. Slabljenje napetosti u finalnoj zoni sloga.

Nema te nigdje. Ni te nigdire.
Naći ćeš jabuku. Naj ćeš jaboko.
On ima dvadeset godina. On ima dvajset let.
Ona ima trideset ovaca. Ona ima trejset ovac.
Ivan ima petnaest godina. Ivan ima petnajst let.

17. Posvojna zamjenica ž.r. njeje, njejega

Nema njezinoga muža. Ni nje muža.
Ovo je njezino. Ovo je nje.
Ovo je njezin muž. Ovo je nje muž.
Ovo je njezina marama. Ovo je nje facol.

TRANSKRIPCIJA GOVORA

OBAVJESNICA: Dinka Justinić, rođena 1934. godine
DATUM ISTRAŽIVANJA: 5. kolovoza 2014.

Pravite mi, kako ste hodeli školu?

… a Čìžićе su hodèli na Sužân i Klānìce su hodèli i Tribùje i Svêti Ivân to je svè hodèlo Grâd, a Župànje su hodèli Pòje i zo Žestîlca. Onò vrîme kada son jâ bilà, a su bili su, bîli, aš su bîle trî sestrì, pòsle ih je bilo pêt… hodèli su od Žestîlca ondràt.
…Bīlò je dopôdne i zapôdne. Menì je bî meštôr Musorîni i meštôr Vlàh, òno lèto dân ma nànka nîsmo, Talijâne. Kadà je bî ràt ondràt smo u Žêlki Piturìce u nôni škôli bîli. Kî je otê hodît je hodê, ki nî nî. Nîsu bîli svì, nîsu hodèli. Za vrîme ràta nìsu hodèli svì škôlu, a imèli smo tàmo zâd dòma, tàmo kaj je butîga na Gostìnjci.

A ki se dalje školoval?
Žênska nî šlà nânka jenà, a muškî su šlì, ma nî ako je sàmo Jèlica Mìšćica onà je bîla šlà škôlu i tò su bîli starije… i Štêfica Škrivânova od Àlenki màt, a drùgo nî nìjedōn, nî bî nànka jedôn. A dòhtori je bîlo, inžinjêri čùda, muškîh je bilo čùda. Od trējsête do trejšêste, ma skòro svàki muškî je bî va škôli.

Koliko je ta škola tràjala?
Ìsto je bilo četìre lèta su bîli v Rīkì.
… ma kako bi reklà, mî nīsmò, nīsù svì bîli. Kî je otê jê, a kî nî nî. So štàfetun to smò môrali, kàda se Tìtu nosìla, ali…

Onda niš, ča ste nakon škole?
Nîš, dòma bîli, koti i sodà. S màterūn i so bràćūn.

S kolko let ste se ženili?
Dvajščetìre.
Ondràt je kumpâr môra svè znàt, svè je môra vòdit i nî bîlo prìgovora da je nikî sa strane hodê čà izvànredno kàkovu komêdiju dèlat, vàje je bî kako bi reklà, opomênjen. I vòdī je kôti pòp crìki mìsu, tako je ôn vòdī cêli pîr. Sve je bîlo njegòvo i stàriji i, mìslīn rèć i ròditeji su môrali

poslûšat i mlâdi i pirovjàni, svè. Od strane mlâde je vîše zapovēdâ, ôn je bî glavnìji nègo od nevestȉća rècimo.

Kako je to izgledao? Sopele su bile?

Sopèli kî je imê je isto imê armòniku, jer ni bîlo harmònīk. Bîlo je i jenò i drùgō, nâš ìsto. Aš smò i mi, ovâj, kada smo se ženìli isto smo imèli armòniku i sopèli. I bîlo je i prê, i prê menè ìsto. A jûdi su imèli i sàmo armòniku. Môj brât nî imê, ako ne samo armòniku. Ovîsi kòliko je bîlo pîra, ako je bî mònji pîr, ondrât su nâjviše imèli armòniku, ako je bî vèći pîr ondrât su imèli i jenò i drùgo. I hodèlo je kako rê i sadà, sljèdovanje hrâna, ali je kumpâr hòdē rèć sàda mòrete, ako je onò za vrîme vičère bi se bîlo isto toncîvalo i gòvori držàlo, jâko su ondrât gòvori držàli osòbito kumpâri su môrali i ako je bî nìki vèći kàko bi reklà pòzvān, dâ je vàni bî ondrât bi i ôn rekò kakovo gòd… i, bez nevèsticu ukràst, toga nî bîlo, toga nî bîlo. Nevèsticu ukràst se je môralo i onò njôj, iskât ju su mòrali i ako su ju otèli pustìt ju slòbodno, dobrò, ako ne môra je platìt kumpâr. A kàda su njôj prekrižìli kàda je hodèla crikì, ondrât su môrali, ma nî se dàvalo tòliko šôldi, nâjviše se dâlo pìt vīnò i pregovârali su.

A to je od rana jutra krenulo?

Ne ne, čò ja znân prì menì nî bilò, ràno se je hodèlo, ako si môra pôć recìmo z Grâda, ondrât si vèć… to je môralo bìt o pōdnè nâš, da pârti z Grâda dòkla prîde na Gostìnjoc i trî putì mantinjâdu se je soplò dòkla prîde nevèstica vôn i dòkla se spràviš, vàvikī je bīvàlo nâjviše òkolo trìh ûr, ovîsi kakov štajûn je bî. Ako je bî zîmski je ònda je bîlo ràanije, ako je bîlo lèto òndra je bîlo kòšnije. Kakòvo vrîme, kako bîn reklà.

Osim čo su krali nevesticu, jesu delali još kakove gluposti?

Ma ne. Òsīn to čò su, bi jû bîli zêli i to se je znàlo po dvâ trî pûti ju zêt. Da i onò prìje, ali za vrîme, iza veće kada prîdeš vôn zo crīkvè je to bîlo. Nâjprije je bî tònōc, onò pasât òkolo plàce tònoc i ondrât bi bîli pôlka nevestìć i nevèstica, ondrât so ròditeljima i ondrât iza tòga već bi bîli. I ondrât bi bîli prišlì po stâru obočenì, tamo prije nego bi bîli šlì na vičèru recìmo i s pogačûn, ali obavezno bi bîli stâri prišlì. Kàda smo se mi je Mìkić Tûrčić, ôn je bî kàko slàb, a Osìpić Bârović ôn je bî dòhtōr i prneslì su na čeverîh i tako… verûgi su stàvili mu va odjêlo i ondrât su crjêva stavjalì vôn, kumêdije su dèlali ja ma ne smîn rèć… smîhi, smîhi čogòd su moglì smišnìje načīnìt.

To su samo muški delali ili su i ženske znale bit…?

Bîli su i žênske, ali nâjviše su muškî, nâjviše su muškî. Va dômīh se je nâjviše, va dômih dòkla nî bîlo su dòma… tř i nâša Dràgica od Šîla, onî su hîtili parêd dôli, spojîli dvije sòbe i hodnik i ondràt jâ ne znân kòliko jîh je bilò, jer jâ još ondrà nîs bilà Pòji kòliko jih je bilò na pirù. Tàko znân da su i Knêzić i onî su hîtili isto parêd i čekâj još nìgdi Pòji, za njîh son sìgura i u Knêzića… jâ parân ako su imèli vèće prostòrije, ako su bîli kumpâri ondràt bi bîli u kumpâri načinìli pîr, nīsî môra ga dòma. Va čijoj gòd kùći, ako je bîla vèća, a da se rōgòt.

A tonoc je bi?

Kàko i sadà. I va nòšnjāh su hodèli kako idu i sadà nîki, kî vòli da njîn būdù.

A nisu se va nošnjah ženili?

Ne.

… vîš, mojà màt i otòc, ôv kolèt imân jâ. Marîni ga stàvimo, ma nìgda ši nìgda ne. Govorîn dòkla ne bûdeš vèća, škòda je da se raskîda kàda je ôn stâr, a od Mârti màt mi ga je dešvàla, aš onà ga je nosîvala va nòšnji, ondràt ga je šlà opràt, stàvila je drùgū kordèlicu ondř ga je opràla, pa je ìspā rôzasti, nìkad više ćà.

… dešvà se znàš zâč? Jâ vìdīn, màlo dicà nîsu kòti smo nîgda mî smo to čuvàli i gjèdali, a donòska… ne samo nòšnju, i jìgračke i svè… ne bacilâju… imâ se, al ne znà se dòkla će se imìt, a na drùgu bându, ne znân môrda je i bòje takò, nègo kàko smo mî.

Mî, jâ recìmo, jâ son imèla mî nīsmò bîli va òskudici, nî od hrâni nî od ròbi, jer su bîli trî strîci Mèrikāh i nân je vàje iza ràta, va ràtu je otòc dèlā va Košjûni u frâtar, imèli smo. Od Ìvića Tûrčića otòc i môj otòc su tàmo dèlali, onî su zidàli i poprâvjali crīkvù i onò se čà je i ondràt mî smo imèli, fratrî su imèli i ùla i žîta recìmo, ali mî smo imèli, ròbu smo još prodàvali nâjviše v Rēsìku, aš nân je z Mèrīk prihajàlo i tetà Marìja, recìmo Dùšica onà je imèla malo mònje, jer njîh je bilò sedôn, a mî smo bîli samo trî. Ondràt sedôn i trî ne mòru jenâko žīvìt, nikakôre. A se jenâko je prihajàlo i Ìvici Fùgošiću i nân, e. Tàko da ja nîs bilà, mìslin rèć, va òskudici od ròbi. Nâjprve nâjlonki, nâjprve ògrlice čò su pòčeli bîli, pedesêt i šêste smo jâ i Dùšica dobilî. A još ih ondràt nî bîlo. Konplêt nàušnice i nàrukvice i ògrlicu, to je sve nàša Àna pòkla razdřmala, moglà îh je i donòska imìt za ùspomenu. Nèka nòsi, dicà tàko ti je vàvikī bîlo pòk i donòska. Kûpīš njôj pakètić gumîc, vrâga ako su jôj trî dâni… nîgda zìnome jenù, nîgda dvî i više îh nî, više îh je po dvorù i va smetù.

… nî bilò kràji, nî se gjèdalo, čò će t i donòska pîr, ne znâš prîdu najìst se, ali sàmo da su na računì, ma nànka ni jìst… a drugdà to je bîlo kako da si na žurnâdi. Nî se prestàlo ni kantàt, ni

toncât ni… jâko, jâko se je do togà držàlo. I mlâdi i stâri i dicà, svì, svì su znàli, svì. Jâ, Mîla je trējsetôsmo, Pàvačić trējšêsto, ja trējsčetŕto mi smo u njîh, njegòva màt je znàla i od Mârti màt onì su znàli kāntât i tarânkat i svè, ma nî bîlo dâna da nismò mi u njîh, àš lušijêru smo zvâli pod balatûrun je bîla kùhinja vèla tōtù se sàmo kuhàlo za prašcà i rakìja, konòba, mi smo tōtù tonciv àli i pôlku i mažûrku i tònoc i cêlo selò zbog dicè, a barên mi ondì kî smo bîli. Dvâ su bîli Trûbići, Mîla onì su bîli dvâ, mi smo bili dvâ, Tûrčići Ìvić i Osìpić, dvâ oni drùgī Tûrčići Osìpić i Ìvić dvâ, Fùgošić Ìvić i Osìpić dvâ, to su sàmo Osìpić i Ìvić b îli, pa si îh môra zvàt po nâdimku.

Kako je Vaš nadimak?

Menè nikakôre, bràta mi zovù Osìpić Dînkin, àš je Osìpić bîlo čùda, mìslin rèć ondràt na blizù i ònda Osìpića Bârovića, njegà su zvâli Osìpić Bârović, nàšega su zvâli Osìpić D înkin, a od Ìvice ocà su zvali Osìpić Ròkov, bràta su mu zvâli Ìvić Osìpa Ròkova još i Osìpa Ròkova.

Kako ste onda Vi dobili ime Dinka, ča Vi niste rojeni na Luciju?

Jâ san ròđena na Lucìju i otèli su màt, ali tetà ni dālà, da onà kad je šlà pŕvi p ût Vŕbnik sò čŕìšnjān i da je prišlà jenà žênska i da se je zvalà Dînka i da nèka bûde Dînka i ondràt je i Grâdi pòkla jenà Dînka prišlà. Nî nânka jenè Lucìje va mojè vrîme bîlo nî, ni starìje ni mlàje, jâ ne znân ako je kâ.

A Martine je? U Vaše doba?

Ma je ma Mârta je, Mârta je Martìna nî.

A pir, to je trajalo do kasno ili?

Do danà, redôn tùruru tùruru, i tarànkali bi bilì.

I to je samo tonoc na placi i polka i mazurka?

Ne ne ne, samo pôlka i mažûrka, ali nî kòti sadà pôl ùre durà i môraš čèkat dvî ùre dòkla pòšne kàko bî rekò nìki, recìmo sadà čò mùzika sòpē. Ondràt bi bîli sôplî pôlku i pasàlo bi bîla jednà tûra, bi bîli pîli i pjèvali mladìći al divôjki va onìh stârih kî bi bîli pòšneli ondràt bi bîli drugî odgovârali po pâr pjèsmi i ondràt òpēta. Ali vā tò bî bîla i armònika sōplà. Kàko bîn reklà, čò će kada prîdu na plàcu umèsto da trîput okrenù pasàt so nevèsticun, pasà i onà i nevèstić i kumpâri àš môraju, onîh drùgih više nî… i mî smo se slìkali i sve, ali kàko bîn reklà, jâ imân prîko sedondesêt, ako nî i više pôzi, ali ni to tràjalo da si se môra.

Fotograf Vas je ovdi slika?

Menè je kunjâdo, nàs je, a pòtla slìkat glàvno smo šlÌ v Rīkù. Nìki je hodè na Crikvènicu, Marîca je bilà i bràt mi je bî. Mîku je bilà sestrà, menÌ je brât bî v RīkÌ i ondràt smo v Rīkù hodèli. Ali nâjviše se šlò na fatapòštu, drùge ali trèće kàda si se vèć spràvī, slÌkat.

Čò, pa tî smo crikÌ mi slikàni, nîsmo zvonà. Mî smo i zvonà i nutrÌ i po pûtu i pred vrâtī.

A ni bilo ono poć na matični?

Aj smo bili.

A isti dan ili tek neki drugi?

Kàko je kî mògo. Mîka nî bîlo dòma ôn je dèla v Rīkî ondràt smò na sobòtu bîli, Štèfica Škrivânova je bîla i otòc su njôj bilÌ, kàda smo mi bilÌ.

A to niste uzimali prijatelje za kumpare?

Kî je kòga vòlē, nisÌ môra zêt ni bràta ni sestrù. Nâjviše se je gjèdalo kî zna vòdit pîr, a Mîko Čmârić je bî pŕvi, a Ròčić je bî drùgi.

A pokloni to se znalo točno ki ča kupuje ili?

Ma nî, kî je prnesò čâ, nisù nosÌli sadà kàko bîn reklà. MenÌ su kumpâri dâli, e tu gôri tu zdèlu, a evò je môj brât dòbī od kumpâri. Tâ servîs je môj brât, a òv servÌs son jâ. To su zàjeno kumpâri kupÌli i òv zo ŠÌla je tôrtu da je bî brôd njegòv, bàš čò su onÌ imèli bârku, a od Ròčića ôn je bî građevÌnski inženjêr ôn je kùću. Te su tôrti bilÌ evakò ÌsTo vèle. I nî bîlo nījenôga da nî prnesò tôrtu. MuškÎ su prnašàli vīnò imèlo se je vèli moštêl i sve vīnò se je va jedôn moštêl stavjàlo i ondràt se je nosÌlo va koblàčāh òkolo, a so bukalètūn, evàmo hôj àš jâ ju ne rên dosegât. To je bukalèta môje mamÌce i onà mi ju je dalà kàda smo se ženÌli, prneslà ju je zo SòlīnÌ i dalà za pîr tu bukalètu. Evò su Ìsto, od mojè mamÌce kolejàni, bukalète od mamÌce zo SòlīnÌ, a evù škûru je onà kūpÌla va KrâsnonÌ kàda je bilà divôjka. VÎš evò, evù zdèlicu mi je dalà od PàvačićaÌ sestrà i jenù bukalèticu ma onà mi se bilà razbÌla.

Jâ imân čûda od starîni, ali čûda je nàša mamÌca je dalà čûda u KòšjūnÌ. Onà je imèla svu od postolà do vŕh glavÌ peružîni i nàušnice sve je imèla i sve je dâla KòšjūnÌ frâtron, jâ govorîn, ne imÌt dòma za ùspomenu. A čò mòreš. I kotîgu i nî bî òbični kamižòt nego ôn prâvi debèli na onè rôžice. ŠirÒki i ùski jer su morÀli bÌt dvâ.

I koral?

Peružîn. Korâl je jenò, a peružîn drùgo.

A ča je peružin?

Korâl je obìčni, recìmo čò i sadà st àviš bêli kàko bîn reklà. A peružîn, ôn ti je bî evakòvi vèle i ôn ti je bî stoklèno, bôja.

A Vi nemate takov?

To ti je mamìca dalà, zato son jâ jadnà. E i nàušnice su bîli tako i imèli su nàušnicu.

Je to malo plavkasto?

To je bîlo va svìh bôjah, kàko kùglice za bôr. Ne jenobôjno nègo se to prelîvalo: i zlâtno, i plâvo, i crvèno, i žôto, i zelèno. Kàda si gjèdā vā tâ peružîn ònda se prelivà va svè bôje. Marîca mèštrica ima takòv, njê mamìce jē tò. To su màlo kî imèli, jer je bîlo jâko skûpo nâš, to se nî nânka ovdì moglò va Venêciji su to kupovàli. Kî je kàdi mògo, nàša mamìca je imèla dvî netjakìnje va Tâliji.

… sà je ovakò je ìsto lîpo, ondràt je bîlo ìsto lîpo kàko bîn reklà, i jûdi su se drûžili. Čò, donòska sàmo gjèdaš vā tò (televiziju) i va drùgo nìš, a nîgda zo crikvè prît, ma nî šô nijedôn s plàce ćà da nî ostà ćakulâjuć. Zap ôdne, jâ znân i na Gostìnjci, bìmo bîli pòli nàs i na ruzâr kàda bi bî šô na plàci, drugdà evdì, ma po dvâjset žên bi bîlo sidèlo òkolo kostànja i ćakulàlo. Donòska je sve to pasàlo.

A ki je obed kuha?

Vàvikī je bî na vrîme i obèd i famèja su bilì, ne po jenò dîte, nègo bàrēn nâjmonje trî, dvâ obavêzno. Bîlo je i po jenò, ako nî moglò više bîlo je i po jenò i nânka jenôga ìsto je bilò judì kî nîsu moglì. Kòti i sadà.

… e, i nî bilò plìna nêgo je bilò ogônj stoknùt i na komôjstrīh se je kùhalo, pòtle su bilì špàheri, mi nismò, kàda son jâ imèli smò komîn, ali smo pêć imìli i špàhēr. Àš kominì su môrali bìt za susìt mêso.

Makaruni ili su se šurlice delali?

Ne ne, ovdì ti nî šûrlīc. To se je pòčelo sadà, ali menì su i dandonòšnji bôji makarūnì nègo šûrlice.

A pravite razliku između makaruni i šurlice? Osim umatanja testo je kakovo?

Česà, šî za makarūnì? Ma istèšo môraš stavìt jâje i va makarūnì i va šûrlice ga môraš stavìt. Ali va makarûn ga ne môraš stàvit. Mi smo dèlali i bez jâja. Ako nî jâja jer ôn stvŕdne, ôn ti držî da se ne raspàdu. Morâš je vìše skùhat.

Jâ son donòska knêdli, mìslela son, nìš nîsan mìslila bi rekò nìki, bîlo je skòro jedonâjska i govorîn: „Čò ću jâ za obèd?“, mêsa imân pečenà, ali jâ bîn volèla blìti, ali vèć trî dnî zelèno jîn, mošnjìce… dvâ dnî, jedôn dân nâjprvo je bilà blìtvi, ali su dvâ za rēdòn bîli mošnjìce na salàtu i na ćušpâjz. Jâ govorîn: „Jâ ću blìtvu. Aj ne rên, jâ ću dvâ kompîra spèć“, pòk nîs speklà nègo son zrèstala. Prìdēn jâ kùću, âš son bilà zvonà, prìdēn kùću tōtù su trî kompiŕ i nîs pitàla Ànu, môrala je i onà njôj ostàt, pòk mi je prneslà pòk neka i jâ skùhān. A jâ pòtla od trìh kompîrih, ma čò ću stàvit jâje kàda tòga je evolìko. Dèvet knêdlīc mi je prišlò evakòvih. Tàko da son imèla rèstani kompîr i mêso pečenò, a knêdli jâ govorîn: „Nêće bìt za vičèru, bìt će za jùtro za desêrt.“ I za jùtro ne kùhān, jùtro je pētòk imân rìbī i kn êdli. I nîs stàvila, ìsto su se skùhali, nisù se raspàli i brže su mi se skùhali nègo s jâjen. A gùlaš, čogòd je gùšći, ali nè od mukì nego od kapùli i od mêsa. Ondràt je gùlaš, ondràt je dòbōr. A čò ću ti rèć, dàt bokunìća mêsa pekù, a evolìko vōdī òkolo njîh, kad polîješ na têstu ne ostàne nìš. Ôn môra bit gûst. I bez pêršina nêma gùlaša… i bez kapùli… i bez mêsa.

Ma koliko se onda kuha takov gulaš?

Ovìsi o mêsu. Kàda se je nàš Dârko žènī, mi smo tàmo baš ondràt va Màlinu imèli vičèru… to mêso nìkad skuhàt, ali je bîlo gùlaš da su reklì da ga nīsù skòro jàli, čogòd je starìje mêso to bòji je gùlaš, ali ga môraš čùda vrìmena dèlat. Kàko se rečè: „Ni kòkōš, stâra kòkōš dobrà jûha.“

OBAVJESNICA: Nada Simović, rođena 1962. godine
DATUM ISTRAŽIVANJA: 6. kolovoza 2014.

Svi kòreni su ovdì na Dobrînjštini.
Domîšjan se nâjviše pokôjnoga stâroga Antôna Màrina zo Župânj. Ôn ti je bî jedon jâko dòbōr čovìk. J ûdi su ga svì volèli, kigòd mi je kàda za njèga prāvjà nikad mi nî rekao gȓde besèdi, a jâ se domîšjan kàko bi bî prišò zo Župânj na oslù jīzdêć i ònda bi bî prišò kùću i ònda bi me zê kadagòd na krīlò i ònda bi mi bî tarânka. I znân jedon pût ìsto tako je bî u nàs kùći i jâ son šlà v ôn gôri na štîrnu, ònda ti je mâli ziđìć i ònda su ti bîle mâle škùjice na tôn zîdu i jâ son ti kjēčàla na tôn zîdu, moglà sân môrda imìt četȕre i pôl lèta, ne znân tòšno kolìko, jâ son ti pjùvala va tê škùjice i vàlda kako san se nagnùla previše vânka nàprid son pàla dôlika va vȓt i lîpo se domîšjan kòti sadà da san se prestràšila i udrìla na nôs i sàd mi je màlo krîv nîje jâko, ali je i priteklà je màt i prneslà me je kùću i jâ son jâko plàkala, bolèlo me je ali još son se vìše prestràšila i ôn me je zê na krīlò i nèću to nìkada zaboràvit kò da je donòska bîlo. Mâla mojà si se udrìla, ma brîžna mojà mâla, ma ne plàči, àla ne plàči ćèmo pūhàt, ćèmo pūhàt. I ònda bi me bî kadagòd na tòga oslà stàvī gôrika i ònda son i jâ na njên jîzdila, toga se domîšjan. I ònda više nìčega zâd togà, jeđìno kada je ùmr, domîšjan se da je bî sprôgod, ali samo jèdnoga detajà, na Župànjāh na onòn bòku, na dolìnjīh Župànjāh kako su nosìli škrìnju i nìš više od togà dàlje. I znân da ga je mojà pokôjna màt isto tako volèla i ònda mi je prāvjàla za njegà da je bî čovìk jâko šajìv i da bi bî prišô ònda na Hlāpù i da se vòlē na svôj račûn šàlit, a njè pokôjni brât je bî dòsta pàmetōn čovìk i znâ je dèlat bòčve i znâ je dèlat postolì bî je jâko načìtān, i ònda imê je i dòsta alâta, sòkakovoga alâta, a môj pokôjni stâri je bî dòsta siromàšon ali ne tolìko i ònda da bi bî prišô i tâ môj ùjoc kogà jâ nìs nìkad vìdela ôn da je dèlā va konòbi, ôn da bi bî prišò pòli njegà i da bi mu bî rèkō ma Osìpe môj jâ tè samo gjèdān, a ma sōkakòvoga alâta ìmāš, a jâ, govòrī, nìš ako ne jênu stâru sikȉrinu za volì ubījàt. To je ôn otê rèć kàko je ôn još siromàšniji od njegà i da nîma nìkakovoga alâta.
Ònda mì je màt pravjàla kada su prišlì pȓvi pût s ocên na Župànje, znâči ko pònici i tâstu i sadà pònica ju vàjda i nî tako dočekàla lîpo jer je otèla da se môj pokôjni otòc ožènì za nìku drùgu žênsku kù nî vòlil, a to sadà nî vâžno ni bìtno, a tâ stâri môj Antôn Mârin su ga zvâli, Mâre mu je bilà màt, dòkli su onì se ganàli za stolôn, ôn ti je trì pûti da njôj je rèkō: „Ma hòdi njôj zêt onâ pȓsten. “ „Ma mòč màlo Antône“, i ònda onî se òpet gânaju, gânaju, „Si njôj šlà onâ pȓsten zêt“ i ònda na trèći pût se je stalà i tâ pȓsten jôj je dalà. Àš su imèli dvà prstenà i tê pȓsteni nīsù dòbili hćère, jer tâ môj pokôjni stâri je imê dvà sîna i dvî hćère, nego nevèstan su dālì i ònda jôj je pònica dalà pȓsten. I ondà je màt pravjàla, već kàda je ta pònica njôj umrlà,

jer da je bilà dòsta slàba i umrlà je, môrda je imèla, ne znân kòliko je mògla imìt šezdêset lêt ne znân kòliko, jâ ju ne pàmetin uòpće, i ònda je ôn ostâ sân so sinòn i s nevèstun drùgon i ònda bi bî opet prišò na tôn tovàru jīzdêć, od jenôga do drùgoga bi bî hòdē, jedanpùt bi bî kod mojè màtere i ocà, drùgi pût kod drùge hćère na Sòlināh i ònda onà bi mu bîla čogòd skùhala i ònda ôn je vàvīki imê kako pònavār ne blīzù stolà sèst, àš onà je imèla tavajôn na stolù, a ôn bi se bî dàva na nàzād, a ònda bi mu bîlo sve kàpalo na pòd. Onà mu govorì: „Antône, ma dâjte se nàprīd“ „Ma nē, nē, àš bîn ti bulâl“, govorì, „tavajôn bî ti bulâl“ i ònda je na pòd bi bîla mu je hrâna pàdala. I ònda bi, imê je vàviki mustàće, a već je bî stàr, ònda je môrda imê osondèsēt lêt, čà jâ znân kòliko, i ònda onà mu bi mu je otèla da će mu skràtit mustàće i onà mu govorì: „Ja ću vân màlo pòstrić te mustàće.“. „Mòreš“, govorì „ali ne previše, nego màlo“ „Ma čò će vân te mustàće ću vân vìše samo vân pâče“ „Ne, va soldatìji se je pitàlo kòmu će se mustàće pustìt“. Tàko ti je to bilò.

Và škôlu son tì pârtila jâ ne znân kòje je to lèto bîlo, nèma ni vèze ko lèto je bîlo, ali se domîšljan detâja jènoga kad smo prišlì tàmo da son bîla prestràšena kako da rên jâ ne znân kàmo Mèriki, a ne va škôlu. I sidèla son, Zdràvko Škrabònja se je zvâ, i sadà je žîv i dobrì smo vàvikī ostàli, i ôn je bî isto dòsta mīrôn, va drùgoj klûpi i môrali smo nacrtat môre, sônce, brda i tako dalje… i jâ znân da jâ san imèla vàlda ne sve bôje, ali znân da je bîla mâla škàtulica i znân da je bîla, čovjèna je bîla sìgurno, zelèna je bîla, črna, plâva, ali kada je sônce rabìlo pobôjat jâ nîs imèla čîn. I sadà menè je bîlo srân, jâ gjèdān evakòv très va njegà, va tôga Zdràvka i vìdīn ôn bôja sônce, ali jâ nìš ne govorîn, òpet son ga jâ pogjèdala i ôn se okrēnù i nìš nî rekò menì ni jâ njèmu, nego mi je dâ tu bôju i jâ son pobôjala sônce i bîlo je žôto. Toga se domîšjan jâko dobrò. A drùgo tîh detâlji od škôli baš jâko, jâko màlo. A ònda, môren ti rèć kàko smo hodèli va škôlu, do četrtoga râzreda su hodèli jutrôn, a od četrtoga zapōdnè. Ja son hodèla vàvikī sāmà, jer nî bîlo nijednôga do četrtoga râzreda. I ònda san ti hodèla ovûda prìko Tèple, Tèpla ti je tàmo kadì ti je otòc prîje dèlā, tàmo je stolarìja, nâči samo drugîn pūtèn tàmo Grâd i tuda vàvikī samà. I ònda nàzad od škôli òpet ili pò tôn istôn pūtù ili bi se bîli kadagòd vrnùli prìko Svètoga Vìda, ali to mìslin da nî bî prvi râzred, môrda drùgi, trèći ako ne i… ali trèći će već bìt. I ònda smo hodèli prèko Svètoga Vìda so Ìvicōn Tûrčićem, Ìvica Tûrčić to ti je od Àne, onà je s tòbun hodèla škôlu, otòc. I s nàmi ti je hodèla mèštrica, onà je bīvàla Svèton Vìdi Marìja Martinàšević tàmo je bīlà, imèla je kùću na fìtu je bîla, a ja son imèla tàko odgòjena sam bîla, pònavār od svìh, i sadà, ja ne znân kako je to bîlo, nâči to je vèć bîlo zapōdnè i dôli su bîli zâhodi, ali vàjda se menì šćàlo, ali nî smèla nânka

pītàt mèštricu da neka me pùsti, nego son jâ mìslila da ću pòtla kada sât zavȓši ću se pôć pòščat i rêmo dòma. I kako je škôla fìnila, onì su zâhodi zakjučîvali i zakjučàli su zâhodi i mî smo pârtili prìko Svètoga Vìda i rêmo hòdeć, i rêmo mi hòdeć i prišlî smo na prâh, i màlo nàprīd ondî na Ogrênі i menì se ščî sve vìše i čò ću jâ sadà. I sadà da nî bîlo mèštrice s nàmi jâ bîn bîla šlà ondî prìko va drmûn, ali menè je srân rèć da se menì ščî, ne, ma kako ću rèć nikakôre. I jâ tȓpīn, tȓpīn, tȓpīn i lîpo po màlo, po màlo pòščin se jâ va gàće i hulahòpke lîpo. Sve su mi evakò bîle mokrîn nòge zâda i nàprīd, a Ìvica Tûrčić, ôn je bî otvòren kako čò je i sadà, i kad smo vèć prišlî tàmo blîzu Svètoga Vìda ôn me pītà: „Čò tì je tô?“, a jâ mu govorîn: „Na špîni son se pòlela, aš son pīlà vòdu“ i to ti je tako bîlo.

I ònda isto škôlu hòdēć prìko Tèple bîn bilà kuntràla dvî žênske, stâre. To su bîli dvî žênske stâre jednà i drùga sâmi su živèli bez mužî, jer su njîn umrlî. Jèna tì je bîla vàvikī tûžna i vàlda ne znân, onako dèpresivna, ali jâ bîn ìsto bîla vàvīk šlà k jenôj i ko drugôj, ne čùda pûti, ma bîn se bilà šlà kadagòd jāvìt jer màt mi je vàvik govorèla: „Môraš bit dobrà, svìh môraš pozdrāvjàt“ i ònda ovâ jèna vàviki se tûžila, plàkala, a ovâ drùga je bîla vèsela Marìja se je zvâla tâ, Marìja s Tèple, a imèla je, ne znân je njôj to bî sîn ili brât va Tâliji. I onà mi govorì jedôn dân: „Znàš čò, kada bûdeš se vràćala zō škòli pàsaj ovûda i jâ ću tì dât jènu pùpu.“ I jâ mìslin čò će onà menì dât. Kàkova je to pùpa, ni čò je to pùpa jâ ne znân čò je. I sadà rên jâ škôlu i mìslin jâ cêlo vrîme čò će mi dât i vrâćemo se nàzād i jâ rên k njôj: „Dòbār dân“ „Dòbār dân čò je?“ i „Ćëš bonbône?“ ili jâ ne znân čò mi je već nudìla, ja san zêla môrda jenù, dvî i onà mi je dâla pùpu i jâ gjèdan, bêba, lîpo to mi je bîla pȓva bêba. Lîpo je bîla, ni bîla jâko velìka, čȓne vlâsi je imèla dôge, evakò na frânži i jènu čovjènu vèštu i jâ son bîla tòliko vèsela s tôn bêbūn da tì jâ ne môren pràvit, a sadà ìmaju bârbike i môrda pedesêt bêbi, a ne igràju se š njìmi. Àš mî smo dòma s bràtūn imèli pâr igràčak, ali to su bîli sve od plàstike. Imèli smo jenôga mornarà plàstičnoga, petehà i jènu crvenkàpicu i ònda bîmo imèli stolîć na kôn smo sidèli, ònda bìmo ga bîli okrenùli nòpāk i ònda su onì tōtù ležàli. I ònda son dòbila tu pùpu, ònda smo se i š njûn igràli, ali jû je brât môj bîl ostrìgo. Lîpo vlâsi njôj je skrātì kòliko je rabìlo. Tako ti je to bîlo s tûn pùpon.

E dobro sad màlo od škôli, čësa se domîšjan. Mèštrica Rùžica, ònа mi je bîla mèštrica, ali màlo mi je bîla prestròga. Znân da nân je jedonpùt bîla dalà nìku pjèsmu neka napîšemo i jâ son to napîsala, ali smo, òbično kada smo nèč pisàli, morâli i cȓtali, ali reklà je da nìš ne nacȓtamo i jâ son pòli te pjèsme nìč nacȓtala i onà kada nân je to pregdjedâvala zàdaću, mi je prekrižìla cêlu strànicu, vàjda je bîla jâdna ne znân čò njôj je bilò da ju je… strànica se je rasparàla, napisàla mi je jedînicu i ozdolà je još jenà cȓta ostàla. I tako… gòtovo, i onda òpet

son se jâ prestrâšila i tûžna son jâko bîla rȁdi togȁ i ònda je mȁt šlȁ k njôj i ònda jôj je reklȁ nèka: „Ne takò, da ni bîlo u rêdu čò son jâ nacȓtala, ali nèka ne bûde tȁko strògа“ i onȁ je reklȁ da nêćе vìše i ònda je pòtla bîlo sve u redu, bîla je jâko strògа. Ònda se domîšjan mèštra Komadȉni, ôn je dȉžā nân hȓvatski tōtù son jâ vàvikī dobrȁ bîla, ȁš son vòlela hȓvatski, matemȁtiku ne, ni dan donòs ju ne vòlīn. Ôn ti je bî onȁko mȁlo òsjećajan čovȉk dòsta i ònda ako nȉki ne bi znâ ôn bi bî, slȁbo bi mu bîlo prišlò ôn bi se bî ulovî za ponêštru i ònda bi se bî ulovî za sȓce i ònda bi: „Pa joj, pa kako to ne znaš, pa to je òsnovna stvâr“ i ònda bi bî poslȁ nȉkoga da rê po žmûj vodȉ ko Zòri, jâ neznân je bîlo škôli vodȉ ili ne, ali pò vodù neka ide.

E mèštra Cȓnčića njega se isto domîšjan, ôn je bî isto jâko dòbōr čovȉk, ôn nân je matemȁtiku prēdavȁ ali ôn bi ti bî vàvikī mȁlo zakosnè ȁš je bî lôvac, jâko čùda je imê pòznatih, ònda je ondȉ bîla oštarȉja blîzu vȁje Zòra, ònda bi bî vàvikī s nȉkīn ili pòpī pîće ili… to mû je bîla nâvika, ali dòbōr, jâ ga pàmetīn i dân donòs. I ònda mȁt mi je još za njegȁ pravjȁla kako je ôn prâvja za nȉkoga čovȉka, a to je ustvâri bî ôn da je bî jedôn čovȉk ki nî mògo pred oštarȉju pasȁt, sòki pût kad bi bî pasȁ môra pôć nûtor i popȉt gemȉšt, žmûj vīnȁ, bevându… bîlo ča i ònda da se je zainâti i da je rèko nêću vìše, jedôn pût ću pasȁt i nèću pôć va oštarȉju. I da je hòdē hòdē i da je pasâ pred oštarȉju i kada je pasâ jèno pedes êt mètar govorȉ: „Jùnak son, jùnak son prâvi. Za nâgradu sad rên popȉt žmûj vīnȁ.“ I okrēnù se nàzād va oštarȉju i pòpī žmûj vīnȁ i to je bî ôn.

I ònda kada si šô škôlu ili si gâna po domâći ili hȓvatski, nâči ne knjȉževno nego hȓvatski. I sadȁ, hȓvatski ti je bîlo Žêljko Fȁtović i ôn je ne znân čò je napràvī nèšto tòmu mèštru Cȓnčiću, vàjda nȉč ni znâ. Ôn njemù govorȉ: „Seljàčino jèna“, a ôn govorȉ: „A òtkoga se Vi grâda?“, a onȉ su isto od selȁ i jedôn i drùgī. I ònda ta Žêljko kako je hòdē isto od Hlàpe Grâd škôlu vȉdē ti je pantigàna ti je bîla na pôl pûti, mȉš ni bîl nego pantigâna i to vèli vèli mȉš… i sȁd je ôn prišò škôlu i mèštrici govorȉ: „Znâte u jèdnoj lîjehi vȉdio sam vèlikoga mjêša“ i ònda abeceda je bîla, vȉše ne znân ki je môra abecedu a – àuto, b – bûbanj… i kako je hodȅlo po redu, ali je mèštrica ga je stȁla i govorȉ: „Ajmo, abeceda.“ i pòčne a – àuto, b – bûbanj, c – cȉpela, č mȉsli, mȉsli, „batȉć“ govorȉ i to ti je tako bîlo.

I dòkli son hodèla škôlu sòku nedȉju smo hodèli i na vèlu mȁšu Grâd i to hòdēć. I jâ sad mȁlo mȉslin kako smo mi imèli vrȉmena? Jer mi sad idemo s àutōn i prîden zàdnji čās i zakòsnin, a ònda hòdeć do Gradȁ nàzad i sve je bîlo na vrîme. Hòdēć Grâd i ònda bimo se bîli probȕli u Marice Dòlovarice, znâči svȉ mi Vônjskari jâ ih donòska tako…, onȉ nàs môrda zovù Vônjskari ili ne zovù, ali ja tako rečên jer je to nôrmalno tako bîlo da onȉ su Gradâri i sad rečên to je Grâd, môj kaštêl, jâ ga vòlin onakòvi kākòvi su, su mȁlo su òholi, ali svȉ su

Dobrînci malo òholi, ònda smo màlo i mi, koji smo od zvonà. Hòdēć Grâd va stârih postòlih i lîpo u Marîce Dòlovarice bimo se bîli preobùli i ondî bimo bîli pustùli postolî. To su dèlali svi i s Kîvni i zo Sòlīn kigòd su hodèli na màšu, za mòje vrîme. I pàmetin, da je bîlo tèplo jâko, i sadà su črčòki isto ih je čùt, ali ònda, vàjda je bîla kako smo hodèli po pūtù vèla komunâda, nisu bîli tòliko drvà velìki, to je bîlo čùt ùši su ti probîjali te črčòki. To ti je bîlo čùt za polūđît. I ònda bimo bîli z Grâda òpet šlî hòdēć dòma, obèd pripràvili i pòtla bìmo se bîli šlî igràt, ali sàd kad san to reklà već da smo se mi preobûvali… nîgda, to je màt pravjalà, a jâ ne znân môrda je to bîlo nìgdi, jâ son se šesdesetdrùge rodilà, jâ mìslin do pedesêtoga lèta, ne znân do kòga su imèli svi ti Vônjskari, nâči svî onî ki su Grâd hodèli na màšu, kùćice, onî su to zvâli. Znàš kàkov je Grâd, onà kùća sve kùća va kùći, klànca, ali onî su vâlda imèli va tîh kùćāh, nìkakōve, ne kùćicu onî su to zvâli kùćica, ali to je bîla jèna prostòrija i onî bi bîli zêli sòbun ili obèd čò će jîst jer su onî vàvikī ostàjali zâd màše na vèloj vičêrnji i ònda bi bîli, znâči, šlî Grâd va tôj kùćici se preobùli, pustîli jîst ònda bi bîli pòtla màše šlî na plàcu ili vèć čò sù, bî je i kànot sòkako je bîlo i ònda vā tû kùćicu pojîst i na vèlu vičèrnju i to je bîlo òbavēzno, bez vèle vičèrnje nêma šânse da je čovîk pasâ. Jâ ne znân da son nìkad hodèla na vèlu vičêrnju, jedîno na Sūpanju bûde vèla vičêrnja i ònda se pjèva na staroslavènski, ali sad više jâko rêtko i to, zàto jer màlo je jûdi Grâd ostàlo.

I ònda se jâ šnjûn domîšjan, jer mi nismò hodèli čuda nikamôre, nego ovûda samo po òtoku v Rīkù samo ko dòhtoru, drùgo jâ ne znân da smo kàda bilî, dòbro môrda smo šlî kada čò i kūpît, ali nâjviše ko dòhtoru. I na Crikvènicu, onà je zvala to na Gorù ne Crikvènica, a ja vèsela kada bi onà bîla reklà da rêmo na Gorù kàko da rêmo và Zâgreb ili jâ ne znân kàmo. Da rêmo na Gorù, ali onà bi se bîla jùtron ràno stàla i jâ mìslin čò sadà, čò se ovakò ràno stâje i vàje rê gôri na štîrnu i gjèda môre. I ako je bîlo màlo da je puhàlo, da je màlo vìdela da je môre nèmirno ne rê nìkamo. Jâ njôj govorîn: „Čò je tebî? Si tî nôrmalna ili čò ti je?“ nè, ako pûše vètōr onà na trajèkt ne rê, jer kada je bîla mladà vàlda su hodèli so bârkūn i ònda je napràvilo vèlo nèvrime i ònda su se tàmo na onòj lantêrni na pûnti Šîla su se skòro utopîli. I ònda se onà prestràšila, ali jâ mlâda, čò jâ njôj, nit ju razumîn, mìslin ma bezvèze čò se ne dâ. Jèdno jùtro, stàli se mi i ja vèsela rêmo mi nā Gòru, onà rê na štîrnu, môre je mîrno ne pûše vètōr nìkakov. I dobrò. I mî za Šîlo, nakrcâmo se na trajèkt i vòzīmo se vòzīmo, kad smo mi pasàli pûntu Šîla pòčelo je bîlo jùgo, bùra jâ ne znân, môre je pòčelo vājât. Onà je sidèla, onà se je stàla, i počela je drhtât su njôj pòčeli nògi kako prût, làloki su njôj se pòčeli stresât jâ ju držîn za rūkî, jûdi su prišlî samo: „Pùstite me, pùstite me.“ I tako ti je bilò od pûnti Šîla do

Crikvènice. I ònda son jôj reklà: „Jâ više s tòbūn nìkad na Crikvènicu nêću pôć.“ Čîn smo se skrcàli s trajèkta je bîlo dobrò. I za nàzad mìslin da vìše nismò šlì na trajèkt, nego nìkamo jâ mìslin va Krajèvicu i ònda prìko Vòza, jer tàmo je vàjda mònje vajà vètōr. Znân da vìše nìsmo tùda šlì, jer je onà imèla jâko strâha, vètra.

Ònda se domîšjan ocà, nâči onà je bîla strònga, ali isto son ju vòlela jer je imèla svôj stàv u živòtu o svèmu, môra se rèć onò čò je, ùvik je bîla strònga, ali ako je imèla kòmu čò rèć, vàvikī je reklà menì, bràtu, mûžu, sūsèdu bîlo kòme čò je mìslila to tì je reklà, to je tàko. Otòc, ôn ti je dèla v Rīkì, ôn ti je ròjēn četrnâjste, ònda se još nî ni dèlalo va poduzêću, nego nâjprije je dèlā na zemjî, a ònda pòtla su vàlda nìkakovu cèstu su tàmo dèlali od Crikvènice ne znâm kàmo i ònda tamo su ga bîli zêli za dèlat i bî je jâko vrīdòn i ònda su ga još pītàli, ako kòga će od drùgih kî zêt jer jûdi nîsu imèli pòsla, i ònda za kòga je ôn znâ da je vrīdòn i da vòli dèlat, ònda bi bîli tih drùgih judî zvâli. Ali kada je pòčelo, znâči pedesêt i nìkoga lèta, to je bîlo zâd ràta, ôn je šô dèlat v Rīkù i to na nàgovōr od màtere, onà je reklà: „Hòdi Antône bìt će ti bòje, vidiš jûdi su pòčeli hodìt pòk ćeš môrda i pènziju kada dobìt“ i tako. I ònda je šô v Rīkù dèlat i ònda se jâ domîšjan, nâči nî ga bilò jedonpùt na šetemânu bi prišò ili môrda na petnâjst dân tamo je dèla na bròdu. Položî je za kormilâra, ònda je bî kormilâr ònda je i kùhā na bròdu aš je vòle jâko kùhat i ôn i bràt mû pokôjni i sestrà, svi su volèli kùhat. I ònda bi bî prišò prìko sòbote i nedìje dòma. I ònda bîn bîla jâ njegà lîpo, ne znân kòliko son lêt imèla, e tōtù sadà kàdi je sprîd nàše kùće kàdi je sad àuto parkîran je bîla jenà mûrvi, ali ja nìs znàla, ni bîlo telefôna, mòbitela, će ôn prît tu sobòtu ili će onù drùgu, jâ ga čèkat. I tōtù t i je bîla jèn mâla plâs i kamičìć son zēlà i mòlila son i ònda son se igràla i čèkala ga. I ònda kada bi ga bîla vìdela ko da je bî Bôg prišò, jâ bîn bîla vèsela, bîla bîn skočìla na njegà i ôn znân dòbōr mi je bî jâko jâko dòbōr, a nìkad nî se otê kùšnjīvat. Jâ bìn bîla da ću ga kùšnūt, jâ njèga kùšnēn, ôn bi evakò bi glâvu okrenù jâ ne znân zâč, nî se vòle kušnjivàt nikakôre i gòtovo. Ònda bi tu torbu jèdna kafèna tôrba, to bi bî òpr nûtri je bîlo: narànāž, jàbōk, mêsni dòručak, to mêsni dòručak od Gavrìlovića kî ja sad kūpìn, to je nùla, ònda tâ tâ vônj kî je to bî jâ… dvâ bi pojà na jedon pût, mortadèlu s onìmi vèlimi krugì, drùgī vônj, nìkada vìše te mortadèli… jâ ju sad vìše nânka ni ne kūpìn, jer znân ne da ne vajà, nego mi je vàviki va mîsli onà kû sân ja ondà jàla kada son bilà mâla.

I ònda još ovûjstu… nîgda su ti na Mèlināh jûdi kosìli po lètu i ònda su njîn kada bi bîli šlì na marêndu pod Toplôn i tàmo bi bîli marendàli, àš ni bîlo dȉv, nego sônce sògdi pod Toplòn. I

sad su šlȉ, to su bȋli Pojȁni jâ ne znân tȍčno kȋ, ali od Vȅri od Jȁdranka, nȅki od njȅzinoga rȍda ti je to bȋ onȉ su ti na Mȅlināh, mȉslin da su kosȉli, nema veze čȏ su dȅlali i sad je bȋlo vrȋme od marêndi, poslȁli su je njȋn to bȋ sȋn ili kȍga su Pȍje neka rê zêt marêndu i ôn je šô s vôli Pȍje i môra se je nȁzad vrnȕt i prnȅso je strgȕjiće, a Pojȁni zovȕ njokȉ i môra je pasȁt prȋko Dolȋnje Hlȁpē, ondȉ kȁdi je pût prema Gôrnjoj Hlapôj, drȕgi je prema Žuapȁnjāh, a dôlika ti je bȋla lokȉ i zvâla se Družȁnja sada su je zahȉtali i tamo je više nî i tamo su šlȉ volȉ se napōjȋt, mȁlo kada i ȍnda bi onȉ bȋli već sâmi skrênuli. I ôn ti je šô, tâ čovȉk Pȍje s tȉmi kôli i vrȁća se je nȁzad i ȍnda kada je već prišȏ blȋzu Družȁnje je pȍčne nagānjȁt volȉ, ȁš je znâ da će ône skrênut, ali nîsi mȍgo skrênut, ȁš je uskȁ stȍza za zdōlȕ, mȍga je pasȁt môrda vôl i mȁlo, ma ne i kolȁ i ôn ti je hȍdē s tȉmi vȍli nagȁnjajuć i onȉ su ti skrenȕli da rêdu dôlika zbrišȁla njȋn je vȁlda nogȁ i četverȉca se okrenȕla, kaštrȍlica su je onȉ zvâli, kaštrȍlica je pȁla va Družȁnju, va lokȉ i njokȉ su pȁli i ostȁli su va lokȉ i sadȁ ôn ti rê jâdon, nȉkakov, jûdi su mu pomoglȉ tu četverȉcu dvȉgnut, kaštrȍlicu je zê, njokȉ su ostȁli va Družȁnji, a onȉ ga čȅkaju spȍd Topolôn. A ôn sad pasûje po pûtu kȁdi su i drȕge mȅsta bilȉ i onȉ sadȁ gjȅdaju ôn rê i sad vȅli, sad će onȉ marendȁt, ali ôn ne skrêće pod Topôl, nȅgo rê nȁprid, a onȉ ga zovȕ: „Frâne, vȁm vȁmo, po Topôl, po Topôl“ ôn nȉšta, ôn rê naprȋd, onȉ opet zovȕ: „Vâmo, vâmo, po Topôl“, a ôn da govorȉ kako sân sȍbūn, ali ne jâko, nȅgo ovi drȕgi su ga čȕli, od drȕgih mȅstih: „Zȍvi, zȍvi, ma nêćeš ga jȉst, kaštrôlica je evȍ, a njokȉ su vȁ Družȁnji“ i to ti je… vȁviki su tako pravjȁli za tôga. Tô ti je bȋlo za Pojȁne.